

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Versijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

PREJUDICIËLE VRAGEN IN HET E.E.G. - en E.G.A. - RECHT

1. Om althans in zekere mate eenheid te verzekeren in de uitlegging van het gemeenschapsrecht door de nationale rechtbanken, werd in het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (E.E.G.) volgende bepaling opgenomen (art. 177) : « Het Hof van Justitie (van de Europese Gemeenschappen) is bevoegd, bij wijze van prejudiciële beslissing, een uitspraak te doen

- a) over de uitlegging van dit Verdrag,
- b) over de geldigheid en de uitlegging van de door de instellingen van de Gemeenschap verrichte handelingen,
- c) over de uitlegging van de statuten van bij besluit statuten daarin voorzien.

Indien een vraag te dien aanzien wordt opgeworpen voor een rechterlijke instantie van één der Lid-Staten, kan deze instantie, indien zij een beslissing op dit punt noodzakelijk acht voor het wijzen van haar vonnis, het Hof van Justitie verzoeken over deze vraag een uitspraak te doen.

Indien een vraag te dien aanzien wordt opgeworpen in een zaak aanhangig bij een nationale rechterlijke instantie waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep, is deze instantie gehouden zich tot het Hof van Justitie te wenden.» (Gelijke inhoud, mits lichtelijk gewijzigde formulering : art. 150 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (E.G.A.).

Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (voortaan kortweg : Hof van Justitie) heeft thans reeds driemaal uitspraak gedaan na een verzoek om een prejudiciële beslissing op grond van dit artikel 177 ; het is dan ook wellicht niet zonder belang bij de problematiek van de prejudiciële vragen in het Europese Gemeenschapsrecht even stil te staan.

I. In welke gevallen kan of moet om een prejudiciële beslissing verzocht worden ?

2. Artikel 177 E.E.G.-Verdrag (alsmede art. 150 E.G.A.-Verdrag) voorziet drie gevallen. Het Hof van Justitie doet, bij wijze van prejudiciële beslissing, uitspraak over :

a) de uitlegging van het Verdrag (met inbegrip van de protokollen, die in onderlinge overeenstemming tussen de Lid-Staten, aan het Verdrag werden gehecht en ervan een integrerend deel uitmaken ; cfr. art. 239 E.E.G.-Verdrag en art. 207 E.G.A.-Verdrag ; voorbeeld : het protocol betreffende de voorrechten en immuniteiten).

Op dit punt is een duidelijke vooruitgang vast te stellen t.o.v. het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (E.G.K.S.), dat de oplossing van interpretatieproblemen aan de diverse nationale rechterlijke instanties overlaat (cfr. o.m. Landgericht Stuttgart, 10 augustus 1953, *Wirtschaft und Wettbewerb*, 1954, 141 ; *Recueil Sirey*, 1954, J., IV, 1-9, met noot Prof. Philonenko) (1).

Reeds bij de eerste toepassing van art. 177 E.E.G.-Verdrag door het Hof van Justitie — het « Bosch »-arrest de dato 6 april 1962 (*Jurisprud. van het Hof van Justitie*, deel VIII, 93 ; *Soc.-Ec. Wetg.*, 1962, 184, met noot van Prof. I. Samkalden op p. 216 e.v. ; *Journal des Tribunaux*, 1962, 369 ; J.C.P., 1962, Jur., nr. 12.726, met noot F. Jeantet ; *Recueil Dalloz*, 1962, J., 357, met noot J. Robert) — werd beklemtoond dat de bevoegdheid van het hof van Justitie beperkt is tot de loutere uitlegging van het Verdrag. Deze bevoegdheid blijft nochtans bestaan ook al is de toepassing van de betwiste bepaling van het Verdrag aan de nationale overheden opgedragen : « ... dat ... ook al zou de toepassing van artikel 85 en volgende van het Verdrag in handen van de nationale autoriteiten zijn, desalniettemin artikel 177, dat de uitlegging van het Verdrag betreft, van toepassing blijft, zodat de nationale rechter naar gelang van het geval gerechtigd of verplicht is een prejudiciële beslissing aan te vragen. » Meer nog : « Een uniforme uitlegging als met artikel 177 beoogd, is met name noodzakelijk in die gevallen, waarin de toepassing van het Verdrag aan de nationale autoriteiten is overgelaten » (kursivering toegevoegd ; Bosch-arrest, *Soc.-Ec. Wetg.*, 1962, t.a.v. 187).

In het « Van Gend & Loos »-arrest de dato 5 februari 1963 (*infra*, in dit nummer : *Soc. - Ec. Wetg.*, 1963, 95 e.v., met noot Prof. I. Samkalden ; *Journal des Tribunaux*, 1963, 187 e.v., met noot Prof. Fr. Rigaux) trekt het Hof van Justitie nogmaals zeer scherp het onder-

scheid tussen de uitlegging en de toepasselijkheid van het Verdrag. In deze zaak werd de vraag gesteld of de burgers van de Lid-Staten aan artikel 12 van het E.E.G.-Verdrag (2) onmiddellijk door de nationale rechter te handhaven rechten kunnen ontleenen. Het Hof van Justitie beantwoordde deze vraag in bevestigende zin. Het Hof overwoog dat het hier handelde om « een interpretatie, overeenkomstig art. 177 a) van het Verdrag, van de strekking van artikel 12 daarvan, bezien binnen het geheel van het gemeenschapsrecht en uit een oogpunt van zijn gelding ten aanzien van partikulieren ». Daarentegen werd gesteld « dat de toepassing van artikel 12 overeenkomstig de hierboven gegeven interpretatie tot de bevoegdheid van de nationale rechter behoort ». In casu moet derhalve de Nederlandse Tariefcommissie beslissen waarin de praktische betekenis bestaat van de rechtstreekse werking van artikel 12 van het E.E.G.-Verdrag t.o.v. de (enkele) verhogingen van invoerrechten die voorkomen in het Nederlandse Tariefbesluit, dat in werking is getreden op 1 maart 1960 (cfr. mijn opmerkingen bij het Van Gend & Loosarrest, *infra* in dit nummer).

Het onderscheid tussen uitlegging en toepassing is wellicht af en toe niet zeer duidelijk en sluit subjectieve oordelen niet uit, dit belet niet dat het noodzakelijk is dit onderscheid in elk geval door te voeren (cfr. J.-L. Ropers, *Le marché commun et la justice française*, *J.C.P.* 1961, *Doctrine*, nr. 1624, I, a).

b. *de geldigheid en de uitlegging van de door de instellingen van de Gemeenschap verrichte handelingen.*

Hier is eveneens een vooruitgang vast te stellen t.a.v. het E.G.K.S.-verdrag, waar art. 41 de bevoegdheid van het Hof van Justitie om bij wijze van prejudiciële beslissing uitspraak te doen beperkt tot vraagpunten over de enkele geldigheid van besluiten van de Hoge Autoriteit en van de Raad.

De omschrijving « door de instellingen van de Gemeenschap verrichte handelingen » omvat elke werkelijke rechtshandeling van één der E.E.G.- of E.G.A.-organen. « Als rechtsverbindliche Handlung eines Organs ist jeder Akt anzusehen, der Rechtswirkungen entweder gegenüber einem Organ der Gemeinschaft oder gegenüber natürlichen oder juristischen Personen auslöst » (Dr. J. Mühlhoyer in: von der Groeben-von Boeckh, *Kommentar zum EWG-Vertrag*, deel II, Baden-Baden/Bonn, 1960, p. 144 in fine). Aldus :

— De verordeningen, beschikkingen en richtlijnen van de Raad of van de Commissie, vermits deze verbindende kracht bezitten (art. 189 E.E.G.-Verdrag, art. 161 E.G.A.-Verdrag);

— De reglementen van orde van de diverse organen (voorbeeld: het reglement van orde van de E.E.G.-Kommissie, krachtens art. 162, tweede lid, van het E.E.G.-Verdrag vastgesteld op datum van 9 januari 1963, *Publikatieblad Eur. Gem.*, 31 januari 1963, 181 e.v.);

— De verdragen afgesloten tussen Gemeenschappen en een derde Staat of een internationale organisatie (art. 228 E.E.G.-Verdrag; art. 206 E.G.A.-Verdrag);

— De statuten van het personeel van de bij de E.E.G.- en E.G.A.-Verdragen ingestelde organen (voorbeeld: het statuut van de ambtenaren van de E.E.G. en E.G.A., *Publ. Eur. Gem.*, 14 juni 1962, 1385 e.v.).

Echter niet: Aanbevelingen en adviezen van Raad of Commissie, vermits deze niet verbindend zijn (art. 189 E.E.G.-Verdrag, art. 161 E.G.A.-Verdrag) (in deze zin: J. Mühlhoyer, *art. cit.*, 145; M. Waelbroeck, noot onder Hof van Beroep 's Gravenhage, 30 juni 1961, *Journal des Tribunaux*, 1962, t.a.v. p. 61, 2e kolom;

contra: H.W. Daig, *Die Gerichtsbarkeit in der EWG und der EAG*, *Archiv öffentl. Rechts*, 1958, t.a.v. p. 197; L. Fougère, *Commentaire par articles du Traité de Rome*, in: *Collection Jupiter, Droit des affaires, Marché Commun, Section internationale*, aanm. II bij art. 177) (3).

Evenmin: Rechtshandelingen van een overeenkomstig art. 45 (e.v.) van het E.G.A.-Verdrag opgerichte « gemeenschappelijke onderneming », vermits deze niet mag beschouwd worden als een instelling van de Gemeenschap (cfr. Mr. E.P.M.W. Domsdorf, *Gemeenschappelijke ondernemingen in de zin van het Euratom-Verdrag*, *Nederl. Juristenblad*, 1963, 197-207 en 230 - 241, t.a.v. p. 241). Ook niet: rechtshandelingen van de Europese Investeringsbank, opgericht door art. 129 E.E.G.-Verdrag, vermits deze geen instelling van de Gemeenschap is (cfr. R. Sprung, in: *Wohlfarth - Everling - Glaesner - Sprung, Die Europäische Wirtschaftsgemeinschaft*, Berlin-Frankfurt a. M., 1960, p. 392, aanm. 3 bij art. 129). Alleen de in art. 4 E.E.G.-Verdrag opgenoemde instellingen (Raad, Commissie, ~~Euro-
pees Parlement, Hof van Justitie, Economisch en Sociaal Komitee~~) kunnen als E.E.G.-instellingen aangezien worden (cfr. L. Fougère, *art. cit.*, aanm. II bij art. 177).

c. *de uitlegging van de statuten van bij besluit van de Raad ingestelde organen...* « wanneer die statuten daarin voorzien » (art. 177 E.E.G. - Verdrag)... « voor zover in die statuten niets anders is bepaald » (art. 150 E.G.A.-Verdrag).

Er weze aan herinnerd dat de statuten van bij het Verdrag ingestelde organen onder littera b (en gedeeltelijk ook onder littera a) vallen; littera c betreft slechts de organen die bij besluit van de Raad worden ingesteld.

Dit geval heeft vooral betekenis in het E.G.A.-Verdrag, waar artikel 45 mogelijkheid biedt « ondernemingen welke van fundamenteel belang zijn voor de ontwikkeling van de industrie op het gebied van de kernenergie binnen de Gemeenschap » als « gemeenschappelijke ondernemingen in de zin van het Verdrag » op te richten (zie Hoofdstuk V: Gemeenschappelijke Ondernemingen (art. 45 tot 51) van het E.G.A.-Verdrag, alsmede bijlage III ervan; cfr. Mr. E.P.M.W. Domsdorf, *art. cit.*). Krachtens artikel 46, 2e, littera b, moet de E.G.A.-Kommissie aan de Raad voorstellen betreffende de statuten van zulke gemeenschappelijke ondernemingen overmaken; de Raad beslist hierover, overeenkomstig art. 47, derde lid, met gekwalificeerde meerderheid van stemmen.

II. *Welke nationale rechterlijke instanties vallen onder de toepassing van art. 177 E.E.G.-Verdrag en art. 150 E.G.A.-Verdrag?*

3. Elke nationale rechterlijke instantie mag in één van de in art. 177 E.E.G.-Verdrag of art. 150 E.G.A.-Verdrag voorziene gevallen om een prejudiciële beslissing verzoeken: buitengewone zowel als gewone rechtbanken, administratieve rechtskolleges zowel als de overige rechtsmachten (4). Ook de rechter in kort geding (cfr. Prof. Mr. M. Bos, *Kartels en Euromarkt*, in: *Bos & Baardman, De kartelbepalingen in het E. E.G.-Verdrag*, 48-49; H. van den Heuvel, *Prejudiciële vragen en bevoegdheidsproblemen in het Europees recht*, Deventer/Antwerpen, 1962, 51).

Art. 177 E.E.G.-Verdrag en art. E.G.A.-Verdrag maken echter een onderscheid tussen de lagere rechtsinstanties, die om een prejudiciële beslissing kunnen

verzoeken indien zij dit noodzakelijk achten, en de rechterlijke instanties « waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep » die zich tot het Hof van Justitie moeten wenden.

Over de juiste afbakening van deze instanties « waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep » heerst geen eensgezindheid in de rechtsleer (cfr. M. Waelbroeck, *art. cit.*, p. 61, 1e kolom; H. van den Heuvel, *op. cit.*, 52 e.v.; M. Lagrange, *Les actions en justice dans le régime des Communautés européennes, Soc.-Éc. Wetg.*, 1962, p. 100-101).

Voorkeur verdient alleszins de stelling die een verplichte raadpleging van het Hof van Justitie oplegt telkens in het konkrete geval uiteraard geen gewoon rechtsmiddel (beroep, verzet, kassatie) meer gegeven is. Deze stelling eerbiedigt immers het best het door art. 177 E.E.G.-Verdrag en art. 150 E.G.A.-Verdrag beoogde doel. Dit betekent praktisch dat in België de verplichting geldt voor het Hof van Cassatie en de Raad van State (cfr. M. Lagrange, *art. cit.*, 102). Deze beide instanties oordelen immers in hoogste ressort. De voorziening in cassatie tegen zekere arresten van de Raad van State, overeenkomstig art. 20 van de wet van 23 december 1946, vloeit als zodanig niet voort uit de grond van de te beslechten zaak, maar wel uit louter procedure-gronden. Deze arresten van de Raad van State moeten dan ook, voor de problematiek van de prejudiciële vragen, als toch in hoogste ressort gewezen beschouwd worden. De verplichte raadpleging van het Hof van Justitie bestaat dus t.a.v. alle geschillen die door het Hof van Cassatie en de Raad van State beslecht worden (cfr. F. Dumon & F. Rigaux, *La Cour de justice des Communautés européennes et les juridictions des Etats membres, Annales de droit et de sciences politiques*, 1959, t.a.v. p. 32).

3. De formulering van art. 177 E.E.G.-Verdrag en art. 150 E.G.A.-Verdrag werpt een bijkomende moeilijkheid op. Steeds wordt gehandeld over: « ... Indien een vraag te dien aanzien wordt opgeworpen ... »; mag of moet een prejudiciële vraag niet ambtshalve, door de rechter zelf, opgeworpen worden?

Het antwoord lijkt bevestigend. De doelstelling van bedoelde voorschriften, zoals deze tot uiting komt in het eerste lid, zou immers niet volledig kunnen bereikt worden indien men aanvaardde dat de nationale rechters zich niet uit eigen initiatief tot het Hof van Justitie mochten wenden. Indien een prejudiciële vraag bestaat in een voor haar aanhangig geding, mag of moet de nationale rechterlijke instantie deze dan ook zelf releveren (in deze zin: H. van den Heuvel, *op. cit.*, 65). Dit geldt trouwens ongetwijfeld voor de soortgelijke voorschriften in het E.G.K.S.-Verdrag (art. 41 en 65, 4e; cfr. *infra*, sub nr. 5); het is ondenkbaar dat de E.E.G.- en E.G.A.-Verdragen, die het instituut van de prejudiciële vragen veel meer uitwerken, op dit punt een stap achteruit zouden betekenen.

5. In tegenstelling tot de E.E.G.- en E.G.A.-Verdragen, bevat het E.G.K.S.-Verdrag in twee gevallen een verplichting voor alle nationale rechters:

— overeenkomstig art. 41 is alleen het Hof van Justitie bevoegd « bij wege van prejudiciële beslissing, een uitspraak te doen over de geldigheid van besluiten van de Hoge Autoriteit en van de Raad, indien een geschil dat aan een nationale rechter is voorgelegd, deze geldigheid in het geding brengt ». Dit geval heeft zich vooralsnog niet voorgedaan.

— overeenkomstig art. 65, 4e heeft alleen de Hoge

Autoriteit de bevoegdheid — onder voorbehoud van beroep bij het Hof — om zich uit te spreken over het al dan niet strijdig zijn van kartels met de kartelvoorschriften van het E.G.K.S.-Verdrag. Het zeer specifieke karakter van dit geval wordt door M. Lagrange als volgt in het licht gesteld: « cas très particulier, disons-nous, puisque, d'une part, le tribunal national est tenu de prononcer le renvoi même s'il s'agit seulement d'appliquer le Traité et non pas seulement de l'interpréter et que, d'autre part, le renvoi à titre préjudiciel a lieu devant la Haute Autorité, c'est-à-dire un organe administratif, et non directement devant un juge » (*art. cit.*, p. 101) (5).

III. In welke omstandigheden mag of moet een prejudiciële beslissing van het Hof van Justitie aangevraagd worden?

6. a) Wanneer voor een lagere rechterlijke instantie een vraag betreffende één der gebieden aangeduid onder littera a tot c van art. 177 E.E.G.-Verdrag en art. 150 E.G.A.-Verdrag wordt opgeworpen, kan deze instantie om een prejudiciële beslissing verzoeken, indien zij dit « noodzakelijk acht voor het wijzen van haar vonnis » (art. 177, tweede lid, E.E.G.-Verdrag; art. 150, tweede lid, E.G.A.-Verdrag). Een lagere rechterlijke instantie oordeelt dus soeverein over de opportuniteit en noodzakelijkheid van een tussenkomst van het Hof van Justitie. Derhalve kan zij:

— de opgeworpen vraag als niet pertinent beschouwen, aldus, o.m., een bevelschrift van de Voorzitter van de Rechtbank van koophandel te Antwerpen de dato 25 oktober 1962 (dat in een der komende nummers van het *R.W.* zal opgenomen en besproken worden):

« ... Aangezien deze mogelijkheid van prejudiciële beslissing voor doel heeft de gelijkvormigheid na te streven van de beslissingen der nationale rechterlijke instanties;

Aangezien nochtans het niet nodig is terzake een voorafgaandelijke prejudiciële beslissing aan te vragen gezien de feitelijke gegevens en omstandigheden van de zaak deze Rechtbank toelaten een beslissing ten ~~gekonditioneerd door het bestaan van een rechterlijke~~

— steunen op het gezag van een vroeger door het Hof gewezen beslissing over hetzelfde probleem; zo kan voortaan elke nationale rechter steunen op de uitlegging van art. 12 E.E.G.-Verdrag, zoals deze door het Hof van Justitie werd gegeven in het Van Gend & Loos-arrest.

— beslissen dat de opgeworpen vraag niet ernstig is of dat zij de toepassing en niet de uitlegging van het Verdrag betreft; of nog, de mening uiten dat geen twijfel bestaat over de juiste uitlegging en deze dan ook zelf verstreken.

Het is nochtans in het belang van een goede rechtsbedeling dat de lagere instanties op een redelijke wijze zouden gebruik maken van de hun geboden mogelijkheid de tussenkomst van het Hof van Justitie in het roepen. Dit wordt zeer goed aangevoeld door Advokaat-Generaal Desangles in zijn besluiten bij het arrest de dato 26 januari 1963 van het Hof van Beroep te Parijs:

« Il semble, avons-nous indiqué, que le juge national puisse s'inspirer, pour le choix à lui laissé par l'article 177-2, de motifs d'opportunité. Or, durant la période d'élaboration du droit communautaire, des tâtonnements sont inévitables qu'il convient de réduire autant que possible. A l'intérieur des Etats membres et même lorsqu'il s'agit de décisions qui ne sont pas susceptibles d'acquérir la force de la chose jugée, des différences d'interprétation sur des textes aussi essentiels

à la mise en oeuvre du Marché commun seraient profondément regrettables.

Une bonne administration de la Justice, enfin, exige qu'elle se garde de lenteurs inutiles. Pourquoi, pour saisir la Cour de Justice, attendre que la juridiction, dont la décision sera sans recours, soit à son tour saisie de la demande d'interprétation à laquelle cette juridiction sera contrainte de faire droit? » (*J.C.P.*, 1963, Jur., nr. 13.103).

6. b) Zoals reeds aangestipt, voorzien art. 177, derde lid, E.E.G.-Verdrag en art. 150, derde lid, E.G.A.-Verdrag een verplichte raadpleging van het Hof van Justitie voor de rechterlijke instanties, waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep. Hierbij rijst de vraag in hoever deze verplichting zekere grenzen kent.

In het Van Gend & Loos-arrest heeft het Hof van Justitie duidelijk beklemtoond dat de nationale rechter steeds vrij oordeelt over het pertitente van de opgeworpen prejudiciële vraag. De Belgische regering (tussengekomen op grond van art. 20 van het Protocol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie) had opgeworpen dat de vraag betreffende de rechtstreekse werking van art. 12 E.E.G.-Verdrag « niet alleen niet nodig is voor de Tariefcommissie om haar beschikking te geven, doch zelfs geen enkele invloed kan uitoefenen op de oplossing van de reële moeilijkheid waarvoor zij zich geplaatst ziet... De gestelde vraag is dus eigenlijk geen prejudiciële vraag, daar de beantwoording hiervan de rechter ten gronde niet in staat zal stellen een eindbeslissing te nemen in het geschil dat voor hem aanhangig is. Het Hof van Justitie verwerpt terecht dit argument in volgende bewoordingen: «(Overwegende) dat de overwegingen welke de nationale rechter tot het stellen van zijn vragen hebben kunnen leiden, evenals het gewicht hetwelk deze daaraan voor de beslissing van het hangende geschil wenst toe te kennen, aan de beoordeling van het Hof zijn onttrokken.» (6).

De bevoegdheid van de nationale rechter in hoogste ressort reikt trouwens nog verder: hij beslist soeverein over de noodzakelijkheid het Hof van Justitie om een prejudiciële beslissing te verzoeken. Zoals een lagere rechter, kan hij dus beslissen dat een opgeworpen vraag een loutere toepassing van een duidelijk Verdragsvoorschrift betreft en niet de uitlegging ervan. Hij kan ook steunen op het gezag van een vroeger door het Hof gewezen beslissing over een gelijk vraagpunt; hij is hiertoe ook weer niet verplicht (cfr. het arrest van het Hof van Justitie de dato 27 maart 1963, *infra* in dit nummer) (7).

Slechts wanneer erkend wordt dat een opgeworpen vraag werkelijk één der punten van art. 177, 1e lid, littera a tot c, E.E.G.-Verdrag of van art. 150, 1e lid, littera a tot c, E.G.A.-Verdrag betreft, niet reeds door een vroeger gewezen arrest van het Hof van Justitie beantwoord werd en niet irrelevant of duidelijk ongegrond is (en dus chicane) (8), slechts dan moet de nationale rechterlijke instantie in hoogste ressort zich tot het Hof van Justitie wenden, terwijl een lagere rechter zich op eigen houtje aan een interpretatie mag wagen (cfr. F. Dumon & F. Rigaux, *art. cit.*, 33-35).

7. Wat sub. nr. 6b uiteengezet werd, geldt eveneens voor alle nationale rechterlijke instanties in het geval voorzien door art. 41 E.G.K.S.-Verdrag. Zoals reeds aangestipt, ligt de toestand anders in het geval van art. 65, 4e E.G.K.S.-Verdrag; hier moet de nationale rechter steeds de zaak aanhangig maken bij de Hoge

Autoriteit, aan wie in deze hypothese een exclusieve bevoegdheid voor uitlegging en toepassing toekomt.

8. De grote schaduwzijde van het voorschrift van art. 177, derde lid, E.E.G.-Verdrag en art. 150, derde lid, E.G.A.-Verdrag bestaat hierin dat geen sanktie bestaat op de niet-naleving van de verplichte raadpleging van het Hof van Justitie (cfr. M. Lagrange, *art. cit.*, 104; J.-L. Ropers, *art. cit.*, II, b). In feite berust de zogenoemde «verplichting» dus slechts op de goodwill van de betrokken nationale rechters, alsmede op hun openheid voor de problematiek van het Europese Gemeenschapsrecht.

IV. Vormvereisten.

9. Reeds in het Bosch-arrest werd door het Hof van Justitie gesteld dat haar bevoegdheid uitsluitend afhankelijk is van het bestaan van een verzoek in de zin van art. 177 E.E.G.-Verdrag (of van art. 150 E.G.A.-Verdrag).

In deze zaak was het bevoegdheidsprobleem uitdrukkelijk ter sprake gekomen doordat tegen de uitspraak van de lagere nationale rechter — (in casu: Gerechtshof 's Gravenhage, 30 juni 1961, *Soc.-Ec. Wetg.* (Europa), 1961, 90 en 115; *Journal des Tribunaux*, 1962, 60 met noot M. Waelbroeck) — om een prejudiciële beslissing te verzoeken bij het Hof van Justitie, beroep in cassatie was ingesteld (9). Het Hof van Justitie beklemtoonde dat het nationale recht en het gemeenschapsrecht twee onderscheiden en uiteenlopende rechtsorden vormen. Derhalve hoeft het Hof van Justitie slechts rekening te houden met het in art. 177 E.E.G.-Verdrag en art. 150 E.G.A.-Verdrag bepaalde; het is onverschillig of de beslissing van de nationale rechter kracht van gewijsde bezit of niet. Professor I. Samkalden merkt in dit verband zeer terecht op dat «De subjectieve formulering van de voorwaarde in artikel 177, tweede lid — «indien zij een beslissing... noodzakelijk acht» — onderstreept, dat het er voor de vaststelling van 's Hofs bevoegdheid niet toe doet of een hogere nationale rechter zich naar nationaal recht nogmaals over die noodzakelijkheid hoeft uit te spreken» (Prof. I. Samkalden, Het arrest van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen van 6 april 1962 in de zaak 13-61 (Bosch), *Soc.-Ec. Wetg.*, 1962, t.a.v. p. 218; zie ook de besluiten van adv.-gen. Lagrange bij het Bosch-arrest, *Soc.-Ec. Wetg.*, 1962, t.a.v. p. 190-193).

10. Nu is het wel zo dat de zo sterk benadrukte scheiding tussen nationaal recht en gemeenschapsrecht niet zo absoluut is. Inderdaad, wanneer het Hof van Justitie overweegt dat zijn bevoegdheid slechts afhankelijk is van het bestaan van een verzoek in de zin van het Verdrag, dan is het duidelijk dat het soms vereist zal zijn na te gaan of het verzoek volgens het nationale recht wel degelijk «bestaat» (cfr. F.-Ch. Jeantet, noot onder Bosch-arrest, *J.C.P.*, 1962, Jur., nr. 12. 726, I. - Sur la procédure A) in fine). Aldus zal een verzoek niet meer bestaan, wanneer de beslissing van de nationale rechter in cassatie verbroken wordt vooraleer het Hof van Justitie over het verzoek uitspraak doet.

Kortom, de bevoegdheid van het Hof van Justitie is uitspraak, doch deze behoeft geen kracht van gewijsde te hebben verkregen.

Anderzijds moet wel erkend worden dat, indien de beslissing van de nationale rechter zou verbroken worden nadat het Hof van Justitie over de prejudiciële vraag een oordeel heeft geveld, het arrest van het

Hof voor de bij de nationale rechter aanhangige zaak zonder gevolg blijft.

11. Het Bosch-arrest bevat nog een andere verheldering van de voorschriften van art. 177 E.E.G.-Verdrag en art. 150 E.G.A.-Verdrag. Het verzoek om een prejudiciële beslissing mag geadstrueerd worden in een eenvoudige en directe vorm, wijl het aan het Hof van Justitie wordt overgelaten op dat verzoek slechts te beslissen binnen de grenzen van zijn bevoegdheid.

In deze zaak werd door het Gerechtshof te 's Gravenhage aan het Hof van Justitie de vraag voorgelegd « of het door Robert Bosch GmbH, gevestigd te Stuttgart in de Bondsrepubliek Duitsland, aan zijn afnemers opgelegd en door deze bij contract geaccepteerde verbod tot exporteren krachtens artikel 85 lid 2 van het E.E.G.-Verdrag nietig is voor zover de export naar Nederland betreft » (*Soc.Ec. Wetg.* (Europa), 1961, 90 en 115; *Journal des Tribunaux*, 1962, 60, 2e kolom). Het is onmiskenbaar dat het beantwoorden van deze vraag als zodanig gelijk staat met een beslissing ten gronde over het konkrete geval. Het Hof van Justitie had het zich dan ook gemakkelijk kunnen maken met een louter negatieve houding, nml. door het inroepen van haar onbevoegdheid terzake. Het Hof heeft echter een sterk konstruktieve houding willen aannemen. « ...Toujours dans l'esprit constructif dont l'ensemble de l'arrêt est empreint, la Cour trouve un biais pour ne pas rejeter pour « vice de forme » la question posée : elle l'extrait, en quelque sorte, des termes dans lesquels la demande est formulée. De l'écorce trop concrète, elle retire le noyau abstrait pour résoudre une question du droit du Traité qu'elle est, dans le champ de l'article 177, chargée d'interpréter plus que d'appliquer » (F. Ch. Jeantet, *art. cit.*, I. Sur la procédure B), tweede alinea). Het Hof wettigt dit optreden met volgende argumenten :

a) Het Verdrag voorziet noch uitdrukkelijk, noch stilzwijgend een bepaalde vorm, waarin de nationale rechter zijn verzoek om een prejudiciële beslissing hoeft te kleden;

b) De strekking van de woorden « de uitlegging van het Verdrag » in art. 177 E.E.G.-Verdrag (en art. 150 E.G.A.-Verdrag) kan op zichzelf een vraag van uitlegging vormen.

Voor al het tweede argument is zeer sterk; het laat het Hof toe uit een in directe vorm gestelde vraag het ware probleem van uitlegging te expliciteren. Dit verlicht vanzelfsprekend de taak van de nationale rechter, die zich niet hoeft te bekommeren over de al dan niet korrekte formulering van de prejudiciële vraag. Het is trouwens opmerkenswaard dat in de drie thans reeds gewezen prejudiciële beslissingen de vragen telkens geenszins feilloos opgesteld waren.

V. Procedure.

12. De procedure ter uitvoering van art. 177 E.E.G.-Verdrag en art. 150 E.G.A.-Verdrag wordt in hoofdzaak geregeld door art. 20, Statuten van het Hof van Justitie (E.E.G.), art. 21, Statuten van het Hof van Justitie (E.G.A.) en art. 103 van het Reglement voor de procesvoering (*Publ. Eur. Gem.*, 18 januari 1960, 13 e.v.) (10).

De nationale rechterlijke instantie, die de beslissing tot het stellen van een prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie heeft genomen, geeft op eigen initiatief kennis van haar beslissing aan het Hof. Hiermede neemt de procedure van rechtswege een aanvang (cfr. het arrest van 27 maart 1963, *infra* in dit nummer). De kennisgeving geschiedt door middel van een

verzoekschrift (art. 19, Statuten van het Hof (E.E.G. en E.G.A.), waarin voorkomen : de identificering van de nationale rechterlijke instantie, de inhoud van de beslissing, de aanduiding van de betrokken partijen en, vanzelfsprekend, de prejudiciële vraag die ter beantwoording aan het Hof van Justitie wordt voorgelegd. Betreft de prejudiciële vraag de geldigheid van een akte van een der instellingen van de Gemeenschappen, dan moet de tekst van deze akte toegevoegd worden (naar analogie van art. 19, Statuten van het Hof (E.E.G. en E.G.A.); aldus ook H. van den Heuvel, *op. cit.*, p. 65).

De griffier van het Hof van Justitie brengt de beslissing van de nationale rechter ter kennis van de betrokken partijen, de Lid-Staten, de Commissie, alsmede van de Raad wanneer de handeling, waarvan de geldigheid of de uitlegging betwist wordt, van deze uitgaat.

De partijen, de Lid-Staten, de Commissie en eventueel ook de Raad hebben het recht bij het Hof memoriën of schriftelijke opmerkingen in te dienen binnen twee maanden na de kennisgeving door de griffier (art. 20, tweede lid, Statuten van het Hof (E.E.G.) - art. 21, tweede lid, Statuten van het Hof (E.G.A.)).

Na de indiening van de memoriën of schriftelijke opmerkingen, of nadat de betrokkenen hebben verklaard van deze indiening af te zien of na het verstrijken van de voorgeschreven termijn van twee maanden, worden de voorschriften van het Reglement voor de Procesvoering over de gewone procedure van instruktie (art. 44 e.v.) van toepassing.

De procestaal is de taal van de nationale rechterlijke instantie, die zich tot het Hof heeft gewend (art. 29, § 2, laatste lid, Reglement voor de Procesvoering). Het Hof van Justitie beslist in voltallige zitting (art. 165, derde lid, E.E.G.-Verdrag; art. 137, derde lid, E.G.A.-Verdrag).

13. Nopens de kosten is de konstante rechtspraak van het Hof van Justitie gevestigd als volgt :

De kosten, die gemaakt werden door de E.E.G.- (en E.G.A.-) Commissie en door de regeringen van de Lid-Staten, die ter zake hun opmerkingen aan het Hof hebben doen toekomen, komen niet voor vergoeding in aanmerking. T.a.v. de partijen draagt de procedure voor het Hof van Justitie het karakter van een incident in het tussen hen aanhangige geding voor de nationale rechterlijke instantie; het is dan ook deze laatste die over de verdeling van de kosten moet oordelen.

In zijn besluiten bij het Bosch-arrest had advocaat-generaal M. Lagrange voorgesteld dat elk der partijen haar eigen kosten zou dragen; de oplossing van het Hof van Justitie lijkt wel én juridisch meer verantwoord én billijker.

V. De gevolgen van de prejudiciële beslissing van het Hof van Justitie.

14. Het is zonder meer duidelijk dat de prejudiciële beslissing van het Hof van Justitie bindende kracht heeft voor de nationale rechter. Dit vloeit reeds voort uit de duidelijke termen : « bij wijze van *prejudiciële beslissing* » (art. 177, eerste lid, E.E.G.-Verdrag; art. 150, eerste lid, E.G.A.-Verdrag; art. 41 E.E.G.K.S.-Verdrag). Ten overvloede kan overigens nog gesteund worden op de bepalingen van art. 219 E.E.G.-Verdrag en art. 193 E.G.A.-Verdrag : « De Lid-Staten verbinden zich, een geschil betreffende de uitlegging of de toepassing van dit Verdrag niet op een andere wijze

te doen beslechten dan in dit Verdrag is voorgescreven».

In zover hij de uitspraak van het Hof van Justitie eerbiedigt, beslist de nationale rechter volledig vrij over de grond van de zaak.

Alhoewel prejudiciële beslissingen *de jure* slechts bindend zijn voor het voor de nationale rechter ahangig geding en t.a.v. de partijen bij het geding, hebben zij *in feite* werking *erga omnes*. Inderdaad, in het arrest van 27 maart 1963 heeft het Hof van Justitie zeer klaar benadrukt dat nationale rechters, ook deze in hoogste ressort, mogen steunen op het gezag van vroegere prejudiciële beslissingen. *De facto* wordt een prejudiciële beslissing aldus een waar «arrêt de règlement». Dit is trouwens inherent aan het stelsel. Aan het Hof van Justitie werd in de gevallen van art. 177 E.E.G.-Verdrag en art. 150 E.G.A.-Verdrag een taak van harmonisatie opgedragen. Deze taak kan slechts tot een goed einde gebracht worden indien niet ten minste een feitelijke werking *erga omnes* aan de prejudiciële beslissingen wordt toegekend (cfr. J. Robert, noot onder Bosch-arrest, *Recueil Dalloz*, 1962, Jur. t.a.v. p. 362, n° V, B).

Hierbij moet nog opgemerkt worden dat wanneer een handeling van een instelling van de Gemeenschap door de prejudiciële beslissing ongeldig wordt verklaard, deze instelling gehouden is de handeling ongedaan te maken; b.v. door het intrekken van de ongedige verordening, beschikking of richtlijn (art. 176 E.E.G.-Verdrag; art. 149 E.G.A.-Verdrag; art. 34 E.G.K.S.-Verdrag)

VII. Besluit.

15. Sinds het arrest van 27 maart 1963 staat het buiten twijfel dat de prejudiciële beslissingen van het Hof van Justitie praktisch gelden *erga omnes*. Het is trouwens opvallend hoe reeds de eerste prejudiciële beslissing van het Hof van Justitie — het Bosch-arrest — het uitzicht vertoonde van een interpretatieve wet. Op grond van de voorschriften van art. 177 E.E.G.-Verdrag en art. 150 E.G.A.-Verdrag heeft het Hof van Justitie aldus *in feite* een verordenende bevoegdheid. Het doel van genoemde voorschriften — de harmonisatie van de rechtspraak in de Gemeenschap — maakt dergelijke ruime bevoegdheid onontbeerlijk.

Nochtans is het instituut van de prejudiciële vragen niet volkomen sluitend: op de verplichting het Hof van Justitie te raadplegen, welke bestaat in hoofde van de nationale rechterlijke instanties die in hoogste ressort oordelen, staat geen sanktie. Indien dus ons Hof van Cassatie of de Raad van State in een gegeven geval deze verplichting zouden veronachtzamen en zelf een (verkeerde) interpretatie van het Verdrag geven, dan is hiermede de rechtsstrijd tussen de partijen — wellicht op foutieve wijze — definitief beslecht. Weliswaar is een beroep op de voorschriften van de art. 169 tot 171 E.E.G.-Verdrag en van de art. 141 tot 143 E.G.A.-Verdrag (die voorzien hoe kan opgetreden worden tegen een Lid-Staat wegens het niet-naleven van een van de krachtens de Verdragen op hem rustende verplichtingen) theoretisch niet ondenkbaar, doch praktisch resultaat ervan zal, althans t.a.v. de partijen bij het geding, onbestaand zijn (cfr. M. Lagrange, *art. cit.*, p. 104).

Verschillende remedies zijn in dit verband voorgesteld geworden (cfr. o.m. J.-L. Ropers, *art. cit.*; L. Fougère, *art. cit.*). Een maximum-oplossing zou erin bestaan aan het Hof van Justitie voor alle zaken betreffende de punten opgesomd in littera a tot c van de art. 177 E.E.G.-Verdrag en 150 E.G.A.-Verdrag de

hoedanigheid van cassatierechter t.o.v. de nationale rechterlijke instanties in hoogste ressort te verlenen. Een minimum-oplossing ware het scheppen van de mogelijkheid van een voorziening in cassatie in het belang van de wet bij het Hof van Justitie. Een midden-oplossing zou aan het Hof van Justitie de bevoegdheid van een ware «juge des conflits» toekennen.

Wat er ook van zij, ook in zijn huidige gedaante is het instituut van de prejudiciële vragen zeer nuttig. Het is beslist sterk overdreven het te omschrijven als een «lapmiddel», zoals Prof. Bos dit doet (*op. cit.*, p. 47). Tot het bewijs van het tegendeel geleverd is, mag men m.i. het volste vertrouwen stellen in de wijsheid van de hoogste rechterlijke instanties van elke Lid-Staat om op loyale wijze de voorschriften van art. 177 E.E.G.-Verdrag en van art. 150 E.G.A.-Verdrag toe te passen.

Alleszins staat voor de nationale rechters de mogelijkheid open om binnen het domein van hun bevoegdheid een konstruktieve bijdrage te leveren tot de opbouw van een waar Europees Gemeenschapsrecht.

LOUIS-PAUL SUETENS,
Aspirant Nationaal Fonds voor
Wetenschappelijk Onderzoek,
Toegevoegd navorser Interuniv.
Centrum voor Rechtsvergelijking.

(1) Zie nochtans over de draagwijdte van art. 31 E.G.K.S. - Verdrag in dit verband: M. Lagrange, Les actions en justice dans le régime des Communautés européennes, *Soc.-Ec. Wetg.*, 1962, p. 100; van dezelfde auteur: L'ordre juridique de la C.E.C.A. vu à travers la jurisprudence de sa Cour de justice, *Rev. dr. publ. sc. pol.*, 1958, 841-865, t.a.v. p. 855.

Deze auteur, advocaat-generaal bij het Hof van Justitie, acht ook in het rechtsgebied van de E.G.K.S. een verzoek om een prejudiciële beslissing van het Hof van Justitie over de uitlegging van het Verdrag voor mogelijk. Een nationale rechter zou zich immers kunnen baseren op een ruime uitlegging van dit art. 31: «Het Hof verzekert de eerbiediging van het recht bij de uitleg en de toepassing van dit Verdrag en deszelfs uitvoeringsvoorschriften». Hij erkent echter dat «cela ne dépendrait que de la seule volonté (nous serions tenté de dire «bonne volonté») des juridictions nationales». Deze interpretatie van art. 31 komt nochtans als enigszins dubieus voor (aldus ook F. Dumon & F. Rigaux, La Cour de justice des Communautés européennes et les juridictions des Etats membres, *Annales de droit et de sciences politiques*, 1959, t.a.v. p. 29).

Alleszins ware het wenselijk art. 41 E.G.K.S.-Verdrag uit te breiden tot gevallen van uitlegging van het Verdrag en van de door de instellingen van de E.G.K.S. verrichte handelingen. Dit zou kunnen geschieden op grond van de art. 95 en 96 van het E.G.K.S.-Verdrag, die de procedure van wijziging van het Verdrag uitstippelen; dit ware ook mogelijk hetzij op grond van hoger genoemd art. 31 (aldus: Janssen van Raay, Een beslissing van het Bundesgerichtshof over E.G.K.S.-recht, *Nederl. Juristenblad*, 1960, t.a.v. p. 440), hetzij op grond van art. 43, 2e lid E.G.K.S.-Verdrag: «Het (Hof van Justitie) kan eveneens uitspraak doen in alle gevallen die met de materie van dit Verdrag verband houden en waarin de wetgeving van een deelnemende Staat hem daartoe de bevoegdheid toekent» (aldus: F. Dumon & F. Rigaux, *art. cit.*, p. 28-29; H. Matthies, Das Recht der Europäischen Gemeinschaft für Kohle und Stahl und die nationalen Gerichte der Mitgliedstaaten, *Juristenzeitung*, 1954, t.a.v. p. 307; Prof. Philonenko, *art. cit.*, p. 5; M. Lagrange, *art. cit.*, *Rev. dr. publ. sc. pol.*, 855).

(2) Artikel 12 E.E.G.-Verdrag luidt als volgt: «De Lid-Staten onthouden zich ervan onderling nieuwe in- en uitvoerrechten of heffingen van gelijke werking in te voeren en de rechten en heffingen te verhogen welke zij in hun onderlinge handelsbetrekkingen toepassen».

(3) Een «aanbeveling» van de E.E.G.- of E.G.A.-Kommissie heeft niet dezelfde juridische draagkracht als een «aanbeveling» van de Hoge Autoriteit van de E.G.K.S. Artikel 14 van het E.G.K.S.-Verdrag bepaalt immers: «De aanbevelingen zijn verbindend ten aanzien van de daarin gestelde doeleinden, doch laten degenen, tot wie zij zijn gericht, de keuze van de middelen ter bereiking daarvan». In het E.E.G. en E.G.A.-recht zijn aanbevelingen volstrekt niet verbindend.

(4) Zowel het Van Gend & Loos-arrest als het arrest van 27 maart 1963 (*infra*, in dit nummer) werden trouwens gewezen op verzoek van een (Nederlands) administratief rechtscollege, met name de Tariefcommissie. Een ander Nederlands administratief rechtscollege, het «College van beroep voor het bedrijfsleven», had reeds eerder — op 10 januari 1962 — een verzoek om een prejudiciële beslissing tot het Hof van Justitie gericht (*Soc.-Ec. Wetg.*, 1962, p.

65 e.v., met noot Prof. I. Samkalden). Het geschil werd echter geschikt vooraleer het Hof uitspraak had gedaan.

(5) Een interessante toepassing van art. 65, 4e, E.G.K.S.-Verdrag vormt de op 6 november 1953 door het Landgericht van Essen gewezen interlocutoire uitspraak in de zaak F. Stork & Co. t. «Gemeinschaftsorganisation Ruhrkohle GmbH» (GEORG), waarbij een beslissing van de Hoge Autoriteit op grond van dit art. 65, 4e aangevraagd werd. De Hoge Autoriteit gaf een (voor de firma Stork) ongunstige beschikking op 27 november 1957. Hiertegen werd op 4 januari 1958 bij het Hof van Justitie beroep ingesteld door de firma Stork; dit beroep werd verworpen in een arrest van 4 februari 1959 (*Jurisprud. van het Hof van Justitie*, deel V, p. 43 e.v.).

(6) Zowel Prof. Rigaux (*Journal des Tribunaux*, 1963, 191, 3e kolom, nr. 19) als Prof. Samkalden (*Soc.-Ec. Wetg.*, 1963, 109, in fine) stemmen eveneens in met het standpunt van het Hof van Justitie. H. Matthies had vroeger het tegenovergestelde beweerd (*art. cit.*, t.a.v. p. 308).

(7) In dezelfde zin reeds vroeger: Erades, *Recht en recht in Nederland en in de drie Europese Gemeenschappen*, *Nederl. Tijdschr. Internat. Recht*, 1960, t.a.v. p. 353.

(8) In deze zin: H. Matthies, *art. cit.*, 309; M. Waelbroeck, *art. cit.*, 61, 3e kolom; N. Catalano, *Le Traité de Rome*, in: *Collection Jupiter, Droit des affaires, Marché commun, Section internat.*, Ite partie: *Exposé juridique*, nr. 15.3.

Deze laatste, die medegewerkt heeft aan het opstellen van de E.E.G.- en E.G.A.-Verdragen, wijst erop dat het instituut der prejudiciële vragen analogoos is aan art. 23 van de Italiaanse constitutionele wet nr. 87 van 11 maart 1953 (voorzetting van prejudiciële vragen over de grondwettigheid van een wetsvoorschrift aan het Constitutionele Hof). Dit voorschrift kent de rechter uitdrukkelijk de bevoegdheid toe een vraag zonder meer af te wijzen, wanneer zij «manifestamente infondata» is.

(9) Het beroep in cassatie werd door de Hoge Raad afgewezen op 18 mei 1962 (*Rechtspraak van de Week*, 1962, 179).

(10) De procedure ter uitvoering van art. 41 E.G.K.S.-Verdrag verloopt op analoge wijze (zie: art. 103, § 2, Reglement voor de Procesvoering; art. 18 Statuut van het Hof (E.G.K.S.); art. 29, § 2, laatste lid, Reglement voor de procesvoering; H. van den Heuvel, *op. cit.*, 66).

RECHTSPRAAK

Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

5 februari 1963.

Voorzitter: M. A.M. Donner.

Rechter-Rapporteur: M. Ch. L. Hammes.

Advokaat-Generaal: M. K. Roemer.

Advokaten: Mrs. H.G. Stibbe en L.F.D. ter Kuile
(Amsterdam)

1. Art. 177 E.E.G.-Verdrag. — Prejudiciële vraag. — Bevoegdheid van het Hof van Justitie.
2. Art. 177 E.E.G.-Verdrag. — Prejudiciële vraag. — Bevoegdheid van het Hof van Justitie.
3. E.E.G.-Verdrag. — Nieuwe rechtsorde in het volkenrecht.
4. Art. 12 E.E.G.-Verdrag. — Rechtstreekse werking.
5. Art. 12 E.E.G.-Verdrag. — Schending. — Procedure van art. 169 en art. 170 E.E.G.-Verdrag.
6. Art. 12 E.E.G.-Verdrag. — Verhoging van in- en uitvoerrechten of heffingen van gelijke werking.
7. Art. 177 E.E.G.-Verdrag. — Kosten van de procedure.

1. De vraag of art. 12 E.E.G.-Verdrag al dan niet rechtstreekse werking heeft is een probleem van uitlegging van het Verdrag. Het Hof is derhalve in de toepasselijkheid van het Verdrag naar de beginselen van Nederlands nationaal recht, welke beslissing aan de nationale rechter is gebleven, maar is uitsluitend verzocht om een interpretatie, overeenkomstig art. 177 a) van het Verdrag, van de strekking van artikel 12 daarvan, gezien binnen het geheel van het gemeenschapsrecht en uit een oogpunt van zijn gelding ten aanzien van partikulieren.

2. Voor de bevoegdheid van het Hof is slechts nodig dat de gestelde vraag klaarblijkelijk een uitlegging van het Verdrag betreft. De overwegingen welke de nationale rechter tot het stellen van zijn vragen hebben kunnen leiden, evenals het gewicht hetwelk deze daaraan voor de beslissing van het hangende geschil wenst toe te kennen, zijn aan de beoordeling van het Hof onttrokken.

3. De Europese Economische Gemeenschap vormt in het volkenrecht een nieuwe rechtsorde ten bate waarvan de Staten, zij het op een beperkt terrein, hun soevereiniteit hebben begrensd en waarbinnen niet slechts deze Lid-Staten, maar ook hun onderdanen gerechtigd zijn.

Evenzeer als het gemeenschapsrecht, onafhankelijk

van de wetgeving der Lid-Staten, ten laste van partikulieren verplichtingen in het leven roept, is het geëigend rechten te scheppen welke partikulieren uit eigen hoofde kunnen geldend maken. Zulke rechten ontstaan niet slechts door uitdrukkelijke toekening vanwege het Verdrag, maar evenzeer als weerslag van de duidelijke verplichtingen welke het Verdrag zowel aan partikulieren, als aan de Lid-Staten en de gemeenschappelijke instellingen oplegt.

4. Naar de geest, de inhoud en de bewoordingen van het Verdrag moet artikel 12 in die zin worden uitgelegd, dat het directe werking heeft en rechten schiept welke handhaving aan de nationale rechters kan worden gevraagd.

De omstandigheid dat art. 12 de Lid-Staten aanduidt als onderwerp van de verplichting zich te onthouden, brengt niet mede dat hun ingezetenen daaraan geen rechten zouden kunnen ontleenen.

5. De omstandigheid, dat het E.E.G.-Verdrag bij de bepalingen van art. 169 en 170 de Commissie en de Lid-Staten het recht geeft om een staat, welke zijn verplichtingen niet is nagekomen, voor het Hof te dagen, brengt geenszins mede dat partikulieren in voorkomende gevallen deze zelfde verplichtingen niet voor de nationale rechter zouden kunnen invoeren. Een beperking van de waarborgen tegen schending van artikel 12 tot de enkele procedures van de artt. 169 en 170 zou elke onmiddellijke rechtsbescherming van de eigen aanspraken der ingezetenen uitsluiten.

6. Teneinde vast te stellen of in- en uitvoerrechten en heffingen van gelijke werking in strijd met het in artikel 12 vervatte verbod zijn verhoogd, moet worden uitgegaan van de in- en uitvoerrechten en heffingen welke de Lid-Staat bij het in werking treden van het Verdrag daadwerkelijk heeft toegepast.

Dergelijke verhoging kan evenzeer voortvloeden uit een nieuwe opstelling van het tarief, welke de indeling van het produkt in een hoger belaste tariefpost tengevolge heeft, als uit een verhoging van het toegepaste doeanetarief.

7. De kosten, gemaakt door de E.E.G.-Commissie en de regeringen der Lid-Staten welke ter zake hun opmerkingen aan het Hof hebben doen toekomen, komen niet voor vergoeding in aanmerking.

De onderhavige procedure draagt t.a.v. de betrokken partijen het karakter van een incident in het tussen hen aanhangige geding voor de nationale rechter. De beslissing over de gemaakte kosten moet dan ook bij de nationale rechter verblijven.

N.V. Algemene Transport- en Expeditie-Onderneming
Van Gend & Loos
t./Nederlandse Administratie der Belastingen.

In de zaak 26/62 :
betreffende een verzoek waarmede de Tariefcommissie
— in hoogste instantie oordelend administratief rechter-
terlijk college voor belastingszaken — zich op grond
van artikel 177, lid 1 sub a en lid 3 van het Verdrag tot
oprichting van de Europese Economische Gemeenschap
tot het Hof van Justitie heeft gewend, teneinde in het
voor haar aanhangige geding :

de naamloze vennootschap N.V. Algemene Transport-
en Expeditieonderneming van Gend & Loos, gevestigd
te Utrecht,

vertegenwoordigd door Mr. H.G. Stibbe en Mr. L.F.D.
ter Kuile, advocaten te Amsterdam,
ten deze domicilie kiezende bij het Consulaat-Generaal
der Nederlanden te Luxemburg,
tegen

Nederlandse administratie der belastingen

vertegenwoordigd door de Inspecteur der invoer-
rechten en accijnzen te Zaandam,
ten deze domicilie kiezende bij de Ambassade der
Nederlanden te Luxemburg,
een prejudiciële beslissing te verkrijgen omtrent de
volgende vragen :

1. of artikel 12 van het E.E.G.-Verdrag de door de
appellante bedoelde interne werking heeft, met andere
woorden de burgers aan dit artikel onmiddellijk kun-
nen ontleen door de rechter te handhaven rechten ;

2. ingeval deze vraag bevestigend wordt beantwoord,
of de toepassing van een recht van 8 % op de invoer
uit de Bondsrepubliek Duitsland in Nederland, door
appellante in de hoofdzaak, van ureumformaldehyde
een ongeoorloofde verhoging vormt in de zin van arti-
kel 12 van het Verdrag E.E.G., dan wel of men hier te
doen heeft met een in de rede liggende afwijking van
het vóór 1 maart 1960 geldende invoerrecht, welke
afwijking, hoewel in rekenkundige zin een verhoging
betekenend, niet het karakter draagt van een verho-
ging als gewraakt in artikel 12,

wijst

Het Hof van Justitie

samengesteld als volgt :

A.M. Donner, President,
L. Delvaux en R. Rossi, Kamerpresidenten,
O. Riese, Ch. L. Hammes (Rechter-Rapporteur),
A. Trabucchi en R. Lecourt, Rechters,
Advocaat-Generaal : K. Roemer,
Griffier : A. Van Houtte,
het volgende

Arrest :

Ten aanzien van de feiten

I. Overzicht van de feiten en procedure.

Overwegende dat de feiten, die aan het geding ten
grondslag liggen, en het verloop van de procedure
als volgt kunnen worden samengevat :

1. De naamloze vennootschap N.V. Algemene Tran-
sport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos
(hierna te noemen « Van Gend & Loos ») voerde op
9 september 1960 volgens een aangifte ten invoer
van dezelfde datum (formulier D 5061) uit de Bonds-
republiek Duitsland in Nederland een zekere hoeveel-
heid ureumformaldehyde in, op het grensdocument

aangeduid als « Harnstoffharz 70, zijnde een waterige
emulsie van ureumformaldehyde ».

2. Op de datum van invoer was het onderhavige
produkt ingedeeld onder post 39.01-a-1 van het tarief
voor invoerrechten behorend bij het Tariefbesluit, dat
op 1 maart 1960 in werking was getreden ; in dit
besluit was opgenomen de nomenclatuur van het Pro-
tocol, dat op 25 juli 1958 te Brussel was gesloten tus-
sen het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxem-
burg en het Koninkrijk der Nederlanden, en dat voor
Nederland was goedgekeurd bij de wet van 16 decem-
ber 1959.

3. In het Tariefbesluit van 1960 is de post 39.01-a-1
als volgt omschreven :

Invoerrecht
Alg. % Spec. %

Condensatieproducten, polycondensa-
tieproducten en polyadditieproducten,
ook indien chemisch gewijzigd, gepo-
lymeriseerd of lineair (fenoplasten,
aminoplasten, alkyden, allylpolysters
en andere niet verzadigde polysters,
siliconen, enz.) :

a) vloeibaar of in pasta, emulsies,
dispersies of oplossingen daaronder be-
gripen : 1) aminoplasten in waterige
emulsie, in waterige dispersie of in
waterige oplossing

10 % 8 %

4. Op grond hiervan paste de Nederlandse admi-
nistratie der belastingen op het litigieuze produkt een
invoerrecht van 8 % van de waarde toe.

5. Op 20 september 1960 diende Van Gend & Loos
bij de Inspecteur der invoerrechten en accijnzen te
Zaandam een bezwaarschrift in tegen de toepassing
van dit recht op het onderhavige geval.

Zij voerde in het bijzonder de volgende argumenten
aan :

Op 1 januari 1958, datum van inwerkingtreding van
het Verdrag E.E.G., waren de aminoplasten ingedeeld
onder post 279-a-2 van het tarief, behorend bij het
Tariefbesluit van 1947, en belast met een invoerrecht
van 3 % van de waarde ;

in het op 1 maart 1960 in werking getreden Tarief-
besluit is de post 279-a-2 vervangen door de post
39.01-a ;

in plaats van op alle produkten van de oude post
279-a-2 een algemeen invoerrecht voor het handelsver-
keer binnen de Gemeenschap toe te passen van 3 %
is een onderverdeling gemaakt : voor post 39.01-a-1,
welke uitsluitend de produkten aminoplasten in wa-
terige emulsie, in waterige dispersie of in waterige
oplossingen omvat, werd het invoerrecht vastgesteld
op 8 %, terwijl voor de andere produkten van post
39.01-a, die eveneens onder de oude post 279-a-2 waren
opgenomen, het op 1 januari 1958 geldende invoerrecht
ad 3 % werd gehandhaafd ;

door aldus na de inwerkingtreding van het Verdrag
E.E.G. het invoerrecht op het litigieuze produkt te
verhogen, heeft de Nederlandse regering artikel 12
van het Verdrag geschonden, in welk artikel het vol-
gende is bepaald : « De Lid-Staten onthouden zich er-
van onderling nieuwe in- en uitvoerrechten of hef-
fingen van gelijke werking in te voeren en de rech-
ten en heffingen te verhogen welke zij in hun onder-
linge handelsbetrekkingen toepassen ».

6. Bij beschikking van de Inspecteur der invoerrech-
ten en accijnzen te Zaandam van 6 maart 1961 werd
Van Gend & Loos niet ontvankelijk verklaard in haar

bezwaar, aangezien dit niet zou zijn gericht tegen de toepassing van het tarief, doch tegen de hoogte van het tarief.

7. Tegen deze beschikking stelde Van Gend & Loos op 4 april 1961 een beroep in bij de Tariefcommissie te Amsterdam.

8. Op 21 mei 1962 werd de zaak behandeld ter zitting van de Tariefcommissie.

Ter ondersteuning van haar vordering tot vernietiging van de bestreden beschikking voerde Van Gend & Loos hier de gronden aan, waarop zij zich reeds in haar bezwaarschrift van 20 september 1960 had beroepen.

De belastingadministratie antwoordde hierop, dat het litigieuze produkt bij de inwerkingtreding van het Verdrag E.E.G. niet was ingedeeld onder post 279-a-2 en belast met een recht van slechts 3 %, doch dat het op grond van zijn aard en bestemming was ingedeeld onder post 332bis («synthetische lijm en andere lijm, elders genoemd noch elders onder begrepen») en belast met een recht van 10 %, zodat er in feite niet van verhoging kon worden gesproken.

9. Zonder zich uitdrukkelijk uit te spreken over de vraag of het bedoelde produkt was ingedeeld onder post 332bis of onder post 279-a-2 van het Tariefbesluit van 1947, was de Tariefcommissie van oordeel dat uit hetgeen door partijen was aangevoerd bleek dat een vraag was opgeworpen betreffende de uitlegging van het E.E.G.-Verdrag; zij schorste dus de procedure en wendde zich op 16 augustus 1962 tot het Hof van Justitie met de beide hierboven vermelde prejudiciële vragen, zulks overeenkomstig artikel 177 lid 3 van het Verdrag.

10. Op 23 augustus 1962 werd de beschikking van de Tariefcommissie door de Griffier van het Hof betekend aan de partijen, aan de Lid-Staten en aan de Commissie van de E.E.G.

11. Ingevolge artikel 20 van het Statuut van het Hof van Justitie van de E.E.G. hebben partijen in de hoofdzaak, de regering van het koninkrijk België, de regering van de Bondsrepubliek Duitsland, de Commissie van de E.E.G. en de regering van het koninkrijk der Nederlanden schriftelijke opmerkingen ingediend.

12. Tijdens de openbare zitting van het Hof op 29 november 1962 is het woord gevoerd door appellante in de hoofdzaak en door de Commissie van de E.E.G.

In dezelfde zitting zijn door het Hof vragen gesteld, waarop binnen de gestelde termijn schriftelijk is geantwoord.

13. De Advocaat-generaal heeft in zijn mondelinge en met redenen omklede conclusie, voorgedragen ter zitting van 12 december 1962, het Hof voorgesteld, in zijn arrest uitsluitend de eerste gestelde vraag te beantwoorden en te beslissen, dat artikel 12 van het Verdrag E.E.G. slechts een verplichting voor de Lid-Staten inhoudt.

II. Stellingen en opmerkingen.

Overwegende dat de stellingen, vervat in de opmerkingen die ingevolge artikel 20 lid 2 van het Statuut van het Hof van Justitie van de E.E.G. door de partijen, de Lid-Staten en de Commissie zijn ingediend, als volgt kunnen worden samengevat:

A. Ten aanzien van de eerste vraag.

Ontvankelijkheid

De Nederlandse Regering, de Belgische Regering en

de Nederlandse administratie der belastingen (die schriftelijk heeft verklaard, zich geheel te refereren aan de door de Nederlandse Regering ingezonden opmerkingen) constateren dat Van Gend & Loos de regeringen van de Benelux-landen voornamelijk verwijt, dat deze met het Protocol van Brussel van 25 juli 1958 artikel 12 van het Verdrag E.E.G. hebben geschonden, door na de inwerkingtreding van dit Verdrag een douanerecht te verhogen, dat in hun handelsbetrekkingen met de andere Lid-Staten van de Gemeenschappen wordt toegepast.

De Nederlandse Regering stelt, dat een beweerdte schending van het Verdrag door een van de Lid-Staten door geen andere procedure dan die van de artikelen 169 of 170 aan het oordeel van het Hof kan worden onderworpen, dat wil zeggen uitsluitend op initiatief van een andere Lid-Staat of van de Commissie; zij stelt in het bijzonder, dat een dergelijke kwestie niet aan het Hof kan worden voorgelegd via de prejudiciële procedure van artikel 177.

Naar haar oordeel kan het Hof in het kader van de onderhavige zaak zich niet uitspreken over een dergelijke vraag, daar deze niet de uitlegging van het Verdrag betreft, doch de toepassing van het Verdrag in een concreet geval.

De Belgische Regering is van mening, dat door de eerste vraag een staatsrechtelijk probleem aan het Hof wordt voorgelegd, dat uitsluitend tot de bevoegdheid van de nationale Nederlandse rechter behoort.

Laatstgenoemde ziet zich geplaagd tegenover twee internationale overeenkomsten, die beide in de nationale wetgeving zijn opgenomen; uitgaande van de gedachte dat zij werkelijk met elkaar in tegenspraak zouden zijn, moet hij in de nationale sfeer beslissen of het ene Verdrag de voorkeur verdient boven het andere dan wel, juist, of een vroegere nationale goedkeuringswet de voorkeur verdient boven een latere.

Het betreft hier kennelijk een vraag van intern staatsrecht, die niet de uitlegging van een artikel van het Verdrag E.E.G. raakt, die slechts kan worden beantwoord aan de hand van normen welke in de Nederlandse rechtsorde door de grondwet en door de rechtspraak zijn gesteld, en die uitsluitend tot de competentie van de Nederlandse rechter behoort.

De Belgische regering merkt nog op, dat een beslissing over de eerste aan het Hof voorgelegde vraag niet alleen niet nodig is voor de Tariefcommissie om haar beschikking te geven, doch zelfs geen enkele invloed kan uitoefenen op de oplossing van de reële moeilijkheid waarvoor zij zich geplaagd ziet.

Ongeacht het oordeel van het Hof zal de Tariefcommissie namelijk nog steeds dezelfde vraag hebben te beantwoorden, te weten of zij het recht heeft geen rekening te houden met de wet van 16 december 1959 tot goedkeuring van het Protocol van Brussel, onder het voorwendsel dat deze in tegenspraak zou zijn met de vroegere wet van 5 december 1957, houdende goedkeuring van het Verdrag tot oprichting van de E.E.G.

De gestelde vraag is dus eigenlijk geen prejudiciële vraag, daar de beantwoording hiervan de rechter ten gronde niet in staat zal stellen een eindbeslissing te nemen in het geschil dat voor hem aanhangig is.

De Commissie van de E.E.G. merkt daarentegen op, dat de uitwerking van het Verdrag op het interne recht van de Lid-Staten niet wordt bepaald door het eigen nationale recht van ieder van hen, doch door het Verdrag zelf; het gaat dus inderdaad om een vraag betreffende de uitlegging van het Verdrag.

Overigens stelt de Commissie, dat een niet-ontvan-

kelijkverklaring tot het paradoxale en ontstellende gevolg zou leiden, dat de rechten der burgers in alle gevallen waarin het gemeenschapsrecht wordt geschonden zouden zijn verzekerd, behoudens indien deze schending door een Lid-Staat geschiedt.

2. *Ten principale.*

De vraag of artikel 12 interne werking heeft, wordt door *Van Gend & Loos* bevestigend beantwoord.

Zij stelt in het bijzonder :

— artikel 12 is toepasselijk zonder voorafgaande opnemings in de nationale wetgeving der Lid-Staten daar het slechts een verplichting oplegt om niet te doen ;

— het artikel heeft rechtstreekse werking, zonder dat uitwerking door de communautaire wetgever nodig is, daar alle door de Lid-Staten in hun onderlinge handelsbetrekkingen toegepaste douanerechten per 1 januari 1957 zijn geconsolideerd (artikel 14 van het Verdrag) ;

— hoewel het zich niet rechtstreeks tot de onderdanen van de Lid-Staten, doch tot de nationale overheden richt, wordt door schending van het artikel inbreuk gemaakt op de grondslagen van de Gemeenschap, zodat niet alleen de Gemeenschap zelf, doch ook de burgers tegen een dergelijke schending dienen te worden beschermd ;

— het leent zich bij uitstek voor rechtstreekse toepassing door de nationale rechter, die tot taak heeft er voor te waken dat geen douanerechten in strijd met de bepalingen van het artikel worden ingevoerd of verhoogd.

De *Commissie* wijst met nadruk op het belang, dat aan de beantwoording van de eerste vraag door het Hof moet worden toegekend: deze zal niet alleen gevolgen hebben voor de interpretatie van de onderhavige verdragsbepaling in een bijzonder geval en voor de werking, die in de rechtsorde van de Lid-Staten aan de bepaling zal worden toegekend, doch ook voor een aantal andere bepalingen van het Verdrag, die even duidelijk en volledig zijn als artikel 12.

Uit een analyse van de juridische structuur van het Verdrag en de daardoor in het leven geroepen rechtsorde vloeit volgens de *Commissie* enerzijds voort, dat de Lid-Staten niet alleen het aangaan van wederzijdse verplichtingen, doch ook de instelling van een communautair recht hebben beoogd, anderzijds, dat zij de toepassing van dit recht niet hebben willen onttrekken aan de normale bevoegdheid van de nationale rechterlijke instanties.

Het gemeenschapsrecht dient in de gehele Gemeenschap daadwerkelijk en op gelijke wijze te worden toegepast.

Hieruit volgt in de eerste plaats, dat de uitwerking van het communautaire recht op het interne recht van de Lid-Staten niet wordt bepaald door dit interne recht, doch uitsluitend door het communautaire recht, vervolgens, dat de nationale rechterlijke instanties zijn gehouden de regels van communautair recht rechtstreeks toe te passen en tenslotte, dat de nationale rechter gehouden is de regels van communautair recht te doen prevaleren boven de daarmee in strijd zijnde nationale wetgeving, zelfs indien deze van latere datum is.

In dit verband merkt de *Commissie* op, dat de omstandigheid, dat een regel van communautair recht zich naar de vorm tot de Staten richt, niet voldoende is om de belanghebbende burgers het recht te ontzeggen, de toepassing van de regel voor de nationale rechter af te dwingen.

Wat meer in het bijzonder de aan het Hof voorgelegde vraag betreft, is de *Commissie* van oordeel, dat artikel 12 een rechtsregel bevat die zich leent voor daadwerkelijke toepassing door de nationale rechter.

De bepaling is volkomen duidelijk in die zin, dat zij een concrete en ondubbelzinnige verplichting bevat voor de Lid-Staten met betrekking tot de vorming van het interne recht in een materie die de burger rechtstreeks raakt; en zij wordt door geen enkele andere verdragsbepaling aangetast of verzwakt.

De bepaling is bovendien volledig en afdoende in die zin, dat geen nadere beslissing op communautair niveau nodig is om aan de daarin omschreven verplichting concrete inhoud te geven.

De *Nederlandse Regering* maakt onderscheid tussen interne werking en rechtstreekse werking (of rechtstreekse toepasselijkheid), waarbij de eerste bepalend zou zijn voor de tweede.

Zij is van oordeel, dat alleen dan bevestigend kan worden geantwoord op de vraag of een zekere bepaling van het Verdrag interne werking heeft, indien elk van de voor deze vraag beslissende elementen — de bedoeling der Verdragsluitende Partijen en de materiële inhoud van de betrokken bepaling — tot een dergelijke conclusie aanleiding geeft.

Ten aanzien van de bedoeling der Verdragsluitende Partijen stelt de *Nederlandse Regering*, dat reeds uit de woorden van artikel 12 blijkt, dat dit artikel alleen een verplichting schept voor de Lid-Staten, die vrij zijn te beslissen omtrent de wijze waarop zij deze verplichting wensen na te leven; dit wordt door een vergelijking met andere verdragsbepalingen bevestigd.

Daar artikel 12 interne werking ontbeert, kan het a fortiori geen rechtstreekse werking hebben.

Zelfs indien het enkele feit, dat artikel 12 een verplichting schept voor de Lid-Staten, als interne werking zou worden beschouwd, zou dit artikel nog geen rechtstreekse werking kunnen hebben in die zin dat het de burgers van de Lid-Staten in staat zou stellen subjectieve, door de rechter te handhaven rechten te doen gelden.

Subsidiair voert de *Nederlandse Regering* aan, dat het Verdrag E.E.G. ten aanzien van de eisen voor de aanwezigheid van rechtstreekse werking niet verschilt van een « klassiek » verdrag. De elementen waarop het hierbij aankomt zijn de bedoeling van partijen en de bewoordingen van het verdrag.

De vraag of artikel 12 op grond van Nederlands staatsrecht rechtstreekse werking heeft, betreft de interpretatie van Nederlands recht en behoort niet tot de bevoegdheden van het Hof van Justitie.

Tenslotte wijst de *Nederlandse Regering* op de gevolgen, die haars inziens zouden voortvloeien uit een bevestigend antwoord op de eerste door de *Tariefcommissie* gestelde vraag :

— het zou het door de opstellers van het Verdrag nagestreefde systeem verstoren ;

— het zou een grote rechtsonzekerheid scheppen ten aanzien van de vele bepalingen van gemeenschapsvorderingen, die de Lid-Staten uitdrukkelijk verplichtingen opleggen; dit zou van invloed zijn op de in de toekomst door deze Staten te verlenen medewerking ;

— de Staten zouden aansprakelijk worden gesteld door middel van een procedure die niet tot dat doel is voorzien.

De *Belgische Regering* stelt, dat artikel 12 niet behoort tot de bepalingen — die in het Verdrag uitzondering zijn — met rechtstreekse interne werking.

Artikel 12 bevat niet een algemene rechtsnorm, inhoudende dat elk nieuw douanerecht of elke verhoging van een bestaand recht ambtshalve ongeldig of abso-

luut nietig is, doch een verplichting voor de Lid-Staten zich van het nemen van dergelijke maatregelen te onthouden.

Het schept dus niet een onmiddellijk geldend recht, dat de burgers kunnen inroepen en doen handhaven, doch verlangt van de Regeringen een verder ingrijpen om het in het Verdrag gestelde doel te bereiken. De naleving van deze verplichting kan niet voor de nationale rechter worden afgedwongen.

De *Duitse Regering* is eveneens van oordeel, dat artikel 12 van het Verdrag E.E.G. niet een rechtsregel vormt, die in alle Lid-Staten rechtstreeks van toepassing is; het legt hun een internationale verplichting op (inzake het douanebeleid), die door de nationale instanties met wetgevende bevoegdheid ten uitvoer dient te worden gelegd.

De douanerechten die voor de burgers van een van de Lid-Staten van de Gemeenschappen gelden, vloeien dus, althans gedurende de overgangstijd, niet uit het E.E.G.-Verdrag of uit de beschikkingen van de Instellingen, doch uit de wettelijke voorschriften van de Lid-Staten voort. Artikel 12 bevat slechts de regels, die de Lid-Staten bij hun wetgeving in acht dienen te nemen.

De verplichting die het oplegt bestaat overigens slechts ten opzichte van de andere verdragspartners.

Naar Duits recht zou een wettelijk voorschrift, waarbij een douanerecht werd vastgesteld in strijd met artikel 12, niettemin van kracht zijn.

In het kader van het Verdrag E.E.G. is de rechtsbescherming van de burgers der Lid-Staten, door bepalingen welke van hun eigen grondwettelijk stelsel afwijken, slechts gewaarborgd tegenover die beschikkingen en individueel worden geraakt.

B. Ten aanzien van de tweede vraag.

Ontvankelijkheid.

De *Nederlandse Regering* en de *Belgische Regering* zijn van oordeel, dat de tweede vraag, evenals de eerste, niet ontvankelijk is.

Het antwoord op de vraag, of het Protocol van Brussel van 1958 van de zijde van de Staten die het hebben ondertekend een inbreuk vormt op de in artikel 12 van het Verdrag E.E.G. neergelegde verplichtingen, kan naar hun oordeel niet worden gegeven in het kader van een procedure tot het verkrijgen van een prejudiciële beslissing, daar hierbij niet de uitlegging doch de toepassing van het Verdrag in geding is.

Tot dit doel is voorts een grondig onderzoek en een concrete beoordeling van de feiten en omstandigheden die aan een bepaalde situatie eigen zijn vereist, hetgeen evenmin in overeenstemming is met artikel 177.

De *Nederlandse Regering* voert voorts aan, dat indien het niet nakomen door een Staat van zijn communautaire verplichtingen op andere wijze aan het Hof zou kunnen worden voorgelegd dan door de procedures van de artikelen 169 en 170, daardoor inbreuk zou worden gemaakt op de processuele voorrechten van die Staat.

Wat de *Duitse Regering* betreft, deze stelt — zonder uitdrukkelijk een exceptie van niet-ontvankelijkheid op te werpen — dat artikel 12 slechts een internationale verplichting voor de Lid-Staten in het leven roept en dat de vraag, of een ter uitvoering daarvan getroffen nationale regeling aan deze verplichting voldoet, niet op de voet van artikel 177 door het Hof kan worden beslist, daar zij niet de uitlegging van het Verdrag betreft.

Ook *Van Gend & Loos* is van oordeel, dat de directe

vorm, waarin de tweede vraag is gesteld, een onderzoek van feitelijke aard noodzakelijk zou maken, dat niet staat ter competentie van het Hof, optredende op grond van artikel 177.

De vraag van uitlegging die in feite rijst zou volgens haar als volgt kunnen worden geformuleerd:

Is het mogelijk dat een afwijking van hetgeen vóór 1 maart 1960 (of juistert: vóór 1 januari 1958) gold, niet het karakter draagt van een verhoging als gewraakt in artikel 12 van het verdrag, alhoewel die afwijking in rekenkundige zin een verhoging betekent?

Ten principale

Van Gend & Loos geeft een nauwkeurige beschrijving van de wijze van indeling der aminoplasten in de achtereenvolgende tarieven, om te bewijzen dat deze doelbewust, en niet als een onontkoombaar gevolg van de omzetting van het oude naar het nieuwe tarief, zijn belast met een recht van 8 % in plaats van 3 %.

De *Nederlandse Regering* heeft dus met schending van artikel 12 van het Verdrag E.E.G. een in haar handelsbetrekkingen met de andere Lid-Staten toegepast douanerecht verhoogd.

De *Nederlandse Regering* en de *Belgische Regering* stellen, dat ureumformaldehyde voor de omzetting van van het Beneluxtarief van 1958 niet was onderworpen aan het invoerrecht van 3 % bedoeld in post 279-a-2 van het Tariefbesluit van 1947, doch aan het invoerrecht van 10 % bedoeld in post 332 bis (lijm).

De praktijk had namelijk uitgewezen, dat de onderhavige goederen meestal als lijn werden gebruikt en over het algemeen ook als zodanig konden worden gebruikt. De betrokken ministeries hadden daarom beslist, dat het onderhavige produkt steeds als lijn behoorde te worden belast en onder post 332 bis diende te worden opgenomen.

Hoewel de Tariefcommissie in bepaalde gevallen, waarin de bestemming niet voldoende was bepaald, het produkt waarop het geding betrekking heeft had ingedeeld onder post 279-a-2, hadden de autoriteiten in de Beneluxlanden het nog vóór de inwerkingtreding van de nomenclatuur van Brussel, die op zichzelf onaanvaardbaar is, aan een invoerrecht van 10 % onderworpen.

In casu kan dus geen sprake zijn van verhoging van een douanerecht of van een afwijking van artikel 12 van het Verdrag.

Van Gend & Loos merkt hieromtrent op, dat alleen die waterige oplossingen van aminoplasten onder post 332 bis konden worden ingedeeld, waarin vulstoffen of bindmiddelen waren toegevoegd, waardoor alleen nog een harder nodig was om een volledig werkende lijn te vervaardigen, m.a.w. die waterige oplossingen die niet als een grondstof konden worden beschouwd.

De *Commissie van de E.E.G.* is in de eerste plaats van oordeel, dat het verbod van artikel 12 betrekking heeft op elk goed dat voorwerp kan zijn van goederenverkeer tussen de Lid-Staten (voor zover dit goederenverkeer zich uitstrekt over produkten die voldoen aan een van de voorwaarden van artikel 9 lid 2).

Artikel 12 bedoelt niet alleen handhaving van het algemeen niveau der douanerechten die de onderscheiden Lid-Staten in hun onderlinge handelsbetrekkingen toepassen, doch betreft ieder produkt afzonderlijk; het lijdt geen enkele uitzondering, zelfs niet van gedeeltelijke of tijdelijke aard.

De *Commissie* merkt vervolgens op, dat ten aanzien van artikel 12 dient te worden uitgegaan van het ten tijde van de inwerkingtreding van het Verdrag feitelijk toegepaste recht; dit laatste resulteert uit het

geheel van wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen en gebruiken.

Het feit, dat aminoplasten in een aantal gevallen onder een andere tariefpost zijn ingedeeld, is op zichzelf onvoldoende om niet aan te nemen, dat het recht van 10 % van post 332 bis voor de aminoplasten als feitelijk toegepast recht moet worden aangemerkt.

In casu dient te worden uitgegaan van het begrip «klaarblijkelijke geldigheid»: wanneer er een officiële interpretatie bestaat van de bevoegde instantie en in overeenstemming daarmee aan de uitvoerende ambtenaren instructies worden gegeven voor de vaststelling van de wijze van heffing van een bepaald recht, dan is dat het «toegepaste recht» in de zin van artikel 12 van het Verdrag.

De Commissie beschouwt dus het recht van 10 % als toegepast recht bij de inwerkingtreding van het Verdrag; in casu heeft zich derhalve geen verhoging voorgedaan in strijd met artikel 12.

Ten aanzien van het recht

I. Ten aanzien van de procedure

Overwegende dat t.a.v. de regelmatigheid van de behandeling van het verzoek om een prejudiciële beslissing, hetwelk de Tariefcommissie, rechterlijke instantie in de zin van artikel 177 van het Verdrag E.E.G., op grond van dit artikel tot het Hof heeft gericht, geen bezwaren zijn opgeworpen;

dat het verzoek ook overigens geen aanleiding geeft tot bezwaren ambtshalve;

II. Ten aanzien van de eerste vraag

A. De bevoegdheid van het Hof

Overwegende dat de Nederlandse Regering en de Belgische Regering de bevoegdheid van het Hof betwisten, aanvoerende dat het onderhavige verzoek niet de uitlegging van het Verdrag betreft, maar een vraag van deszelfs toepasselijkheid binnen het kader van het Nederlandse staatsrecht;

dat het Hof met name niet bevoegd zou zijn zich uit te spreken over de eventueel aan de bepalingen van het E.E.G.-Verdrag toe te kennen voorrang hetzij ten opzichte van de Nederlandse interne wetgeving, hetzij ten aanzien van andere door Nederland aangegane en van het interne recht deeluitmakende overeenkomsten; dat de beantwoording van deze vraag ter uitsluitende bevoegdheid van de nationale rechter zou staan behoudens de mogelijkheid van een beroep overeenkomstig het bepaalde in de artikelen 169 en 170 van het Verdrag;

Overwegende echter dat het Hof in de onderhavige zaak niet is geroepen om te beslissen over de toepasselijkheid van het Verdrag naar de beginselen van Nederlands nationaal recht, welke beslissing aan de nationale rechter is gebleven, maar dat uitsluitend is verzocht om een interpretatie, overeenkomstig artikel 177 a) van het Verdrag, van de strekking van artikel 12 daarvan, bezien binnen het geheel van het gemeenschapsrecht en uit een oogpunt van zijn gelding ten aanzien van particulieren;

dat dit middel derhalve rechtsgrond ontbeert;

Overwegende dat de Belgische Regering nog 's Hof onbevoegdheid heeft ingeroepen, op grond dat de beantwoording van het eerste vraagpunt der Tariefcommissie van geen belang kan zijn voor de beslissing van het door deze instantie te berechten geschil;

Overwegende echter dat het voor de bevoegdheid van het Hof in deze zaak slechts nodig is, dat de gestelde vraag klaarblijkelijk een uitlegging van het Verdrag betreft;

dat de overwegingen welke de nationale rechter tot het stellen van zijn vragen hebben kunnen leiden, evenals het gewicht hetwelk deze daaraan voor de beslissing van het hangende geschil wenst toe te kennen, aan een beoordeling van het Hof zijn onttrekken;

Overwegende dat de bewoording der gestelde vragen doet blijken dat zij een uitlegging van het Verdrag betreffen;

dat hun beantwoording dus tot de bevoegdheid van het Hof behoort;

dat dit middel derhalve evenmin gegrond is;

B. Ten aanzien van de hoofdzak

Overwegende dat de Tariefcommissie in de eerste plaats de vraag stelt of artikel 12 onmiddellijke werking als intern recht heeft in die zin, dat de burgers der Lid-Staten aan dit artikel door de rechter te handhaven rechten kunnen ontnemen;

Overwegende dat ter vaststelling of de bepalingen van een internationaal verdrag zodanige strekking hebben, moet worden gelet op de geest, de inhoud en de bewoordingen daarvan;

Overwegende dat het oogmerk van het E.E.G.-Verdrag, namelijk de instelling van een gemeenschappelijke markt wier werkzaamheid de ingezetenen der Gemeenschap rechtstreeks betreft, meebrengt dat dit Verdrag meer is dan een overeenkomst welke slechts wederzijdse verplichtingen tussen de verdragsluitende mogendheden schept;

dat deze opvatting wordt bevestigd door de preambule van het Verdrag, die zich over de regeringen heen richt tot de volken en wel zeer duidelijk door het in leven roepen van organen, bekleed met soevereine rechten welke uitoefening zowel de Lid-Staten als hun burgers raakt;

dat het overigens de aandacht verdient dat de ingezetenen der in de Gemeenschap verenigde Staten door middel van het Europees Parlement en het Economisch en Sociaal Comité geroepen zijn mede te werken aan de arbeid dezer Gemeenschap;

dat bovendien de opdracht aan het Hof van Justitie, om door middel van artikel 177 de eenheid in de uitlegging van het Verdrag door de nationale gerechten te verzekeren, bewijst dat de Staten ervan uit zijn gegaan, dat de gelding van het gemeenschapsrecht door hun ingezetenen voor deze gerechten kan worden ingeroepen;

dat uit deze omstandigheden moet worden afgeleid, dat de Gemeenschap in het volkenrecht een nieuwe rechtsorde vormt ten bate waarvan de Staten, zij het op een beperkt terrein, hun soevereiniteit hebben bevestigd en waarbinnen niet slechts deze Lid-Staten, maar ook hun onderdanen gerechtigd zijn;

dat het gemeenschapsrecht derhalve, evenzeer als het, onafhankelijk van de wetgeving der Lid-Staten, ten laste van particulieren verplichtingen in het leven roept, ook geïndigd is rechten te scheppen welke zij uit eigen hoofde kunnen geldig maken;

dat deze laatste niet slechts ontstaan door uitdrukkelijke toekenning vanwege het Verdrag, maar evenzeer als weerslag van de duidelijke verplichtingen welke het Verdrag zowel aan particulieren, als aan de Lid-Staten en de gemeenschappelijke instellingen oplegt;

Overwegende dat, t.a.v. de inhoud van het Verdrag omtrent in- en uitvoerrechten en heffingen van gelijke

werking, op de voorgrond moet worden geplaatst dat artikel 9, hetwelk de Gemeenschap grondvest op een douane-unie, een algeheel verbod daarvan behelst als een van de wezenlijke grondregels van zulk een unie; dat deze bepaling, welke het gedeelte van het Verdrag ter omschrijving van de grondslagen der Gemeenschap inleidt, nader wordt uitgewerkt en toegepast door artikel 12;

Overwegende dat de tekst van artikel 12 een duidelijk en onvoorwaardelijk verbod bevat, derhalve een verplichting niet om iets te doen, doch om iets na te laten;

dat deze verplichting door de Staten met geen enkel voorbehoud is voorzien, waardoor zijn werking afhankelijk zou worden gesteld van nadere bepalingen van nationaal recht;

dat dit verbod er zich krachtens zijn aard geheel toeleent onmiddellijk effect te erlangen in de rechtsbetrekkingen tussen de Lid-Staten en hun justitiabelen;

Overwegende dat de naleving van artikel 12 geen wettelijke tussenkomst der Staten behoeft;

dat de omstandigheid dat deze bepaling de Lid-Staten aanduidt als onderwerp van de verplichting zich te onthouden, niet meebrengt dat hun ingezetenen daaraan geen rechten zouden kunnen ontleenen;

Overwegende dat voorts het argument, dat de drie Regeringen welke het Hof in hun memoriën met opmerkingen hebben gediend, aan de artikelen 169 en 170 van het Verdrag ontleenen, onjuist is;

dat immers de omstandigheid, dat het Verdrag bij bovengenoemde bepalingen de Commissie en de Lid-Staten het recht geeft om een staat, welke zijn verplichtingen niet is nagekomen, voor het Hof te dagen, geenszins meebrengt dat particulieren in voorkomende gevallen deze zelfde verplichtingen niet voor de nationale rechter zouden kunnen invoeren, evenmin als het feit, dat het Verdrag aan de Commissie middelen in de hand geeft om de nakoming van aan het bedrijfsleven opgelegde verplichtingen te verzekeren, de mogelijkheid uitsluit dat in gedingen tussen particulieren voor de nationale rechter over de schending van deze verplichtingen wordt geklaagd;

dat een beperking der waarborgen tegen schending van artikel 12 enkel tot de procedures der artikelen 169 en 170 elke onmiddellijke rechtsbescherming van de eigen aanspraken der ingezetenen zou uitsluiten; dat een beroep op deze artikelen, wanneer het plaats heeft na de tenuitvoerlegging van nationale beslissingen gedaan in strijd met de voorschriften van het Verdrag, wellicht de gewenste uitwerking zou missen;

dat de waakzaamheid der belanghebbenden op de verzekering van hun rechter een doelmatige controle verschafft, die zich paart aan het toezicht dat de artikelen 169 en 170 aan de Commissie en de Lid-Staten opdragen;

Overwegende dat uit het voorgaande volgt, dat naar de geest, de inhoud en de bewoordingen van het Verdrag artikel 12 in die zin moet worden uitgelegd, dat het directe werking heeft en rechten scheidt welke handhaving aan de nationale rechters kan worden gevraagd;

III. *Ten aanzien van de tweede vraag*

A. *De bevoegdheid van het Hof*

Overwegende dat de Belgische en Nederlandse Regering hebben opgemerkt dat de bewoordingen van deze vraag zouden vereisen dat het Hof ter beantwoording daarvan in een onderzoek treedt van de indeling

volgens het Tariefbesluit 1947 van in Nederland ingevoerde ureumformaldehyde, over welke indeling Van Gend & Loos en de inspecteur van de invoerrechten en accijnzen te Zaandam verschillende opvattingen verdedigen;

dat deze vraag stellig niet een uitlegging van het Verdrag meebrengt, doch een vraag betreft van toepassing der Nederlandse douanewetgeving op de indeling van aminoplasten, welke vraag buiten de bevoegdheid valt welke artikel 177 a) aan de Gemeenschapsrechtspraak toekent;

dat derhalve het verzoek van de Tariefcommissie de bevoegdheid van het Hof overschrijdt;

Overwegende echter dat de duidelijke strekking van de vraag, gesteld door de Tariefcommissie, hierop neerkomt of een daadwerkelijke verhoging van de invoerrechten op een bepaald produkt tengevolge niet van een verhoging van het tarief, maar van een nieuwe indeling van dit produkt tengevolge van een wijziging der tariefrechtelijke omschrijving, rechtens in strijd is met het verbod van artikel 12 van het Verdrag;

Overwegende dat de gestelde vraag aldus bezien een interpretatie verlangt van deze bepaling van het Verdrag en met name van de betekenis, welke moet worden toegekend aan het begrip: rechten toegepast voor het in werking treden van het Verdrag;

dat derhalve de beantwoording van deze vraag tot de bevoegdheid van het Hof behoort;

B. *Ten aanzien van de hoofdzaak*

Overwegende dat uit de bewoordingen en inhoud van artikel 12 van het Verdrag blijkt dat, teneinde vast te stellen of in- en uitvoerrechten en heffingen van gelijke werking in strijd met het in dit artikel vervatte verbod zijn verhoogd, dient te worden uitgegaan van de in- en uitvoerrechten en heffingen welke bij het in werking treden van het Verdrag daadwerkelijk werden toegepast;

Overwegende overigens dat, wat het verbod van artikel 12 betreft, een dergelijke ongeoorloofde vermeerdering evenzeer kan voortkomen uit een nieuwe opstelling van het tarief, welke de indeling van bepaalde produkten in een hoger belaste tariefpost meebrengt, als uit een eigenlijk gezegde verhoging van het tarief;

overwegende dat het er weinig op aankomt uit welke hoofde deze verhoging heeft plaats gevonden, wanneer eenmaal komt vast te staan, dat binnen een Lid-Staat eenzelfde produkt sinds de inwerkingtreding van het Verdrag hoger is belast;

dat de toepassing van artikel 12 overeenkomstig de hierboven gegeven interpretatie tot de bevoegdheid van de nationale rechter behoort, die zal hebben te onderzoeken of het belaste produkt, te weten ureumformaldehyde, afkomstig is uit de Duitse Bondsrepubliek, door de douanevoorschriften welke in Nederland zijn ingevoerd wordt getroffen door een hoger invoerrecht dan dat, hetwelk op de 1e januari 1958 gold;

dat het Hof niet bevoegd is zich in een onderzoek van de op dit punt tegenstrijdige gegevens, welke in de loop van de behandeling zijn voorgedragen, te begeven, maar deze ter beoordeling van de nationale rechter moet laten;

IV. *Ten aanzien van de kosten*

Overwegende, dat de kosten, gemaakt door de Commissie der E.E.G. en de Regeringen der Lid-Staten welke ter zake hun opmerkingen aan het Hof hebben doen toekomen, niet voor vergoeding in aanmerking komen;

dat de onderhavige procedure ten aanzien van de betrokken partijen het karakter draagt van een incident in het tussen hen aanhangige geding voor de Tariefcommissie, zodat de beslissing over de gemaakte kosten bij de Tariefcommissie moeten verblijven ;

Gezien de processtukken ;

Gehoord het rapport van de Rechter-Rapporteur ;
Gehoord de mondelinge toelichting van appellante in de hoofdzaak en van de Commissie van de E.E.G. ;

Gehoord de conclusie van de Advocaat-Generaal ;

Gelet op de artikelen 9, 12, 14, 169, 170 en 177 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap ;

Gelet op het Protocol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie van de Europese Economische Gemeenschap ;

Gelet op het reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen ;
beslist

Het Hof van Justitie

uitspraak doende op het verzoek en een prejudiciële beslissing, gedaan door de Tariefcommissie bij beschikking van 16 augustus 1962.

1) artikel 12 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap heeft directe werking en schept rechten ten bate der justitiabelen, welker handhaving aan de nationale rechters kan worden gevraagd ;

2) teneinde vast te stellen of in- en uitvoerrechten en heffingen van gelijke werking in strijd met het in artikel 12 vervatte verbod zijn verhoogd, dient te worden uitgegaan van de in- en uitvoerrechten en heffingen welke de Lid-Staat bij het in werking treden van het Verdrag daadwerkelijk heeft toegepast ;

zulk een verhoging kan evenzeer voortvloeien uit een nieuwe opstelling van het tarief, welke de indeling van het produkt in een hoger belaste tariefpost tengevolge heeft, als uit een verhoging van het toegepaste douanetarief ;

3) de uitspraak ten aanzien van de kosten blijft aan de Tariefcommissie voorbehouden.

Noot. — Hebben de bepalingen van het E.E.G.-Verdrag rechtstreekse werking ?

1. Bovenstaand arrest is zeer belangrijk, en wel om volgende drie redenen :

a) *De datum (5 februari 1963) waarop het gevelde werd.* Slechts een week vroeger waren de besprekingen over de eventuele toetreding van Groot-Brittannië afgesprongen, met als gevolg een ware crisis in de Gemeenschap en een haast algemene sfeer van defaitisme. Tegen deze achtergrond wint de beschrijving door het Hof van Justitie van de unieke verwezenlijking die de E.E.G. in de internationale orde is geweest en blijft, ten zeerste van betekenis.

b) *De verhelderingen die verstrekt worden nopens de procedure van art. 177 E.E.G.-Verdrag ;* cfr. mijn studie « Prejudiciële vragen in het E.E.G.- en E.G.A.-recht », *supra* in dit nummer.

c) *De beoordeling van de rechtstreekse werking van art. 12 van het E.E.G.-Verdrag.* Het is dit punt dat hier even nader toegelicht wordt.

2. Art. 12 E.E.G.-Verdrag bepaalt : « De Lid-Staten onthouden zich ervan onderling nieuwe in- en uitvoer-

rechten of heffingen van gelijke werking in te voeren en de rechten en heffingen te verhogen welke zij in hun onderlinge handelsbetrekkingen toepassen. » Bij een wet van 5 december 1957 werd het E.E.G.-Verdrag opgenomen in het interne recht van Nederland. Op 1 maart 1960 trad een nieuw « Tariefbesluit » in werking ; hierin is de nomenclatuur van het tussen België, Nederland en Luxemburg op 25 juli 1958 te Brussel gesloten protocol opgenomen. Dit Tariefbesluit van 1960 bevat enkele verhogingen van invoerrechten, welke voortspuiten uit het uitwerken van de nieuwe klassifikatie, waarbij enkele produkten in een hoger belaste tariefpost ondergebracht werden. Aldus rees de vraag of aan genoemd art. 12 E.E.G.-Verdrag rechtstreekse werking moet toegekend worden : ontlenen de ingezetenen van de Lid-Staten aan dit artikel onmiddellijk door de rechter te handhaven rechten ? Een volgende vraag is dan te weten aan welk voorschrift naar Nederlands recht de voorkeur moet gegeven worden : art. 12 E.E.G.-Verdrag of het latere Tariefbesluit ? Deze vraag behoort echter niet tot de bevoegdheidssfeer van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (zie mijn studie « Prejudiciële vragen in het E.E.G.- en E.G.A.-recht », *supra*, in dit nummer).

3. Sinds het konsultatief advies nr. 15 van het Permanente Hof van Justitie (betreffende het Verdrag afgesloten tussen de Vrijstaat Danzig en Polen) wordt niet meer betwist dat een Verdrag rechtstreeks rechten kan doen ontstaan in hoofde van de partikulieren, indien zulks de bedoeling van de Verdragsluitende partijen is geweest. Weliswaar blijft in het Volkenrecht wellicht nog steeds een algemeen vermoeden tegen het « self-executing » karakter van een internationaal Verdrag bestaan. Daarom zullen de Staten die bij middel van een Verdrag normen willen uitvaardigen, welke rechtstreeks toepasselijk zijn op hun onderdanen, duidelijk hun bedoeling moeten laten blijken (cfr. P. De Visscher, *Droit interne et droit international, Recueil des cours de l'Académie de droit international*, 1952, p. 560 ; G. Van Hecke & L.P. Suetens, *Le premier règlement européen sur les cartels et les monopoles, Journal des Tribunaux*, 1962, t.a.v. p. 362, 3e kolom). Het weze bovendien aangestipt dat een Verdrag een hybridisch karakter kan vertonen : « self-executing » voorschriften en bepalingen die rechten en verplichtingen uitsluitend aan de Verdragsluitende Staten opleggen kunnen in één Verdrag samengaan. Dit is trouwens het geval in het E.E.G.-Verdrag.

4. Op de vraag betreffende de rechtstreekse werking van art. 12 E.E.G.-Verdrag heeft het Hof van Justitie in bevestigende zin geantwoord : « Artikel 12 van het Verdrag tot oprichting van de E.E.G. heeft direkte werking en schept rechten ten bate der justitiabelen, welker handhaving aan de nationale rechters kan worden gevraagd ».

Het Hof steunt zijn beslissing op de geest en de algemene inhoud van het Verdrag, alsmede op de bewoordingen ervan.

5. Zeer terecht stipt het Hof aan dat de Europese Gemeenschappen in het Volkenrecht een nieuwe rechtsorde vormen. Alhoewel het E.E.G.-Verdrag gesloten werd in de vorm van een internationaal Verdrag, onderscheidt het zich wezenlijk van de gewone internationale Verdragen. Deze laatste behelzen slechts wederzijdse verplichtingen tussen de Verdragsluitende Staten ; het E.E.G.-Verdrag roept daarentegen een ware Gemeenschap in het leven, ten bate waarvan de Lid-

Staten van een deel van hun soevereiniteit afstand hebben gedaan.

Het E.E.G.-Verdrag is het handvest van deze Gemeenschap; de rechtsregels die eruit voortvloeien vormen het interne recht van de Gemeenschap (cfr. M. Lagrange, besluiten bij het arrest van het Hof van Justitie van 16 juli 1956 in de zaak nr. 8-55, *Jurisprud. van het Hof van Justitie*, deel II, t.a.v. p. 279).

Uit deze omstandigheden leidt het Hof van Justitie af dat, in afwijking van het klassieke volkenrecht, het recht van de Europese Gemeenschappen gekenmerkt wordt door een algemeen vermoeden ten gunste van de rechtstreekse werking van de Verdragsvoorschriften. « La Cour de justice a renversé la solution jusqu'ici admise en droit international: bien loin d'être présumée » (Prof. Rigaux, noot onder het Van Gend & Loos-arrest, *Journal des Tribunaux*, 1963, p. 191, nr. 21). Het belang van deze ommekeer van een der klassieke regels van het Volkenrecht hoeft voorzeker niet angetoond te worden.

6. Wanneer de beslissing van het Hof van Justitie op dit punt onweerlegbaar lijkt, berust het toekennen van rechtstreekse werking aan art. 12 op minder stevige gronden.

Volgende overwegingen brengen het Hof ertoe art. 12 als « self-executing » te beschouwen:

— De tekst van art. 12 bevat een duidelijk en onvoorwaardelijk verbod, derhalve een verplichting niet om iets te doen, doch om iets na te laten;

— Deze verplichting is door de Staten met geen enkel voorbehoud voorzien, waardoor zijn werking afhankelijk zou worden gesteld van nadere bepalingen van nationaal recht;

— Dit Verbod leent zich krachtens zijn aard ertoe onmiddellijk effect te verlangen in de rechtsbetrekkingen tussen de Lid-Staten en hun justitiabelen; het vergt inderdaad geen verdere uitwerking op het vlak van de Gemeenschap om konkrete inhoud te verkrijgen.

In zijn commentaar bij het Van Gend & Loos-arrest (in *Soc.-Ec. Wetg.*, 1963, t.a.v. p. 111) knoopt Prof. I. Samkalden hieraan de bemerking vast dat deze drie gronden even vele beperking inhouden voor wat betreft de rechtstreekse/Verdragsbepalingen.

Het Hof van Justitie hecht dus zeer veel belang aan het negatieve aspekt van een door het Verdrag aan de Lid-Staten opgelegde verplichting. M.a.w. zelfs wanneer een bepaling de Lid-Staten aanduidt als een onvoorwaardelijk verbod dat geen nadere uitwerking vergt.

De tesis van de al dan niet toekenning van rechtstreekse werking overeenkomstig het onderscheid tussen negatieve en positieve verplichtingen is niet ten volle overtuigend. Twee elementen bepalen de rechtstreekse werking van een Verdrag: de bedoeling van de partijen en de bewoordingen van het Verdrag. De gans bijzondere structuur van het E.E.G.-Verdrag wetigt een algemeen vermoeden ten gunste van de rechtstreekse werking van de Verdragsvoorschriften. Dit belet nochtans niet dat per artikel nagegaan moet worden of uit de bewoordingen blijkt welke de ware bedoeling van de Verdragsluitende partijen was. Dit nog des te meer daar de voorbereidende werken van het Verdrag ontoegankelijk zijn. Waar ligt nu het wezenlijke verschil tussen b. vb. art. 12: « De Lid-Staten onthouden zich ervan nieuwe in- en uitvoerrechten... in te voeren » en art. 16: « De Lid-Staten heffen... de tussen hen bestaande uitvoerrechten en heffingen van gelijke werking op? » Weliswaar moet in het ene geval de Lid-Staat niets doen — het is hem zelfs uit-

drukkelijk verboden, — terwijl in het tweede geval de Staat iets moet doen. In beide gevallen is het voorschrift echter uitdrukkelijk tot de Staat gericht.

Bij het onderzoek naar de rechtstreekse werking van een Verdragsbepaling is niet essentieel de vorm van de verplichting, maar wel degene tot wie deze verplichting zich duidelijk richt. Art. 12 is onmisbaar tot de Lid-Staten gericht; nergens blijkt de uitdrukkelijke bedoeling op grond van dit voorschrift rechtstreeks rechten toe te kennen aan de burgers van de Lid-Staten. Derhalve zou het niet als een « self-executing » voorschrift mogen beschouwd worden.

Het Hof van Justitie heeft hierover echter anders geoordeeld op grond van sterke rechtspolitieke overwegingen en minder sterke juridische argumenten.

7. Vermits de beslissing van het Hof van Justitie een praktische werking *erga omnes* bezit (cfr. mijn studie « Prejudiciële vragen in het E.E.G.- en E.G.A.-recht, *supra* in dit nummer) en in hoogste ressort is gewezen, is het alleszins duidelijk dat voortaan rechtstreekse werking moet toegekend worden niet alleen aan de voorschriften van het E.E.G.-Verdrag die gericht zijn tot de partikulieren (b.vb. art. 85; cfr. het Bosch-arrest van 6 april 1962, *Jurisprud. van het Hof van Justitie*, deel VIII, 93) maar ook aan deze die gericht zijn tot de Lid-Staten wanneer zij een onvoorwaardelijke verplichting zich van iets te onthouden opleggen (b.vb.: art. 12; art. 31; in deze zin ook de Italiaanse Consiglio di Stato van 7 november 1962, gesignaleerd in *Publications juridiques concernant l'intégration européenne, supplément n° 2*, decembre 1962, p. 15; onder een andere datum (17 november 1961) in *Soc.-Ec. Wetg.*, 1963, p. 111).

8. Een van de gevolgen hiervan bestaat hierin dat natuurlijke en rechtspersonen in een voor de nationale rechter aanhangig geding, langsheen de procedure van de prejudiciële vragen, een Verdragsschending door een van de Lid-Staten gepleegd kunnen aanklagen (cfr. Prof. Rigaux, *art. cit.*, nrs. 14 tot 16), wat bijdraagt tot de rechtsbescherming van de ingezetenen van de Gemeenschap. Dit is de sympathieke zijde van het Van Gend & Loos-arrest.

9. De Nederlandse « Tariefcommissie » moet nu nog een ernstig probleem beslechten: mag of moet zij het Tariefbesluit, genomen ter uitvoering van een later Verdrag, buiten toepassing verklaren omdat het strijdig zou zijn met het E.E.G.-Verdrag?

Naar Belgisch recht is deze vraag vlug beantwoord. Nog steeds prevaleert hier de leer van het Hof van Cassatie, zoals deze tot uitging is gekomen in een arrest van 26 november 1925 (*Pas.*, 1926, 1, 76): « Il appartient au législateur belge, lorsqu'il édicte des dispositions en exécution d'une convention internationale, d'apprécier la conformité des règles qu'il adopte avec les obligations liant la Belgique par Traité. Les tribunaux n'ont pas le pouvoir de refuser d'appliquer une loi pour le motif qu'elle ne serait pas conforme, prétendument, à ces obligations ». Weliswaar kan men, zoals Prof. J. De Meyer, van mening zijn dat de Europese Verdragen naar de inhoud grondwettelijk recht scheppen voor de ruimere gemeenschap van het Europa der zes, zodat elke wet, ook een latere, welke afwijkt t.o.v. een der Verdragen — grondwet voor een hogere gemeenschapsorde — als ongrondwettig voorkomt (cfr. Prof. J. De Meyer, *Revisions de constitutions, Synthèses*, 1952, 293; Preadvis betreffende het Staatsrecht der buitenlandse betrekkingen, Zwolle, 1958, 28). Doch ook deze stelling biedt geen praktische uitkomst; vermits onze rechtbanken niet de bevoegdheid bezitten

de grondwettigheid van een wet na te gaan. Indien een latere wet het E.E.G.-Verdrag zou schenden, bestaat slechts één mogelijkheid: de procedure van de art. 169 en 170 E.E.G.-Verdrag. Deze mogelijkheid staat echter slechts open voor de Kommissie en de Lid-Staten, niet voor partikulieren. Deze laatsten kunnen slechts aandringen bij de Kommissie opdat deze een procedure in de zin van art. 169 E.E.G.-Verdrag zou openen.

10. De voorrang van het Gemeenschapsrecht moet ook in de praktijk doorgevoerd worden.

« Cette priorité est nécessaire pour les motifs mêmes qui ont toujours fait prévaloir sur les intérêts partiels les nécessités d'ensemble d'un groupe social. Cette notion, exprimée dans le temps avec des nuances diverses: la loi, le bien commun, le salut public, l'intérêt général, s'est toujours avérée le fondement permanent de toute société organisée » (M. Gaudet, Incidences des Communautés Européennes sur le Droit interne des Etats membres, *Annales de la Faculté de droit de Liège*, 1963, t.a.v. p. 21).

Al met al berust de rechtsbescherming van de partikulieren, ook na het Van Gend & Loos-arrest, in België althans, in laatste instantie nog hoofdzakelijk op de goede trouw van de regering bij de naleving van de Verdragsbepalingen alsmede op het internationale verantwoordelijkheidsbesef van de wetgever.

Louis Paul SUTENS,
Aspirant N.F.W.O.,

Toegevoegd navorser I.C.R.V.

Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

27 maart 1963.

Voorzitter: M. A.M. Donner.

Rechter-Rapporteur: M. A. Trabucchi.

Advokaat-generaal: M. M. Lagrange.

Advokaten: Mrs. H.G. Stibbe en L.F.D. ter Kuile
(Amsterdam)

Art. 177 E.E.G.-Verdrag. — Prejudiciële vraag. — Gezag van vroeger gegeven uitlegging.

Hoewel art. 177, laatste lid, E.E.G.-Verdrag aan de nationale rechterlijke instanties, waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hogere voorziening, zonder enige beperking de verplichting oplegt om zich met vragen van uitlegging tot het Hof te wenden zodra zulk een vraag voor hen wordt opgeworpen, moet worden toegegeven dat het gezag van een door het Hof reeds krachtens artikel 177 gegeven uitlegging deze verplichting van haar grond kan beroven en derhalve van haar inhoud kan ontdoen. Dit is met name het geval wanneer de opgeworpen vraag zakelijk gelijk is aan een vraag welke reeds in een gelijksoortig geval voorwerp van een prejudiciële beslissing is geweest.

Zulks neemt geenszins weg dat iedere nationale rechter aan artikel 177 de bevoegdheid blijft ontnemen om, indien hij zulks nodig acht, vragen van uitlegging opnieuw aan het Hof voor te leggen.

Da Costa en Schaake N.V., N.V. Schuitenvoerderij en Expeditiekantoor v/h Jacob Meijer en Hoechst-Holland N.V. t./Nederlandse Administratie der Belastingen.

Ten aanzien van het recht.

Overwegende dat de regelmatigheid van de procedure aangevangen door de Tariefcommissie ter verkrijging van een prejudiciële beslissing van het Hof krachtens artikel 177 van het E.E.G.-Verdrag, niet is betwist en geen aanleiding geeft tot bedenkingen van ambtswege;

Overwegende dat de Commissie, verschenen krachtens artikel 20 van het statuut van het Hof van Justitie der E.E.G., betoogt dat het verzoek dient te worden afgewezen nu het zonder voorwerp is geraakt, daar de vragen waarvoor in de onderhavige zaak een interpretatie aan het Hof is gevraagd reeds zijn beantwoord door het arrest 26/62 van 5 februari 1963, waarbij over gelijke vragen, opgeworpen in een overeenkomstige zaak, is beslist;

dat deze stelling ongegrond is;

dat toch allereerst dient te worden onderscheiden tussen de verplichting door artikel 177, derde alinea, opgelegd aan de nationale rechter in hoogste instantie en de bevoegdheid door het tweede lid aan elke nationale rechter toegekend om aan het Hof vragen omtrent de uitlegging van het Verdrag voor te leggen;

dat artikel 177, laatste lid, weliswaar aan de nationale rechterlijke instanties zoals de Tariefcommissie, waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hogere voorziening, zonder enige beperking de verplichting oplegt om zich met vragen van uitlegging tot het Hof te wenden zodra zulk een vraag voor hen wordt opgeworpen, doch dat moet worden toegegeven dat het gezag van een door het Hof reeds krachtens artikel 177 gegeven uitlegging deze verplichting van haar grond kan beroven en derhalve van haar inhoud kan ontdoen;

dat dit met name het geval is, wanneer de opgeworpen vraag zakelijk gelijk is aan een vraag welke reeds in een gelijksoortig geval voorwerp van een prejudiciële beslissing is geweest;

Overwegende dat immers, wanneer het Hof naar aanleiding van een concreet geval, aanhangig bij een nationale rechter, een uitlegging geeft, het zich er toe beperkt de betekenis van de Gemeenschapsnorm af te leiden uit letter en geest van het Verdrag, met dien verstande, dat de toepassing van de aldus geïnterpreteerde norm op dat concrete geval aan de nationale rechter blijft voorbehouden;

dat deze opvatting overeenkomt met de door artikel 177 aan het Hof opgedragen taak welke strekt ter verzekering van de eenheid van uitlegging van het Gemeenschapsrecht in de zes Lid-Staten;

dat overigens, indien artikel 177 niet zodanige strekking had, de procesvoorschriften van artikel 20 van het Statuut van het Hof van Justitie, hetwelk de Lid-Staten en instellingen der Gemeenschap in het procesverloop betreft, en de verplichting voorzien bij artikel 165, derde lid, bepalende, dat het Hof in voltallige zitting recht zal doen, goede grond zouden missen;

dat tenslotte deze opvatting van 's Hof's werkzaamheid in het kader van artikel 177 steun vindt in de omstandigheid, dat de procedure wordt gekenmerkt door het ontbreken van partijen in de eigenlijke zin;

Overwegende echter dat zulks geenszins wegneemt dat iedere nationale rechter aan artikel 177 de bevoegdheid blijft ontnemen om, indien hij zulks nodig acht, vragen van uitlegging opnieuw aan het Hof voor te leggen;

dat zulks volgt uit artikel 20 van het Statuut van het Hof van Justitie, blijkens hetwelk de procedure ter beantwoording van prejudiciële vragen van rechts-

wege aanvangt, zodra een nationale rechter zodanige vraag heeft voorgelegd ;

Overwegende dat het Hof zich derhalve over de onderhavige verzoeken heeft uit te spreken ;

Overwegende wat deze verzoeken zelve betreft, dat de thans gevraagde uitlegging van artikel 12 van het E.E.G.-Verdrag is gegeven bij 's Hofs arrest 26/62 van 5 februari 1963 ;

dat het Hof toch daarbij rechtens heeft vastgesteld :

1° artikel 12 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap heeft directe werking en schept ten bate der justitiabelen door de nationale rechters te handhaven rechten ;

2° teneinde vast te stellen of in- en uitvoerrechten en heffingen van gelijke werking in strijd met het in artikel 12 vervatte verbod zijn verhoogd, dient te worden uitgegaan van de in- en uitvoerrechten en heffingen welke de Lid-Staat bij het in werking treden van het Verdrag daadwerkelijk heeft toegepast ;

zulk een verhoging kan evenzeer voortvloeden uit een nieuwe opstelling van het tarief, welke de indeling van het produkt in een hoger belaste tariefpost ten gevolge heeft, als uit een verhoging van het toegepaste douanetarief ;

Overwegende dat de vragen van uitlegging, gesteld in het onderhavige geval, gelijk zijn aan die welke aldus werden beantwoord en dat het Hof van nieuwe gezichtspunten niet is gebleken ;

dat onder deze omstandigheden de Tariefcommissie naar het vorige arrest moet worden verwezen ;

Ten aanzien van de kosten.

Overwegende dat de kosten, gemaakt door de Commissie der E.E.G. en de Regeringen der Lid-Staten welke ter zake hun opmerkingen aan het Hof hebben doen toekomen, niet voor vergoeding in aanmerking komen ;

dat de onderhavige procedure het karakter draagt van een incident in het voor de Tariefcommissie ahangige geding ; dat derhalve de beslissing over de door partijen ten principale gemaakte kosten bij deze rechter moet verblijven ;

Gezien zijn arrest van 5 februari 1963 ;
verklaart

Het Hof van Justitie

uitspraak doende op de verzoeken om een prejudiciële beslissing, gedaan door de Tariefcommissie op 19 september 1962,

1° er bestaat geen grond tot het geven ener nieuwe interpretatie van artikel 12 van het E.E.G.-Verdrag ;

2° het staat aan de Tariefcommissie uitspraak te doen over de kosten in de onderhavige instantie gevallen.

NOOT. — Zie mijn studie « Prejudiciële vragen in het E.E.G.- en E.G.A.-recht », alsmede mijn opmerkingen bij het Van Gend & Loos-arrest van 5 februari 1963, supra in dit nummer.

L. P. S.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 7 februari 1963.

Eerste voorzitter : M. Giroul.

Raadsheer-verslaggever : M. Polet.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advokaten : Mrs. De Bruyn en Bayart.

Levensonderhoud. — Geen vordering van het kind tegen zijn vader en moeder wanneer de vader of de moeder volledig in het onderhoud en de voeding van dit kind voorziet.

Wanneer de vader of de moeder volledig in het onderhoud en de voeding van een gemeenschappelijk kind voorziet, gaat de verplichting tot onderhoud. (art. 205, par 1 en 207 B.W.) teniet. In dit geval heeft het kind geen vordering tegen zijn vader en moeder. De rechter zou het bijdragend aandeel van elk van de echtgenoten in de kosten van onderhoud van het kind slechts kunnen bepalen indien de echtgenoot, die zich van de uitkering van onderhoud gekwetend heeft een verhaal tegen zijn mede-echtgenote uitoefende.

Lamot t/ Lamot en Pirard.

Gelet op het bestreden vonnis, op 13 april 1962 gezezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel, in hoger beroep uitspraak doende ;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 205 (artikel 2 van de wet van 20 november 1896, inzonderheid paragraaf 1), 207, 208, 209, 211 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis aan verweerder het recht erkend hebbende op uitkering tot onderhoud ten laste van zijn vader en moeder, op 7.500 frank per maand door inachtneming van zijn behoeften geschat, aanlegger veroordeeld heeft een aandeel in deze uitkering te betalen, om de redenen : « dat indien, ter zake, de moeder (hier verweester) voorlopig gans het onderhoud verzekerd heeft van haar zoon die geen inkomsten heeft en waarvan de arbeid niet winstgevend is, het daar slechts om een tijdelijke en voorlopige hulp gaat welke de rechtbank niet belet in feite de staat van behoefte vast te stellen en het bijdragend aandeel van de vader te bepalen terwijl zij rekening houdt met de mogelijkheid een bijdragend aandeel van de moeder te bekomen, ... dat eerste beroepene (hier verweerder) 7.500 frank per maand gevorderd heeft, dat de grootheid van deze som niet betwist wordt evenmin als de mogelijkheid voor elk van de schuldenaars haar te betalen en dat de werkelijke betwisting deze is van de verdeling tussen hen » ;

en doordat het bestreden vonnis er aldus over geoordeeld heeft : a) zonder het verweer van de conclusies van aanlegger te beantwoorden, die tegenwierp dat verweester, terwijl zij zich van haar verplichtingen van onderhoud kwijt, aan verweerder zijn volledig onderhoud verschafft, dat verweerder bij zijn moeder slaapgelegenheid, voeding, onderhoud, zakgeld heeft zodanig dat hij een verlof in Spanje in augustus doorgebracht heeft, dat hij in september met zijn moeder naar het Zuiden vertrok, dat moeder en zoon te Zermatt voor het Kerstverlof hun plaatsen lieten voorbehouden en dat verweester hem een autowagen geschonken heeft, dat verweerder dus niet behoeftig is en verweester in werkelijkheid in rechte door een andere persoon optreedt en om zich de kosten van onderhoud van de zoon, die zij verkiest, te doen terugbetalen en omdat

het haar behaagd heeft hem op de plaats waar zij zich teruggetrokken heeft op te nemen, dan wanneer uit de verwerping zonder reden van dit omstandig verweer volgt dat de veroordeling van aanlegger op de vordering tot onderhoud van verweerder niet regelmatig met redenen omkleed is (schending, inzonderheid, van artikel 97 van de Grondwet), b) zonder althans de juistheid van gezegde beweringen van de conclusies van aanlegger te betwisten en evenmin vast te stellen dat verweerder, niettegenstaande de aangevoerde toestand en de huidige tussenkomst van zijn moeder, thans behoeftig is, dan wanneer elke verplichting van onderhoud op artikelen 205 en volgende van het Burgerlijk Wetboek gesteund de staat van behoefte van de schuldeiser veronderstelt en dat, wanneer de vader en moeder samen onderhoud aan hun behoeftig kind verschuldigd zijn en de ene volledig aan de verplichting van onderhoud in de mate van de behoeften van het kind voldoet, de schuld van onderhoud noodzakelijk voor de andere teniet gegaan is en het kind niet gerechtigd is thans van deze de betaling van uitkering tot onderhoud te vorderen (schending van artikelen 205, inzonderheid paragraaf 1, 207, 208, 209 en 211 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grandwet) :

Overwegende dat uit het bestreden vonnis blijkt : 1° dat verweerder, meerderjarige zoon van aanlegger en van verweerster, bij zijn moeder, van aanlegger feitelijk gescheiden, woonde; 2° dat verweerster die over belangrijke inkomsten beschikt, volledig in het onderhoud en de voeding van verweerder voorzagt;

Overwegende dat de door verweerder ingestelde vordering, op de artikelen 205, paragraaf 1, en 207 van het Burgerlijk Wetboek gesteund, tot voorwerp de betaling had van een uitkering tot onderhoud van een maandelijks bedrag van 5.000 frank ten laste van aanlegger en van 2.500 frank ten laste van verweerster;

Overwegende dat, wanneer de vader of de moeder volledig in het onderhoud en de voeding van een gemeenschappelijk kind voorziet, de verplichting tot onderhoud teniet gegaan is;

Dat, in dit geval, het kind dus geen vordering tegen zijn vader en moeder heeft, en de rechter het bijdragend aandeel van elk van de echtgenoten in de kosten van onderhoud van het kind slechts zou kunnen bepalen indien de echtgenoot die zich van de uitkering van onderhoud gekwetend heeft een verhaal tegen zijn medeechtgenoot uitoefende;

Dat ter zake geen zulkdanig verhaal bij de rechter aanhangig was;

Overwegende dat het vonnis vaststelt dat verweerster « voorlopig gans het onderhoud van haar zoon verzekerd heeft »;

Overwegende dat uit geen enkele vaststelling van het vonnis blijkt noch dat verweerster zou verklaard hebben er niet mede in te stemmen volledig in de behoeften van verweerder te blijven voorzien, noch dat zij zich, na het vonnis, in de onmogelijkheid zou bevinden alleen deze last op zich te nemen;

Overwegende dienvolgens, dat de rechter niet wettelijk overwogen kon dat verweerder behoeftig was;

Dat hij, door uitspraak te doen zoals hij het gedaan heeft, de artikelen 205, paragraaf 1, en 207 van het Burgerlijk Wetboek geschonden heeft;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden vonnis, behalve in zover het het hoger beroep van aanlegger ontvankelijk verklaart; Beveelt dat melding van onderhavig arrest op de

kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing zal gemaakt worden;

Veroordeelt verweerder tot de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel, zetelende in graad van beroep.

RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 17 januari 1963.

Voorzitter : M. Declaire.

Raadsheren : M.M. Coyette en Masquelin.

Substituut-auditeur-generaal : M. Boland.

Advokaten : Mrs. Humblet en Cambier.

1. Gemeenten. — Gemeenteraadslid. — Verkiesbaarheid. — Vervallenverklaring.
2. Rechtspleging. — Aanwijzing tegenpartij. — Belang.

1. *De bestendige deputatie, die uitspraak heeft gedaan over het verzoek om een gemeenteraadslid van zijn mandaat vervallen te doen verklaren, is opgetreden als rechtscollege van eerste aanleg; derhalve is zij bij een beroep op de Raad van State geen tegenpartij en moet zij buiten zake gesteld worden.*

2. *De termijn van dertig dagen waarin de bestendige deputatie uitspraak moet doen, is krachtens art. 82, vijfde lid, van de gemeentekieswet, een termijn van orde, waarvan de niet-naleving geen nietigheid van haar besluit ten gevolge heeft.*

3. *Een persoon is gedomicileerd in de gemeente waar hij zijn domicilie heeft overgebracht om er met zijn gezin een huis te bewonen dat hij aldaar heeft laten bouwen, waar hij erkent ongeregeld te wonen, en waar het gas-, water- en elektriciteitsabonnement op zijn naam staan, en niet in een gemeente waar hij, bij een bepaalde persoon, naar eigen verklaring, ook logeert, de maaltijden gebruikt, een aantal meubelen bezit, of waar hij een groot aantal klanten heeft.*

College van burgemeester en schepenen van Terhulpen en Vanderhoudelingen t/ 1. Bestendige Deputatie van de provinciale raad van Brabant; 2. Bouffioux;

3. Gemeente Terhulpen; 4. Joachim.

Arrest n° 9810.

Gezien het op 13 oktober 1960 ingediende verzoekschrift, waarbij het college van burgemeester en schepenen van Terhulpen de Raad van State vraagt :

a) nietig te verklaren, de op 23 en 30 september 1960 door de bestendige deputatie van de provinciale raad van Brabant genomen beslissingen houdende afwijzing van zijn verzoek van 7 juni 1960 om Paul Bouffioux van 22 oktober 1959 af van zijn mandaat als gemeenteraadslid te Terhulpen vervallen te doen verklaren;

b) dat verval uit te spreken;

Gezien het op 11 januari 1961 ingediende verzoekschrift, waarbij Roger Vanderhoudelingen, bediende te Rouvourt, de Raad van State vraagt :

a) de beslissing van genoemde deputatie van 23 december 1960 die zijn, hetzelfde doel beogend verzoek afwijst, nietig te verklaren;

b) het hierboven bedoelde verval uit te spreken;

Gezien het op 7 januari 1961 ingediende verzoekschrift, waarbij Roger Vanderhoudelingen de nietigverklaring vordert :

a) van het besluit van de bestendige deputatie van de provinciale raad van Brabant van 9 november 1960 houdende goedkeuring van de op 25 maart 1960 door de gemeenteraad van Terhulpen vastgestelde beslissing die Adolphe Joachim tot gemeentesecretaris benoemt;

b) voor zover als nodig is, van die gemeenteraadsbeslissing zelf;

Overwegende dat de gemeenteraad van Terhulpen Adolphe Joachim op 25 maart 1960, bij staking van stemmen, met voorkeur wegens zijn leeftijd, tot gemeentesecretaris heeft benoemd;

Overwegende dat het college van burgemeester en schepenen van Terhulpen de bestendige deputatie van de provinciale raad van Brabant op 7 juni 1960, in aansluiting op die stemming, verzocht de constateren, dat gemeenteraadslid Paul Bouffieux, die aan de stemming had deelgenomen, van 2 oktober 1959 af van zijn hoedanigheid was vervallen omdat hij zijn woonplaats niet meer in de gemeente had, zoals artikel 65 van de gemeentekieswet eist; dat de bestendige deputatie dat verzoek van de hand wees bij besluit van 30 september 1960, waarvan op 6 oktober 1960 kennis is gegeven; dat het college de Raad van State als appelrechter inzake gemeenteraadsverkiezingen vraagt dat besluit te vernietigen en Bouffieux van zijn mandaat als gemeenteraadslid te Terhulpen vervallen te verklaren;

Overwegende dat de toen te Roucourt gedomicilieerde bediende Robert Vanderhoudelingen, die kandidaat was voor het ambt van gemeentesecretaris waarin de gemeenteraad van Terhulpen bij beslissing van 25 maart 1960 heeft voorzien, op 15 juni 1960 tot de bestendige deputatie een soortgelijk verzoek richtte als het college van burgemeester en schepenen van Terhulpen op 7 juni 1960 had gedaan; dat de bestendige deputatie zijn verzoek op 23 december 1960 afwees; dat van dat besluit op 4 januari 1961 kennis is gegeven; dat Roger Vanderhoudelingen bij de Raad van State eenzelfde verzoek als het college van burgemeester en schepenen van Terhulpen indiende;

Overwegende dat de bestendige deputatie de op 25 maart 1960 door de gemeenteraad gedane benoeming bij besluit van 9 november 1960 goedkeurde; dat Vanderhoudelingen de Raad van State heeft gevraagd dat besluit en, zover als nodig is, ook de beslissing van de gemeenteraad van Terhulpen van 25 maart 1960 nietig te verklaren;

I. Ter zake van het beroep van het college van burgemeester en schepenen van Terhulpen :

Overwegende dat de bestendige deputatie, door verzoeker als eerste tegenpartij aangewezen, buiten de zaak moet worden gesteld omdat zij in deze als rechtscollege van eerste aanleg is opgetreden;

Overwegende dat het college van burgemeester en schepenen in de eerste plaats betoogt, dat de bestendige deputatie tweemaal achtereenvolgens op zijn verzoek heeft beschikt, onderscheidenlijk op 23 en 30 september 1960; dat het tegen die twee beslissingen middelen aanvoert die steunen op schending van vormvereisten; dat het doet gelden, dat de niet ter kennis gebrachte beslissing van 23 september 1960 nietig is omdat de eerste inzake openbaarheid, die in artikel 75, tweede lid, van de gemeentekieswet op straffe van nietigheid is voorgeschreven en bij artikel 85 van dezelfde wet terzake toepasselijk is verklaard, niet in acht werd genomen en dat ook de tweede beslissing, die van 30 september 1960, nietig is, want genomen door een overheid die met haar beslissing van 23 september 1960 ten volle van haar rechtsmacht gebruik heeft gemaakt;

Overwegende dat blijkens het register van de beslis-

singen van de bestendige deputatie op 23 september 1960 niet over de zaak zelf is beschikt; dat het verslag door bestendig afgevaardigde Montois is voorgedragen en dat het bestreden besluit is uitgesproken ter openbare zitting van 30 september 1960; dat de middelen, als zouden er hier twee beslissingen van de bestendige deputatie zijn, in feite falen;

Overwegende dat het college voorts aanvoert, dat de bestendige deputatie haar beslissing van 30 september 1960 heeft vastgesteld na het verstrijken van de termijn van dertig dagen te rekenen van de dag waarop het verzoekschrift tot vaststelling van het verval van het mandaat van Bouffieux als gemeenteraadslid op de provinciale griffie is ingekomen, en, tenslotte, dat van de beslissing van 30 september 1960 geen kennis werd gegeven aan Roger Vanderhoudelingen die in de zaak als reclamant was opgetreden;

Overwegende dat de termijn van dertig dagen waarin de bestendige deputatie uitspraak moet doen, krachtens artikel 82, vijfde lid, van de gemeentekieswet, een termijn van orde is waarvan de niet-naleving geen nietigheid van het bestreden besluit ten gevolge heeft; dat het daaruit, door het college afgeleide middel in rechte faalt; dat, in verband met de niet-mededeling van genoemd besluit aan Vanderhoudelingen, dient te worden opgemerkt, dat deze de zaak op 15 juni 1960 afzonderlijk bij de bestendige deputatie aanhangig heeft gemaakt; dat zijn verzoek bij besluit van 23 december 1960 is afgewezen; dat dit besluit hem op 4 januari 1961 ter kennis is gebracht; dat het middel niet opgaat;

Overwegende, wat de grond van de zaak betreft, dat het college van burgemeester en schepenen aanvoert, dat de tegenpartij Bouffieux, aangezien zij haar hoofdverblijf niet meer in de gemeente Terhulpen heeft, niet langer aan de in artikel 65, 3°, van de gemeentekieswet gestelde verkiesbaarheidsvereiste voldoet en van haar mandaat als gemeenteraadslid vervallen moet worden verklaard;

Overwegende dat het bestreden besluit van de bestendige deputatie in hoofdzaak overweegt, dat de toestand van Bouffieux terzake van woonplaats op 12 oktober 1958, dit is de dag van zijn verkiezing, regelmatig is bevonden in het besluit van 14 november 1958 waarbij de bestendige deputatie de verkiezingen te Terhulpen en het mandaat van de gekozenen heeft bekrachtigd; dat tegen laatstgenoemd besluit geen beroep, tegen de installatie van Bouffieux geen bezwaar is ingesteld; dat de toestand van Bouffieux ter zake van domicilie sinds 12 oktober 1958 alleen hierin is veranderd dat belanghebbende, na het overlijden van zijn moeder, bij wie hij te Terhulpen inwoonde, zijn officiële woonplaats op 2 oktober 1959 heeft overgebracht bij Mevr. Mayné, een vriendin van zijn moeder, in een ander, eveneens in genoemde gemeente gelegen huis, en dat niet bewezen is, dat hij zijn hoofdverblijf aldaar niet werkelijk heeft gevestigd; dat het in dit opzicht niets terzake doet dat zijn vrouw en zijn dochter te Oudergem wonen, want dat was reeds zó toen hij tot gemeenteraadslid verkozen en als zodanig geïnstalleerd werd;

Overwegende dat de tegenpartij Bouffieux betoogt, dat niets veranderd is tegenover de tijd dat hij bij zijn moeder was gedomicilieerd, dat Mevr. Meyné, die tachtig is, voor hem een tweede moeder is, dat hij bij haar zijn kantoor, zijn beroepsdocumenten en een aantal persoonlijke meubelen heeft, dat hij bij haar zijn maaltijden gebruikt, dat zijn meeste klanten in Terhulpen wonen, dat hij aldaar op het kohier van de inkomstenbelasting staat, dat daar ook zijn wagen is ingeschreven, dat op zijn postrekening het adres te Terhulpen staat, dat hij ondervoorzitter van het liberaal verbond van Terhulpen is, lid van de oudstrijdersvereniging van

dié gemeente en beheerder van de Nationale Maatschappij voor de kleine landeigendom te Waver; dat het zwaartepunt van zijn beroeps- en sociale werkzaamheid te Terhulpen ligt en zijn inschrijving in het bevolkingsregister aldaar erop wijst dat hij zich heeft willen vestigen in de gemeente waar hij verkozen is, zodat er geen grond bestaat om hem van zijn mandaat als gemeenteraadslid vervallen te verklaren;

Overwegende dat uit het dossier blijkt, dat de tegenpartij Bouffieux vóór 1954 ter Terhulpen was gedomicilieerd; dat Bouffieux er in 1946 tot gemeenteraadslid werd verkozen en dit tot 1954 is gebleven; dat hij van 1947 tot 1953 burgemeester is geweest; dat hij zijn domicilie op 1 februari 1954 heeft overgebracht naar Oudergem waar hij, in gemeenschap met zijn echtgenote een huis heeft laten bouwen; dat hij aldaar tot 1958 gedomicilieerd is gebleven; dat zijn echtgenote en zijn jongste dochter er nog steeds hun woonplaats hebben; dat hij toegeeft, dat hij er ongeregeld woont, vooral 's winters; dat het gas-, water- en electriciteitsabonnement aldaar op zijn naam staan;

Overwegende dat hij zich op 26 juni 1958 te Terhulpen, én wel ten huize van zijn moeder, heeft laten domiciliëren; dat, toen deze op 24 januari 1959 overleed, het door haar bewoonde huis, dat toebehoorde aan een maatschappij voor onroerende goederen, werd verkocht, en betrokken door een derde die zich op 14 mei 1959 aldaar liet domiciliëren; dat de tegenpartij Bouffieux zich eerst op 2 oktober 1959, met name ingevolge een opmerking vanwege de veld:achter, liet inschrijven op nr. 2, avenue Belle-Vue te Terhulpen, dit is bij mevrouw Mayné, een vriedin van zijn moeder, waar hij naar eigen verklaring ook logeert, de maaltijden gebruikt en bovendien een aantal meubelen bezit (bureau met zetel, tafel en stoelen, vazen, tuigereedschap); dat hij als verzekeringsagent een reizend beroep uitoefent en dat het aantal klanten dat hij te Terhulpen heeft van geen invloed op zijn domicilie is; dat hij toen hij nog bij zijn moeder was gedomicilieerd wél kon beweren bij haar zijn hoofdverblijf te hebben maar dat, sedert deze overleden is, zulke bewering niet meer opgaat; dat hij aan de vereiste inzake woonplaats niet meer voldoet; dat de bestendige deputatie het begrip woonplaats hier verkeerd heeft toegepast;

II. Terzake van de beroepen van Roger Vanderhoudelingen :

Overwegende dat Joachim blijkens een beslissing van de gemeenteraad van Terhulpen van 5 mei 1961 geweigerd heeft, de voor indiensttreding vereiste eed af te leggen; dat de gemeenteraad Roger Vanderhoudelingen op 19 mei 1961 tot vast gemeentesecretaris heeft benoemd; dat deze, volgens een gemeenteraadsbeslissing van 26 september 1961, de grondwettelijke eed heeft afgelegd; dat op de zitting van de gemeenteraad van Terhulpen van 26 juni 1962 een brief van 3 mei 1962 is voorgelezen waarbij Roger Vanderhoudelingen ontslag neemt als gemeentesecretaris; dat dit ontslag volgens de notulen van die zitting eenstemmig is aanvaard; dat Vanderhoudelingen niet meer doet blikken van het belang dat hij moet bezitten zowel om te vragen dat gemeenteraadslid Bouffieux van zijn mandaat vervallen wordt verklaard als om de vernietiging te vorderen van de beslissing van 25 maart 1960 waarbij de gemeenteraad van Terhulpen Joachim tot gemeentesecretaris benoemt, en van het besluit van de bestendige deputatie van 9 november 1960 dat die genoemde gemeenteraadsbeslissing goedgekeurt;

Besluit :

Artikel 1. — Het besluit van 30 september 1960 van de bestendige deputatie van de provinciale raad van Brabant is te niet gedaan;

Artikel 2. — De tegenpartij Bouffieux is vervallen verklaard van haar mandaat als gemeenteraadslid;

Artikel 3. — De beroepen van Roger Vanderhoudelingen zijn verworpen;

Artikel 4. — De kosten van het op 7 januari 1961 door Roger Vanderhoudelingen ingediende beroep, vastgesteld op 750 frank, komen ten laste van verzoeker.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 11 oktober 1962.

Voorzitter : M. Bossaert.

Raadsheren : MM. Beeckman en Moerenhout.

O.M. : M. Matthijs.

Ontkenning van vaderschap. — Hoger beroep. — Berusting niet mogelijk.

De vordering tot ontkenning van vaderschap raakt de staat van de persoon en belangt aldus de openbare orde aan. Afstand van beroep, die in werkelijkheid overeenstemt met een berusting is verboden in geschillen die de openbare orde raken, daar partijen het beschikkingsrecht over deze stof niet hebben.

Anna V. t/ Maurice D. en Maurice D.

Advies van het O.M.

Uw Kamer wordt ertoe verzocht de afstand te dekretieren van het hoger beroep ingesteld door vrouw V., Anna, echtgenote D., Maurice, tegen een vonnis tussen partijen gewezen bij verstek wegens niet verschijning van oorspronkelijke verweerders op 20 juni 1960 door de rechtbank van eerste aanleg te Brugge vonnis waarbij geldig en gegrond verklaard werd de ontkenning van vaderschap, door eerste geïntimeerde D., Maurice, van het kind geboren te Oostende, op 22 maart 1960, en in de registers van de burgerlijke stand aldaar ingeschreven onder de naam Christine-Karine, als zijnde de wettige dochter van voornoemde D., Maurice en van zijn echtgenote, appellante V., Anna, het kind zijnde in het geding vertegenwoordigd door een voogd « ad hoc », Maurice, tweede geïntimeerde, die vóór het Hof geen pleitbezorger heeft gesteld.

I. Wat de afstand van het hoger beroep betreft.

1. Het vonnis « a quo » werd aan appellante betekend, sprekende tot haar zelf, bij deurwaarders-exploit van 9 juli 1960, terwijl haar akte van hoger beroep betekend werd op 24 september 1960. Derhalve indien, op grond van artt. 443, al. 2 en 158, al. 1, W.B.Rv., het beroep tijdig werd ingesteld (A.P.R., Tw. Beroep in burgerlijke zaken en in zaken van koophandel, nr. 355, litt. a.), is niettemin de termijn van hoger beroep sedert 25 september 1960, en dus op 16 juni 1962, datum van de betekening van de afstand van het beroep ten verzoeken van appellante, verstreken. Uit deze vaststelling volgt dat de door appellante betekende en door eerste geïntimeerde

aanvaarde afstand van het hoger beroep tot uitwissel heeft aan het aangevochten vonnis een onherroepbaar gezag en kracht van het gewijsde te verlenen, zodat de afstand van dit hoger beroep niet enkel een afstand is van de aanleg, doch bovendien gelijk te stellen valt met een werkelijke berusting in het aangevochten vonnis, vermits, door het verstrijken van de termijn van hoger beroep, dit rechtsmiddel niet meer opnieuw zou kunnen worden ingesteld en de afstand van beroep aldus geldt als een verzaking van het recht tot beroep.

(R.P.D.B., Tw. Appel en matière civile et commerciale, nr. 441 alsook nr. 409; A.P.R., Eodem verbo, nr. 790 in fine; Chauveau s. Carré, «Lois de la procédure civile», Q nr. 1459, blz. 201, al. 5; Pand. Belges, Tw. Désistement (matière civile), nr. 50 tot 52; Beltjens, Code Proc. civ. sub. art. 403, nr. 84, Van Lennep, «Belgisch Burgerlijk Procesrecht», B.I., blz. 239, nr. 564; Gent, 4 maart 1908, B.J. 1908, 421).

Trouwens de akte van verklaring van afstand, waarvan het origineel op 15 mei 1962 door appellante eigenhandig ondertekend werd, verklaart uitdrukkelijk dat zij in het vonnis van ontkenning van vaderschap «berust». Dergelijke afstand, gelijkgesteld met berusting, is zonder waarde in zaken die, zoals in onderhavig geding, de staat van de personen, en meer bepaald de afstamming, en dienvolgens de openbare orde raken (art. 6, B.W.; R.P.D.B., Tw. Acquiescement, nr. 30 en 32; A.P.R., Eodem verbo, nr. 17, litt. C; Braas, «Précis Proc. civ.», B.II, nr. 1160, blz. 605; Gent, 11 maart 1908, Pas. 1908, II, 346).

Met de verklaring van afstand door appellante van het hoger beroep en door geïntimeerde aanvaard, kan en mag het Hof dus geen de minste rekening houden.

2. Verder, voor zoveel als nodig en in de ondergeschikte orde, is bedoelde akte van afstand, wat de vorm betreft, volstrekt onregelmatig omdat enkel het origineel van die akte met de handtekening van appellante bekleed werd, en niet het afschrift, dat aan de pleitbezorger van eerste geïntimeerde betekend werd.

De vervulling van deze laatste vereiste is immer onontbeerlijk, omdat het afschrift van de akte van afstand, in handen van de partij waaraan hij betekend werd, in haar handen de enige bewijstitel is van de afstand; waar dit afschrift door de afstanddoende partij niet eigenhandig ondertekend werd, en zij zich ertoe zou hebben beperkt het in haar bezit blijvend origineel van de akte van afstand te ondertekenen, zou het voor haar volstaan dit origineel nader te vernietigen om aan de andere partij het middel te ontnemen te bewijzen dat de afstand haar regelmatig voorgesteld werd. (Zie darover meer in Chauveau s/Carré, op. cit. sub. art. 402, W.B.Rv., Q nr. 1457, blz. 195; R.P.D.B., Tw. Désistement nr. 59).

II. Wat de al dan niet gegrondheid van het hoger beroep betreft.

1. De bezwaren door appellante geopperd zowel tegen de samenstelling van de familierraad met het oog op de benoeming van een voogd «ad hoc» over het kind, tegen hetwelk de ontkenning van vaderschap zou worden ingesteld, als tegen de beraadslaging van dezelfde familierraad die tweede geïntimeerde, D. Maurice tot voormeld ambt benoemde, worden zonder het minste bewijs uitgebracht, en

trouwens tegengesproken door de door eerste geïntimeerde overgelegde bescheiden.

2. Het staat vast dat dit kind geboren werd meer dan 300 dagen na het proces-verbaal waarvan sprake in art. 239, B.W., terwijl appellante, bij bevelschriften in kortgeding van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Brugge dd. 16 juli 1957 en 2 juli 1958, ertoe gemachtigd werd, tijdens de door hem ingestelde procedure tot scheiding van tafel en bed, afzonderlijk te gaan verblijven, eerst te Oudenburg, aan de Marktstraat nr. 7, vervolgens te Brugge, aan de Collard Mansionstraat nr. 30. «De rechtsvordering tot ontkenning — zo bepaalt art. 313, al. 2, B.W. (art. 1, W. v. 10 februari 1958) — is niet ontvankelijk, indien is komen vast te staan dat de echtgenoten feitelijk herenigd zijn geweest of dat zij hebben samen-gewoond».

Op grond van deze bepaling houdt appellante voor dat zolang dit bewijs van niet-hereniging of niet-samenwoning der echtgenoten D.-V. door eerste geïntimeerde niet geleverd werd, zijn vordering tot ontkenning niet ontvankelijk moest worden verklaard.

Alhoewel eerste geïntimeerde vóór de eerste rechter bewijsaanbod deed van bepaalde feiten waaruit de morele onmogelijkheid van hereniging of samenwoning met zijn echtgenote, gedurende het wettelijk tijdstip der bevruchting, zou blijken, heeft de rechtbank beslist dat de bewijslast omtrent feiten, waaruit zodanige hereniging of samenwoning zou voortspuiten, op appellante of op de voogd «ad hoc» rustte, en derhalve, waar appellante of de voogd «ad hoc» door hun verstek in gebreke bleven dergelijk bewijs te leveren of daarvan aanbod te doen, de vordering tot ontkenning toegewezen.

Op grond van de oordeelkundige juridische beschouwingen welke de eerste rechter tot staving van zijn zienswijze heeft uitgebracht, en welke door ons ambt reeds aangeraakt werden in ons advies in zake D... Georges, t./ S... Jozef q.q. en S... Maria (arrest 1ste Kamer, 12 oktober 1961, R.W. 1961-62, kol. 2017), dient naar ons oordeel, deze zienswijze te worden bijgetreden, en het hoger beroep dienvolgens afgewezen als zijnde niet gegrond.

(w.g.) J. Matthijs.

Arrest

Gehoord appellante en eerste geïntimeerde;

Gezien de stukken, o.m. in eensluitende uitgifte overgelegd, het vonnis gewezen tussen partijen, bij verstek tegen geïntimeerden oorspronkelijk verweerders, door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge, eerste Kamer, de dato 20 juni 1960;

Overwegende dat het beroep tijdig en regelmatig naar de vorm werd ingesteld;

Overwegende dat tweede geïntimeerde Maurice D..., behoorlijk opgeroepen in zijn hoedanigheid van voogd ad hoc, geen pleitbezorger stelt;

Overwegende dat appellante, na op 23 november 1961 besluiten ten gronde getekend te hebben, bij akte van 15 mei 1962 verklaart afstand te doen van het beroep, afstand die door eerste geïntimeerde bij akte van 18 juni 1962 aanvaard werd;

dat appellante aan het Hof haar besluiten ten gronde niet voorlegt, doch bij monde van haar pleitbezorger vordert, dat afstand van beroep zou gedeclareerd worden;

Overwegende dat het beroepen verstekvonnis, de vordering van eerste geïntimeerde strekkende tot ontkenning van vaderschap, gegrond verklaarde; dat deze eis, die de staat van de personen of meer bepaald

de afstamming tot voorwerp heeft, de openbare orde aanbelangt;

Overwegende dat, op het ogenblik der betekening van de afstand van het beroep, de termijn voor ieder verhaal tegen het verstekvonnis verstreken was; dat, bij gebeurlijke rechtsgeldigheid van deze door eerste geïntimeerde aanvaarde afstand, het vonnis a quo kracht van gewijsde bekomt, hetgeen geldt als een verzaking aan het recht van beroep en gelijkstaat met een berusting (Van Lennep, Burgerlijk Procesrecht, B. I, blz. 238 en 239; A.P.R., Beroep nr. 780 in fine en 17 litt. C);

dat overigens de akte afstand uitdrukkelijk aanstipt dat appellante berust in het vonnis dat op de vordering tot ontkenning van vaderschap gevelde werd;

Overwegende dat voormelde afstand van beroep, die in werkelijkheid overeenstemt met een berusting, evenals deze laatste verboden is in geschillen welke de openbare orde raken, daar deze stof niet onder het beschikkingsrecht der partijen ressorteert;

Overwegende dat de eerste rechter om oordeelkundige redenen, die het Hof bijtreedt, de kwestieuze vordering tot ontkenning van vaderschap gevelde werd; verklaard heeft;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op art. 24 van de wet van 15 juni 1935;

Gehoord in openbare terechtzitting de heer Prokureur-generaal Matthijs in zijn eensluidend advies;

Oordelende bij verstek wegens niet verschijnen tegen de tweede geïntimeerde, Maurice D..., bij verstek wegens niet concluderen tegen appellante voor wat de grond der vordering betreft en verder op tegenspraak;

Zegt dat de voorwaarden om de afstand van beroep te decreteren niet vervuld zijn en verwerpt als ongegrond het verzoek dienaangaande; bevestigt het beroepen vonnis en veroordeelt appellante tot de kosten van de aanleg.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

11e Kamer. — 8 juni 1962.

Vorzitter : R. Grosemans.

Rechters : Mevr. Janssen-Pevtschin en Delva
Advocaten : Mrs. J. Vanderveeren en G. Luyckx.

Handelshuur. — Toepassing van art. 25 6° van de desbetreffende wet. — Uitwinningsvergoeding wegens uitbating van een gelijkaardige handel. — Begrip « gelijkaardige handel ».

Voor de beoordeling van het begrip « gelijkaardige handel », dat als voorwaarde voor de uitkeerbaarheid der bij art. 25 2° van de wet op de handelshuur voorziene uitwinningsvergoeding werd gesteld, dient als richtinggevend beginsel te worden gehuldigd dat de — feitelijke of mogelijke — onrechtmatige inbezitting van een aanzienlijk gedeelte der cliënteel, in het algemeen als kenteken voor de uitoefening van een gelijkaardige handel geldt.

Als uitbating van een gelijkaardige handel moet worden beschouwd het openen van een spijshuis in een voordien ter plaatse geëxploiteerde drankgelegenheid met koud buffet, wanneer uit de ter zake bestaande gegevens blijkt dat, buiten het enkele feit dat in desbetreffende inrichting het zwaartepunt naar het spijzenverbruik werd verlegd, niets in de

tegenwoordige uitbating er op wijst dat het bewuste tot restaurant omgevormde drankhuis met koud buffet qua uitrusting, standing, spijskaart en prijzenlijst voor een ander publiek zou zijn voorbestemd.

Delattre Gustaaf en Herremans Maria t./
Thiebaut F. en Vanderstraeten Maria

Gelet op het ter zitting van 26 januari 1962 door de Heer Vrederechter van het kanton Halle tegensprekelijk onder partijen gevelde vonnis;

Gelet op de akte van beroep, de dato 6 maart 1962, betekend bij het ambt van deurwaarder Roger De Wolf, verblijfhoudend te Brussel;

Gelet op de besluiten van partijen;

Overwegende dat het beroep, regelmatig naar de vorm, binnen de wettelijke termijn werd ingesteld en dat zijn ontvankelijkheid niet wordt betwist;

Overwegende dat de oorspronkelijke ten verzoeken van geïntimeerde ingestelde vordering strekte tot betaling van een uitwinningsvergoeding van 200.000 F bij toepassing van art. 25-6° van de wet op de handelshuur van 30 april 1951, zoals gewijzigd bij die van 29 juni 1955, wegens uitbating in het gehuurd goed van een gelijkaardige handel, zulks vóór het verstrijken van de wettelijke termijn van twee jaar;

Overwegende dat het vaststaat dat geïntimeerde krachtens op 18 oktober 1951 ondertekende en op 3 februari 1954 te Halle geregistreerde huurovereenkomst vanwege appellanten, verhuurders, een drank- en eetgelegenheid onder het opschrift « Le Relais », gelegen te Sint-Pieters-Leeuw, steenweg op Mons, 468, hebben in huur gehouden en uitgebaat, tegen een maandelijks huurprijs van 33.000 F;

Dat de door geïntimeerden op 10 juli 1959 overeenkomstig art. 14 en v. van voormelde wet regelmatig aangevraagde huurvernieuwing, door appellanten bij aangetekend schrijven van 4 september 1959 werd geweigerd, waarbij laatstgenoemden hun verlangen kenbaar maakten het gehuurde goed zelf te betrekken met het oog op « de uitbating van een andere handel als deze die U er thans in uitbaat » (sic.);

Overwegende dat appellanten de eerste rechter ten grievde duiden de door geïntimeerden voorgedragen stelling te zijn bijgetreden en zodoende hun vordering te hebben ingewilligd, tot beloop van 79.200 F; zijnde de uitwinningsvergoeding gelijk aan twee jaar huishuur;

Overwegende dat onderhavige betwisting erop neerkomt te weten of de thans door appellanten ter plaatse uitgeoefende handel het karakter van gelijkaardigheid vertoont dat voor de toepassing van art. 25-6° van meergemelde wet als criterium geldt, m.a.w. of in het kwestieuze pand een handel wordt gedreven, waardoor een werkelijk deel van de cliënteel van de uittrekkende huurder aan de nieuwe betrekker ten goede komt of komen kan (Parl. Besch., Senaat 1949, 50; nr. 214, blz. 117; Reyntens et Van Reepinghen, Précis de Propriété Commerciale, Larcier 1951, nr. 225; Paternostre, Baux Commerciaux et Protection du Fonds de Commerce, Bruxelles 1951, nr. 281; Algemene Praktische Rechtsverzameling, Tw Huur van handelshuizen, nr. 146 en verwijzingen; Tschoffen et Dubrée, Les Baux Commerciaux, Bruylant, 1951, nr. 113).

Overwegende dat het niet wordt betwist dat geïntimeerden destijds in het gehuurde goed een herberg met eetgelegenheid hebben uitgebaat (zie o.m. het door de Controle der Belastingen afgeleverde getuigschrift, de dato 16 november 1961), met dien verstande dat aldaar benevens de gesleten dranken ook — zoals in pleidooien beaamd — een soort koud buffet ten

behoefte van de verbruikers voorhanden was; dat deze eigenaardigheid bovendien wordt bevestigd door een niet betwiste foto, die in het dossier van geïntimeerden berust, waarop boven de deur van het destijds door hen uitgebaat café, duidelijk te lezen staat « Buffet Froid »;

Overwegende dat evenmin kan worden ontkend dat deze drank- en eetgelegenheid, gelet op haar ligging langsheen de drukke verkeersaders — de steenweg Mons — Brussel, grondgebied Halle — uiteraard op een grotendeels doorlopende cliënteel van min of meer haastige weggebruikers was aangewezen, waaronder een zeker aantal aldaar afstapten om tegen billijke prijs en op korte tijd wat voedsel te gebruiken, om vervolgens hun weg voort te zetten;

Overwegende dat bij gebreke aan andere gegevens bijgevolg mag worden aangenomen dat de vroegertijd in de uitbating van geïntimeerden bestaande eetgelegenheid beantwoordde aan de lokale noodwendigheden en behoeften van een cliënteel die, wellicht afwisselend naar samenstelling, niettemin als vast in aantal dient te worden beschouwd;

Overwegende dat appellanten volhouden dat het sindsdien door hen ter plaatse geopende spijzhuis niets gemeens heeft met het voormalige door geïntimeerden geëxploiteerde drankhuis met koud buffet;

Overwegende dat, hoewel in desbetreffende inrichting het zwaartepunt werd verlegd naar het spijzenverbruik, blijkens de ter zake bestaande gegevens, niets in de tegenwoordige uitrusting erop wijst dat het door appellanten uitgebaat restaurant qua standing, spij斯卡art en prijzenlijst voor een ander publiek zou zijn voorbestemd;

Overwegende dat het dus voor de hand ligt dat een aanzienlijk gedeelte van dezelfde cliënteel die het « Buffet Froid » ten tijde van geïntimeerden bezocht, het huidige spijzhuis van appellanten naar alle waarschijnlijkheid is trouw gebleven;

Dat het beroep in deze voorwaarden niet gegrond voorkomt; dat het vonnis a quo, waarvan geïntimeerden de bevestiging vragen, derhalve dient te worden bevestigd;

Om deze redenen,

De Rechtbank, rechtdoende op tegenspraak in graad van beroep;

Gelet op artikels 4, 37 tot 41 van de wet van 15 juni 1935;

Alle andere of tegenstrijdige besluiten als ongegrond verwerpend;

Verklaart het beroep ontvankelijk, doch ongegrond;

Bekrachtigt het bestreden vonnis in al zijn beschikkingen;

Verwijst appellanten in de kosten van het beroep.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

CORRECTIONELE RECHTBANK TE TURNHOUT

4e Kamer. — 30 maart 1963.

Alleenrechtsprekend rechter : M. J. Kempeneer.

O.M. : M. F. Le Paige.

Advokaat : Mr. Maris.

Onttrekking van kinderen aan persoon aan wie ze door het gerecht werden toevertrouwd. — Art. 221 B.W. — Draagwijzde. — Duur van de bevolen maatregel gedurende proceduur van echtscheiding.

De uitwerking van een bevelschrift gesteund op art. 221 B.W. en verleend vóór dat een geding in echtscheiding werd ingeleid, blijft bestaan gedurende het echtscheidingsproces.

Het staat de partijen vrij, zodra een proceduur tot echtscheiding werd ingeleid, de nodige maatregelen te nemen om de maatregel bevolen op grond van art. 221 te doen wijzigen, doch wanneer zulks niet gebeurt blijft de genomen maatregel van kracht en vervalt hij niet automatisch.

De miskenning van de beslissing genomen door het bevelschrift maakt het misdrijf uit voorzien door art. 369 SWB.

O.M. t/ Van Naelten.

Beticht te Herentals, de 18 september 1962 :

Moeder zijnde van Van Vlerken Lodewijk, geboren op 28.8.1949, gepoogd te hebben haar voornoemd minderjarig kind te onttrekken aan de zorg van Van Vlerken Jozef, persoon aan wie de Rechtbank van eerste aanleg te Turnhout, dit kind bij bevelschrift van 4 mei 1959 heeft toevertrouwd, het voornemen om dit wanbedrijf te toegen zich geopenbaard hebbende door uitwendige daden, die een begin van uitvoering van dat wanbedrijf uitmaken, en welke alleen wegens omstandigheden onafhankelijk van de wil van de dader werden gestaakt of hun uitwerking hebben gemist.

Gezien de stukken van het onderzoek;

Gehoord de verklaringen van de getuigen;

Gehoord het Openbaar Ministerie in zijn eis;

Gehoord de betichte in haar middelen van verdediging ontwikkeld door Meester Maris, advocaat te Leopoldsburg;

Overwegende dat de materialiteit der feiten ten laste van betichte gelegd bewezen is door de gegevens van het dossier en het onderzoek ter zitting;

Overwegende evenwel dat betichte opwerpt dat artikel 369 bis van het Strafwetboek hier terzake niet kan worden toegepast, daar de rechterlijke beslissing, waarbij haar zoon aan de zorg van Van Vlerken Jozef werd toevertrouwd (bevelschrift dd. 4 mei 1959 van de Voorzitter der Rechtbank, genomen in uitvoering van art. 221 van het Burgerlijk wetboek) vervallen is ingevolge het inleiden van een geding in echtscheiding tussen haar en haar echtgenoot. Dat bovendien, daar bij vonnis dd. 12 oktober 1961, de echtscheiding werd toegekend, de maatregelen genomen op grond van artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek in elk geval niet meer van kracht zijn.

Overwegende dat, indien aangenomen kan worden dat, na het inleiden van een geding in echtscheiding, de Voorzitter der Rechtbank niet meer bevoegd is om, in uitvoering van artikel 221 van het burgerlijk wetboek, de voorlopige maatregelen bij dit artikel voorzien, te nemen, dit geenszins insluit dat deze voordien genomen beslissingen automatisch vervallen;

Overwegende inderdaad dat, zo het de partijen vrij-

staat, zodra de eis in echtscheiding werd ingeleid, de wijziging of herroeping der in uitvoering van artikel 221 van het burgerlijk wetboek getroffen voorlopige maatregelen te vragen door dagvaarding in kortgeding (art. 268 van het burgerlijk wetboek), hieruit niet kan worden afgeleid dat, bij gebrek aan zulkdanige dagvaarding in kortgeding, deze maatregelen niet meer van kracht zijn.

Overwegende eveneens dat niets toelaat te beweren dat zelfs bij toekenning van de echtscheiding tussen partijen, wanneer in het vonnis over de bewaking der kinderen niet werd gestatueerd, de maatregelen in verband hiermede genomen in uitvoering van artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek, automatisch vervallen, en niet meer dienen nageleefd;

Overwegende dat, in huidig geval, de rechterlijke beslissing bij bevelschrift dd. 4 mei 1959 genomen, noch uitdrukkelijk, noch stilzwijgend door enige andere vervangen, gewijzigd noch herroepen werd; dat zij derhalve haar uitwerking behouden heeft, zodat de miskenning ervan het misdrijf uitmaakt voorzien bij artikel 369bis van het Strafwetboek;

Gezien de bepalingen van artikel 162, 194 van het Wetboek van Rechtspleging in strafzaken: Art. 396bis 40, 38, 51, 53 van het Strafwetboek; 1 van de wet van 5 maart 1952; 91 van het Koninklijk Besluit van 28 december 1950; 2, 11, 12, 14, 31, 32, 34, 35 37 en 41 der wet van 15 juni 1935.

Om deze redenen,

en bij toepassing van artikels voormeld, door de heer Voorzitter aangeduid;

Rechtdoende op tegenspraak:

De Rechtbank veroordeelt betichte tot een geldboete van 50 F, boete vervangbaar bij gebrek aan betaling binnen de wettelijke termijn door 15 dagen gevangenzitting;

Zegt dat gemelde geldboete verhoogd is met 190 ocentiemen en gebracht op 1000 F.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN

25 oktober 1962

Voorzitter: M. Wuyts.

Referendaris: M. Beckers.

Advokaten: Mrs. De Keersmaecker, I. Clinck,
en R. Ledoux.

1. **Ongeoorloofde mededinging. — Overeenkomst van exclusiviteit en vrijheid van handel. — Verhaal van de monopoliehouder tegen zijn medecontractant. — Strekking van de wet van 27 juli 1961 op de overeenkomsten van vertegenwoordiging.**
2. **Bevoegdheid van de Voorzitter der Rechtbank van Koophandel inzake ongeoorloofde mededinging. — K.B. van 23 december 1934.**
3. **Gemeenschappelijke markt. — Art. 85 van het verdrag van Rome. — Principiële nietigheid van exclusiviteitsovereenkomsten. — Overgangsbepalingen. — Bevoegdheid van de nationale rechter.**

1. *De verantwoordelijkheid van degene die, wetend dat een andere persoon een verkoopsmoopolie voor een bepaald produkt bezit hetzelfde produkt verkoopt, komt slechts in het gedrang in zover anderenmans recht op foutieve wijze geschonden wordt. Het feit gebruik te maken van de vrijheid van handel*

met het enig vaststaand gevolg en de enkele omstandigheid, dat men in mededinging treedt met de houder van een monopolierecht, is noch eerlijk, noch bedrieglijk. De omstandigheid, dat hetzelfde produkt uit de vreemde wordt betrokken van een persoon aan wie het niet verboden was dit produkt vrij te verkopen of uit te voeren, maakt geen foutieve schending van de rechten van de monopoliehouder uit. Zo degene, die in mededinging treedt met een monopoliehouder, omwetend was van het verkoop- of exportverbod, dat zijn leverancier in de vreemde bond, kan er evenmin van dergelijke foutieve schending sprake zijn.

De handelaar, die vaststelt, dat de koopwaren waarvoor hij exclusiviteit geniet toch in de hem toegekende handelssfeer verkocht worden door een andere persoon, kan in dergelijke omstandigheden zich slechts keren tot zijn medecontractant, die hem de exclusiviteit voor deze bepaalde streek gewaarborgd heeft.

Niemand kan belet worden een koopwaar, die hij op regelmatige wijze verkregen heeft aan te prijzen en er publiciteit voor te maken.

De wet van 27 juli 1961 op de overeenkomsten van exclusiviteit regelt enkel en alleen de verhouding tussen partijen bij de overeenkomst maar kan aan derden niet tegengesteld worden.

2. *Het KB. van 23 december 1934 heeft enkel betrekking op quasi delictuele feiten en niet op tekortkomingen aan contractuele verbintenissen.*

De Voorzitter van de Rechtbank is dan ook onbevoegd om te oordelen over een eis, die enkel in een contractuele verhouding zijn oorsprong vindt.

3. *Exclusiviteitsovereenkomsten hebben voor gevolg Europa in te delen in afzetgebieden en belemmeren de vrije handel tussen de leden van de Gemene Markt, daar zij mogelijkheid tot discriminatie tussen de verschillende Europese landen biedt. Zij belemmeren de vrije concurrentie nagestreefd door het Euromarkt verdrag en zijn nadelig voor de Europese verbruiker, met het gevolg, dat zij principieel van rechtswege nietig kunnen en moeten geacht worden.*

De overgangs- en uitvoeringsbepalingen (o.m. Reglement 17) maken het echter niet wenselijk deze nietigheid uit te spreken zolang de eventuele overtreder aan de bepalingen van Reglement 17 kan voldoen.

Alhoewel het uitvoeringsreglement 17 de bevoegdheid van de nationale rechter erkent is het niet aangewezen, dat deze de nietigheid zou uitspreken zolang hetzij het positief hetzij het negatief attest nog kan aangevraagd worden.

Blume t/Van Praag

en Blume t/A.G. Anker Phoenix Nahmaschinen.

Gezien de geboekte inleidende dagvaardingen van 25 september 1961 en 27 februari 1962;

Aangezien beide zaken verknocht zijn en dienen samengevoegd te worden;

Aangezien de hoofdeis van Dame Blume tegen Van Praag eroe strekt Van Praag zich verbod te horen opleggen op het Belgisch grondgebied de Phoenix naaimachines te verkopen, reclame te maken voor de gezegde naaimachines, zich voor te stellen of te laten geloven dat hij aangesteld is om die machines te vertegenwoordigen of te verkopen en dit om reden van de uitsluitende concessie van agentschap welke aan Dame Blume werd toegekend door het huis Phoe-

nix Nähmaschinen van Bielefeld, die deze toestellen vervaardigt ;

Aangezien de eis in tussenkomst van Dame Blume tegen Anker Phoenix er toe strekt de maatschappij Anker Phoenix Nähmaschinen te zien tussenkomen in het geding hangende tussen Dame Blume enerzijds en anderzijds dhr. Hugo Van Praag en er partij te kiezen voor Dame Blume, aanlegster, tevens voor zoveel als nodig het tussen te komen vonnis inzake Dame Blume tegen Hugo Van Praag gemeen te horen verklaren aan de Maatschappij Phoenix Anker Nähmaschinen ;

Aangezien zowel de hoofdesi als de eis in tussenkomst ongegrond zijn ;

Aangezien de overeenkomst van 26 maart 1956 aanlegster Blume - De Doncker aanstelt als enige importeur der naaimachines Anker Phoenix en eveneens als alleenverkoper voor het Koninkrijk België, en wel in de volgende termen : « Wir werden Sie als einzigen Importeur unserer Nähmaschinen unter der Marke Phoenix für das Königreich Belgien (heutige Grenzen ohne Kolonien) beliefern. Sie sind berechtigt als Generalvertretung für den Absatz unserer Erzeugnisse aufzutreten » ;

Aangezien de fabriek Anker Phoenix een zelfde contract van alleenvoer en alleenverkoop afgesloten heeft met een Hollandse handelaar zijnde nl. een zekere heer Oberling ;

Aangezien op 1 augustus 1956 Dame Blume - De Doncker een contract van verdeler toegestaan heeft aan Van Praag ; dat op 21 april 1958 Dame Blume - De Doncker een einde stelt aan de overeenkomst met Van Praag ; dat nochtans niettegenstaande de instelling aan deze overeenkomst van verdeler partijen, Dame Blume - De Doncker en Van Praag, steeds in handelsrelaties blijven, doch dat op dit ogenblik er geen sectoren meer bestaan en er tussen hoofdverdeelster, Dame Blume - De Doncker en haar vroegere onderverdelers, Hugo Van Praag, een rechtstreekse concurrentie ontstaat : dat op 20 juni 1960 Dame Blume - De Doncker aan Hugo Van Praag mededeelt mondeling dat hem geen machines noch Anker noch Phoenix meer zouden geleverd worden en de bestellingen niet meer zouden uitgevoerd worden : dat bijgevolg sinds dat ogenblik alle handelsbetrekkingen tussen Dame Blume - De Doncker en Van Praag geëindigd zijn ;

Aangezien het anderzijds vaststaat dat verweerder Hugo Van Praag de naaimachines Anker Phoenix rechtstreeks importeert uit Holland en deze namelijk verkrijgt van een zekere Bogaert te Breda onderverdelers van de algemene concessiehouder Oberling in Nederland : dat het eveneens vaststaat dat Hugo Van Praag deze naaimachines uit Breda regelmatig importeert namelijk mits aan alle douaneformaliteiten te voldoen en alle gevorderde invoerrechten te betalen : dat hem op dat oogpunt geen enkel verwijt kan gemaakt worden ;

dat anderzijds aan Hugo Van Praag geen verwijt kan gemaakt worden betreffende de manier en de praktijken waarmee hij zijn handel uitbaat en de klacht die destijds neergelegd werd door Dame Blume - De Doncker tegen Van Praag in handen van dhr. Procureur des Konings te Mechelen zonder gevolg gelaten werd :

dat bijgevolg door dhr. Procureur des Konings te Mechelen de klachten van Dame Blume - De Doncker gerangschikt werden zonder gevolg en de Bestuurder der Douanen en Accijnzen verklaart dat alles in orde is ;

Aangezien thans de eis gesteund is op het verwijt dat verweerder Van Praag als derde medeplichtige

deel zou genomen hebben aan het feit dat een andere firma of persoon, namelijk de Hollandse verdelers Oberling of Bogaert zijn contractuele verplichtingen niet zou nagekomen hebben ;

dat er bijgevolg voorafgaandelijk dient aangetoond te worden dat deze derde zijn verplichtingen overtreden heeft en daarvoor inderdaad verantwoordelijk kan verklaard worden ;

Aangezien opdat oneerlijke concurrentie bestaat er drie voorwaarden dienen verenigd te zijn, nl. 1) moet er commerciële mededinging bestaan tussen de steller van de gelaakte daad en deze die zich geschaad verklaart ; dat zulks ter zake bestaat vermits Dame Blume - De Doncker en Hugo Van Praag concurrenten zijn en zich tot een zelfde clientèle richten ;

2) moet een daad gesteld zijn die strijdig is met de eerlijke praktijken in handelszaken en moet er ter zake bewezen worden dat verweerder Van Praag zulke oneerlijke daad gesteld heeft ;

3) moet er werkelijke schade bestaan en geweest zijn, doch dat zulks de bevoegdheid van de Voorzitter zetelend in kortgeding te buiten gaat ;

dat bijgevolg het enige dat dient bewezen te worden er namelijk in bestaat te weten of ja dan neen verweerder Van Praag een daad van oneerlijke mededinging zou gesteld hebben ;

Aangezien zulks niet bewezen is en het volstaat de thans gevestigde rechtspraak in te zien om te beslissen dat verweerder Van Praag geen daad van oneerlijke mededinging gesteld heeft ;

Aangezien thans de gevestigde rechtspraak beslist dat diegene die weet dat een derde een verkoopsmonopolie voor een bepaald produkt bezit niettegenstaande dit alles overgaat tot de verkoop van dezelfde produkten zijn verantwoordelijkheid slechts in het gedrang brengt voor zoveel er andermans recht op foutieve wijze zou geschonden geweest zijn ; het feit gebruik te maken van de vrijheid van handel met het enige vaststaande gevolg en omstandigheid dat men in concurrentie treedt met de houder van een recht op verkoopsmonopolie is noch oneerlijk noch bedrieglijk en is niet in het minste een professionele tekortkoming ;

Anderzijds stelt geen oneerlijke daad in handelszaken de handelaar die alhoewel hij het monopolie-recht kende produkten verkoopt van deze fabrikant indien hij deze regelmatig bekomen heeft van een derde aan wie het niet verboden was ze hem te verkopen ;

Eveneens dat het aan een concessiehouder van alleenverkoop vrijstaat zich langs contractuele weg te vrijwaren tegenover een mogelijke mededinging door derden nl. door tegenover zijn leverancier de nodige waarborg te bieden voor de hechtheid van het monopolie dat hij hem toestond en bijgevolg het enkel feit van het schenden door een derde van een op conventionele basis bersustend monopolie geen recht scheidt tegenover die derde in hoofde van de concessiehouder ;

Aangezien inderdaad twee grondbeginselen dienen voor ogen gehouden te worden namelijk dat van de vrijheid van de handel dat ons recht beheerst en eveneens dat van de relativiteit der contracten : dat namelijk de contracten slechts de wet vormen der partijen die aan de overeenkomst hebben deelgenomen en deze contracten echter een res inter alios acta vormen voor derden ;

dat bijgevolg een derde die gene partij aan deze contracten is deze dan ook niet kan overtreden ;

Aangezien bijgevolg wanneer een handelaar vaststelt dat bepaalde koopwaren waarvoor hij een exclusiviteit geniet toch nog in de hem toegekende handelsfeer

verkocht worden door een andere persoon dan dient en kan hij zich keren tot zijn mede-contractant die hem de exclusiviteit voor deze bepaalde streek gewaarborgd heeft gezien inderdaad op dat ogenblik deze handelaar vaststelt dat hetgeen hem volgens zijn contract met de fabriek toekwam hem niet verleend werd door zijn medecontractant n.l. zijnde de fabrikant (zie Verbreking 17.6.1960, 3.11.1961 - Hof van Beroep Brussel Verenigde kamers 28.2.1961 - Gent 11.12.1957 - Voorzitter Kooph. Brussel 4.6.1948, 19.12.1957, 6 en 8.10.1958 - Voorzitter Kooph. Antwerpen zaak Grundig 1956 niet gepubliceerd) ;

Aangezien voorafgaandelijk de daden gesteld door Hugo Van Praag te beoordelen het dient vastgesteld welke daden gesteld werden door de Anker Phoenix Fabrieken ;

Aangezien het dient beslist te worden dat de Voorzitter der Rechtbank van Koophandel van Antwerpen onbevoegd is om te beslissen over de eis in tussenkomst gericht tegen de Anker Phoenix fabriek ;

Aangezien inderdaad de Anker Phoenix Fabrieken slechts in tussenkomst geroepen zijn om reden dat zij aan Dame Blume - De Doncker een contract van alleenverkoop toegekend hebben en er bijgevolg een contractueel verband bestaat tussen Dame Blume - De Doncker en de Anker Phoenix Fabrieken ;

Aangezien het nochtans van bestendige rechtspraak is dat het K.B. 23 december 1934 enkel en alleen betrekking heeft op quasi-delictuele feiten en niet op overtredingen van contractuele verbintenissen :

dat ter zake het niet beweerd wordt dat de Anker Phoenix Fabrieken tegenover Dame Blume - De Doncker een quasi-delictuele daad zouden gesteld hebben noch zelfs dat zij tekortgekomen hebben aan haar verplichtingen :

dat de Anker Phoenix Fabrieken eveneens niet derde medepllichtige zijn aan de beweerde oneerlijke daden die verweten worden aan Van Praag, doch het in tegenstelling voorkomt dat de Anker Phoenix Fabrieken enkele malen de aandacht getrokken hebben van haar Hollandse concessionairs op de invoer naar België van zekere machienen die uitsluitelijk bestemd waren voor de Hollandse markt :

dat het nochtans anderzijds niet bewezen is dat haar Hollandse concessionarishouder Oberling enige deelname zou gehad hebben aan deze verzending van naaimachienen naar België :

dat bijgevolg dhr. Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel van Antwerpen onbevoegd is om over de eis in tussenkomst tegenover de Anker Phoenix Fabrieken te kennen ;

Aangezien anderzijds het eveneens vaststaat dat de Anker Phoenix Fabrieken uitsluitelijk toegekend hebben aan Dame Blume - De Doncker een contract van exclusiviteit en alleenverkoop doch men in dit contract niet de minste verbintenis aantreft vanwege de Anker Phoenix Fabrieken dat zij zich op het is eender welke manier zou verzetten tegen de verkoop in België van naaimachienen van haar fabriek die in België zouden ingevoerd geweest zijn langs een andere omweg :

dat de Anker Phoenix Fabrieken zich uitsluitelijk verbonden hebben hun machienen in België te leveren aan Dame Blume - De Doncker in haar hoedanigheid van uitsluitelijke invoerster en alleenverkoopster, doch dat deze verbintenis niet met zich medebrenghet dat de Anker Phoenix Fabrieken de onrechtstreekse invoer in België van haar machienen zou beletten ;

Angezien bijgevolg het eveneens vaststaat dat Anker Phoenix Fabrieken op zich genomen hebben alleenlijk Dame Blume - De Doncker te aanzien als invoer-

ster en alleenverkoopster, doch geenszins de verbintenis genomen hebben deze exclusiviteit te waarborgen en in feite ook Anker Phoenix Fabrieken het mogelijk gemaakt hebben dat een naaimachiene-handelaar in alle vrijheid kon kopen van een derde in het buitenland gevestigd, die eveneens ofwel geen exportverbod had ofwel niet gebonden was door een overeenkomst ;

Aangezien ten andere Anker Phoenix Fabrieken zelf toegeven dat zij aan Dame Blume - De Doncker niet de alleenverkoop van haar produkten gewaarborgd hebben doch enkel en alleen er zich toe verplicht hebben rechtstreeks in België slechts aan Dame Blume - De Doncker te leveren ;

Aangezien anderzijds de Anker Phoenix Fabrieken niet bewijzen dat haar invoerder en alleenverkoper in Nederland, Oberling, niet mocht leveren aan Van Praag en dat de ondervreder van Breda, Bogaert, door enige overeenkomst met een exportverbod verbonden was :

dat het eveneens niet aangetoond wordt dat de ondervreder Bogaert van Breda door enig contract met de concessiehouder Oberling in Nederland of met de Anker Phoenix Fabrieken verbonden was en dat verweerder Van Praag voorafgaandelijk van dit verbod op de hoogte was ;

Aangezien ten andere uit de handelwijze van de ondervreder Bogaert uit Breda integendeel blijkt n.l. uit zijn brief van 2 oktober 1961 waarin door hem schriftelijk bevestigd wordt : « In antwoord op uw vraag of wij vrije handelaars zijn delen wij U mede dat dit inderdaad zo is » :

dat deze verklaring van Bogaert uit Breda niet weerlegd wordt of niet als onjuist betiteld wordt : dat zelfs indien dit zo was dan zou de verdelers Bogaert uit Breda enkel en alleen de goede trouw van verweerder Van Praag verrast hebben doch dan is het nog niet uitgemaakt dat verweerder Van Praag een medepllichtige zou zijn aan een eventuele contractbreuk van de ondervreder Bogaert, daar zelfs verweerder Van Praag niet wist dat Bogaert een contract had ;

Aangezien bijgevolg ten opzichte van de vordering van dame Blume - De Doncker het bewezen is dat zij een contract van alleeninvoer en exclusiviteit bezat vanwege de Anker Phoenix Fabrieken, doch dat dit contract niet tegenstelbaar is aan verweerder Van Praag gezien het voor hem een vreemde zaak is en hij aan deze overeenkomst niet heeft deelgenomen ; dat eveneens dit contract van alleeninvoer en van alleenverkoop niet door de Anker Phoenix Fabrieken aan dame Blume - De Doncker gewaarborgd werd en er geen exportverbod in dit contract ingelast was, zodat het aan dame Blume - De Doncker eveneens toegelaten was eventueel de machine Anker Phoenix te exporteren naar Frankrijk of andere landen zoals eveneens er geen exportverbod ingelast was in het contract van Anker Phoenix Fabrieken met haar concessionaris in Nederland ;

Aangezien bijgevolg geen enkele fout aan verweerder Van Praag kan verweten worden gezien inderdaad niet in het minste bewezen is dat o.a. verweerder Van Praag voorafgaandelijk zou geweten hebben dat het aan de verdelers Bogaert uit Breda bij overeenkomst verboden was naar België uit te voeren en het anderzijds vaststaat dat in de contracten van alleenverkoop en alleeninvoer zowel tegenover de concessionaris in België als tegenover de concessionaris in Nederland er geen exportverbod bestaat en dit exportverbod eveneens onbestaande is tegenover de verdelers Bogaert uit Breda ;

Aangezien uiteindelijk en ten onrechte een verwijt gemaakt wordt aan verweerder Van Praag dat hij

advertenties zou geplaatst hebben in verschillende dagbladen voor koopwaar die hij na alle wettelijke verplichtingen vervuld te hebben gekocht heeft en te koop stelt en zich zou voorgesteld hebben aan het publiek als een verdeler van de Anker Phoenix Fabrieken ;

Aangezien hiervan niets voorhanden is en verweerder Van Praag zich alleenlijk voorstelt als een verkoper van Phoenix en wel in de volgende termen : « Reeds 10 jaar Phoenix Hugo Van Praag. Voor de goede service en snelle uitvoering der fabriekswaARBORG koop in uw streek. Onderdelen voor Phenix beschikbaar voor modellen vanaf 1865 F ;

dat er niets anders te vinden is in de advertenties van Hugo Van Praag ;

dat er bijgevolg geen sprake is dat verweerder Hugo Van Praag zich zou uitgegeven hebben als officiële verdeler, gezien hij nooit deze kwaliteit heeft aangenomen ;

Aangezien het aan verweerder Van Praag niet kan belet worden een koopwaar die hij op regelmatige manier verkregen heeft hetzij van dame Blume-De Doncker of hetzij van iemand die het nooit verboden geweest is aan verweerder te verkopen publiciteit te maken en aan te prijzen mits er op te wijzen dat hij reeds tien jaar in dat artikel handel drijft en dat hij een goede service waarborgt ;

Aangezien bijgevolg de eis van dame De Doncker tegen Hugo Van Praag ongegrond is en deze een vrije handelaar is die zoals de verdeler Bogaert uit Breda gerechtigd is de waren die hij wenst te verkopen aan te kondigen in de dagbladen en de dienst van zijn firma aan te prijzen ;

Aangezien tenslotte verweerder Van Praag opwerpt dat de overeenkomst tussen de N.V. Anker Phoenix Fabrieken en dame Blume-De Doncker indruist tegen de beginselen van vrijheid van handel, tegen het belang van de verbruiker en op grond van het Verdrag van Rome van 25 maart 1957 ingelast in de Belgische Wetgeving door de Wet van 2 december 1957 van rechtswege nietig is en dit bij toepassing van artikel 85 van het Verdrag van Rome ;

Aangezien de Rechtbank deze opwerping dient tegemoet te komen alhoewel de eis ongegrond verklaard wordt terwille van de feitelijke omstandigheden der zaak ;

dat nochtans in de huidige stand der wetgeving en der zaak dit middel van nietigverklaring dient verworpen te worden ;

Aangezien het beginsel van de vrijheid van handel ons economisch systeem beheerst en eveneens het Verdrag van Rome doordrenkt ;

dat inderdaad art. 3 § f. van het Verdrag van Rome als doelstelling beoogt de invoering van een regime waardoor wordt gewaarborgd dat de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt niet wordt vervalst ;

Aangezien art. 85 § 1 van het Verdrag van Rome bepaalt dat onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt en verboden zijn alle overeenkomsten tussen ondernemingen, alle besluiten van ondernemersverenigingen, alle onderlinge afgestemde feitelijke gedragingen welke de handel tussen de lidstaten ongunstig kunnen beïnvloeden en er toe strekken of tengevolge hebben dat de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt wordt verhinderd, beperkt of vervalst en met name die welke bestaan in... b) het beperken of controleren van deze de afzet... c) het verdelen van de markten... en art. 85 § 2 bepaalt dat : De krachtens dit artikel verboden overeenkomsten of besluiten zijn van rechtswege nietig.

Aangezien de commentaren over de interpretatie van dit art. 85 inderdaad bevestigen dat (zie Revue

de Droit Intellectuel - L'Ingénieur-Conseil april-juni 1962 blz. 75 : « La condition de base pour cette interdiction est, dans chacun des deux articles (85 en 86) le fait pour les accords, décisions et pratiques en question d'être susceptibles d'affecter le commerce entre les Etats membres. Un critère supplémentaire est prévu à l'art. 85 : c'est d'avoir pour objet ou pour effet d'empêcher, de restreindre ou de fausser le jeu de la concurrence à l'intérieur du Marché commun » ; (zie Rechtsk. Weekblad 1960 nr. 20 kol. 958 : « Afspraken en feitelijke gedragingen zijn echter niet automatisch verboden in het E.E.G.-Verdrag ; opdat ze werkelijk onder het verbod zouden vallen, moeten ze aan twee voorwaarden voldoen : 1. De mogelijkheid krèeren tot een ongunstige invloed op de handel tussen Staten-leden ; geen effectieve invloed is vereist, de mogelijkheid op zichzelf volstaat. 2. Het doel of het gevolg moet zijn het verhinderen, beperken of vervalsen van de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt ». (zie jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschap afl. I deel 8 1962 - Conclusies van de Advocaat-generaal Lagrange 27.2.1962 blz. 141 in fine en 142 : art. 85 heeft dus ten doel vrije concurrentie binnen de gemeenschappelijke markt te beschermen. Dit doel wordt geschonden of -hetgeen voor art. 85 voldoende zou zijn — althans in gevaar gebracht indien een concurrentie beperking in de zin van art. 85 lid 1 de goederenstroom van zijn normale natuurlijke weg doet afwijken ; immers een daarmede gepaard gaande bevordering van de goederenstroom in de enige richting zal gewoonlijk een ongunstige beïnvloeding van de goederenstroom in de andere richting tengevolge hebben. Daardoor is reeds iedere niet geheel te verwaarlozen beïnvloeding van het economisch verkeer een ongunstige beïnvloeding in de zin van art. 85, lid 1.)

Aangezien ter zake het dus wel gaat om een akkoord tussen twee firma's dat tot doel heeft het beperken of controleren van de produktie en de afzet, het verdelen van de markten of van de voorzieningsbronnen ;

dat bijgevolg men hier uit wel kan afleiden dat door exclusieve vertegenwoordiging toe te kennen men het vrije verkeer tussen de Staten-leden belemmert en met dergelijke overeenkomsten af te sluiten in België, Nederland, Frankrijk, enz. men steeds Europa gekompartimenteerd houdt en de vrije concurrentie door gans de Euromarkt belet vrij door te gaan hetgeen uiteindelijk nadelige gevolgen kan hebben voor de verbruiker die men tenslotte wil beschermen ;

dat bijgevolg door dergelijke overeenkomsten af te sluiten en Europa te verdelen in afzetgebieden elke afzetgebied zijnde voorbehouden aan een persoon men tot hetzelfde resultaat zou komen dan hetgeen thans bestaat met de douanegrenzen dewelke worden afgeschaft en bijgevolg deze verdelingen van de markt zich zouden in de plaats stellen van de douanebarrelen ; (zie Journal des Tribunaux 14.10.1962 blz. 544 kol. 3 « Même en appliquant la rule of reason on devra évidemment proscrire les divisions du marché qui pourraient se substituer aux barrières de douane ») ;

Aangezien de exclusiviteitscontracten dus wel schijnen te vallen onder artikel 85 par. 1 temeer dat art. 85 par. 3 van het Verdrag van Rome bepaalt dat : « De bepalingen van lid 1 van dit artikel kunnen echter buiten toepassing worden verklaard voor elke overeenkomst... voor elke onderling afgestemde feitelijke gedraging of groep van gedragingen, die bijdragen tot verbetering van de produktie of van de verdeling der produkten... zonder nochtans aan de be-

trokken ondernemingen... b) de mogelijkheid te geven voor een wezenlijk deel van de betrokken produkten de mededinging uit te schakelen »;

Aangezien het buiten twijfel staat dat het akkoord van alleenverkoop bestaande tussen de Anker Phoenix Fabrieken en dame Blume-De Doncker geenszins van aard is de verdeling van de produkten te bevorderen en deze exclusiviteitsovereenkomst de vrije mededinging beperkt gezien zij de Belgische verbruiker wil beletten voordeliger de machines uit Nederland te betrekken : dat ten andere dit toegegeven wordt door de raadsleden van de Anker Phoenix Fabrieken in hun brief van 7.6.1960 aan de concessiehouder voor Nederland Oberling vermeldende namelijk... «Leider sind in jüngster Zeit wieder Grenzüberschreitungen von Holland nach Belgien vor grossen Umfange vorgekommen... In belgischen Zeitungen wird auf die günstige Möglichkeit des Bezuges von Nähmaschinen aus Holland hingewiesen » ;

Aangezien tenslotte het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen van 6 april 1962 inzake Bosch eveneens laat veronderstellen dat mogelijk de exclusiviteitscontracten vallen onder de toepassing van art. 85 en wel in de volgende termen : « dat onder deze omstandigheden het Hof zich moet beperken tot de vaststelling dat het niet is uitgesloten dat verboden tot exporteren als door het Gerechtshof bedoeld onder de omschrijving van art. 85 eerste lid vallen en met name worden getroffen door de woorden overeenkomsten... welke de handel tussen lidstaten ongunstig kunnen beïnvloeden » ;

Aangezien anderzijds het Verdrag van Rome in grote mate geïnspireerd wordt door de Sherman Antitrust en de Amerikaanse wetgeving en de Rechtbanken van de Verenigde Staten meermalen te beslissen gehad hebben of deze exclusiviteitscontracten ja dan neen onder de toepassing vallen van de Sherman Antitrust Act ;

dat dienaangaande de Amerikaanse rechtspraak eensluidend is om te beslissen : « that the contracts containing such provisions as selling agreements by allocating customers and by dividing sales territories among competitors or potential competitors directly affect interstate commerce and, as a matter of law under the authorities cited and discussed above, constitute contracts and combinations which, on their face, unreasonably restrain trade and commerce among the several states of the United States in violation of Sections 1 and 3 of the Sherman Act » ;

Aangezien nochtans het exclusiviteitscontract dagtekent van 1 augustus 1956 en bijgevolg dagtekent van vóór 13 maart 1962 datum van invoegetrede van het reglement nr 17 inhoudende de uitvoeringsbepalingen van art. 85 van het Verdrag van Rome ;

Aangezien bijgevolg en gezien het exclusiviteitscontract dagtekent van vóór 13 maart 1962 de betwiste overeenkomst of onderling afgestemde feitelijke gedraging geldig blijft zolang de termijn van notificatie zijnde 1 november 1962 of 1 februari 1963 (deze laatste datum geldende uitsluitelijk voor de overeenkomsten of onderling afgestemde gedragingen beperkt tot twee ondernemingen) niet zou bereikt zijn ;

dat zulks voortspuit uit de beslissing van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen van 6 april 1962 inzake Bosch bepalend n.l. dat « ten aanzien van de overeenkomsten en besluiten bestaande bij het inwerking treden van die verordening, n.l. verordening nr 17, de nietigheid van rechtswege niet intreedt op grond van het enkele feit dat zij onder de termen van art. 85 eerste lid vallen ;

dat deze overeenkomsten en besluiten als geldig moeten worden beschouwd wanneer zij onder de omschrijving van art. 5 2e lid van genoemde verordening vallen en dat zij als voorlopig geldig zijn te beschouwen wanneer zij alhoewel niet onder de voornoemde bepaling vallend tijdig aan de Commissie zijn medegedeeld overeenkomstig het bepaalde in art. 5 1e lid der verordening ;

dat deze geldigheid echter niet van definitieve aard is daar de nietigheid van rechtswege voorzien in artikel 85 2e lid intreedt zo vaak de autoriteiten der lidstaten in de uitoefening van de hun bij artikel 88 van het Verdrag toegekende en bij art. 9 van de Verordening gelaten bevoegdheid met toepassing van art. 85 1e lid bepaalde overeenkomst en besluiten verboden verklaren ;

dat daarenboven een weigering van de Commissie art. 85 3e lid toe te passen ten aanzien van de in dat artikel bedoelde overeenkomsten en besluiten hun nietigheid van rechtswege meebrengt vanaf het tijdstip van het inwerking treden van de verordening ;

Aangezien artikel 5 van dit uitvoeringsbesluit nr 17 voorziet dat de firma's die wensen vrijgesteld te worden van art. 85 lid 1 voor bestaande contracten waarbij de vrije mededinging beperkt wordt te verkrijgen en die in de voorwaarden verkeren van art. 85 lid 3, hun bestaande akkoorden moeten notifiëren aan de Commissie vóór 1 november 1962 of 1 februari 1963 : zij moeten niet maar mogen contracten betekenen en de vrijstelling vragen namelijk ofwel het negatief attest van niet toepasbaarheid voorzien door art. 3 van het reglement nr 17 ofwel het positieve attest van vrijstelling van art. 85 par. 1 op basis van art. 5 par. 3 ;

Aangezien aanlegster niet voorhoudt dat zij of Anker Phoenix Fabrieken zulk negatief of positief attest van vrijstelling zouden aangevraagd of verkregen hebben, doch zij nog steeds de tijd hebben om zulks te doen en hun bijgevolg de gelegenheid moet gegeven worden zulk attest aan te vragen en voor te brengen voor de Commissie van de Economische Europese Gemeenschappen ;

Aangezien bijgevolg het middel van nietigheid van rechtswege van deze exclusiviteitsovereenkomst dient verworpen te worden om bovenvermelde redenen en deze verwerping mogelijk is zonder het risico te lopen in tegenstrijd te komen met de beschikkingen van artikel 85 van het Verdrag van Rome en de uitvoeringsreglementen zoals ten andere het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschap de draagwijdte ervan bepaald heeft ;

Aangezien zulks zich te meer opdringt gezien de juridische veiligheid en standvastigheid dient nagestreefd te worden in alle gevallen en zulks zich des te meer opdringt dat het in de huidige stand van zaken praktisch onmogelijk is te bepalen op een absoluut zekere wijze of zulke overeenkomst of onderlinge afgestemde feitelijke gedraging zoals ter zake ja dan niet verboden is door art. 85 of door art. 86 van het Verdrag van Rome alhoewel naar alle waarschijnlijkheid en volgens het algemeen oordeel zulke contracten wel degelijk onder de toepassing vallen van art. 85 en art. 86 van het Verdrag van Rome ;

Aangezien ten andere het reglement nr 27 in zijn voorafgaandelijk verslag overweegt dat : « En vertu de l'article 24 du Règlement 17 du Conseil la Commission est autorisée à arrêter des dispositions d'applications concernant la forme, la teneur et les autres modalités des demandes présentées en application des articles 2 et 3 et de la notification prévue aux articles 4 et 5 de ce Règlement ; Considérant que la pré-

sensation de ces demandes et notifications peut avoir d'importantes conséquences juridiques pour chacune des entreprises participant à un accord, à une décision d'une association ou à une pratique; que par conséquent chaque entreprise doit avoir le droit de présenter une demande ou de procéder à la notification auprès de la Commission »;

Aangezien ten slotte dient rekening gehouden te worden met art. 177 van het Verdrag van Rome bepalende dat: « Het Hof van Justitie is bevoegd bij wijze van prejudiciële beslissing een uitspraak te doen a) over de uitlegging van dit Verdrag en verder bepaalt dat « Indien een vraag te dien aanzien wordt opgeworpen voor een rechterlijke instantie van een der lid-Statens, kan deze instantie indien zij een beslissing op dit punt noodzakelijk acht voor het wijzen van haar vonnis het Hof van Justitie verzoeken over deze vraag een uitspraak te doen »;

Aangezien het arrest van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen van 6 april 1962 bepaalt dat haar bevoegdheid gebonden is door het enige bestaan van een vraag in de zin van art. 177 van het Verdrag zijnde wel verstaan dat het van weinig belang is of de beslissing van de nationale Rechter ja dan neen kracht van gewijsde zou bekomen hebben volgens de beschikkingen van het nationaal recht;

Aangezien deze mogelijkheid van prejudiciële beslissing voor doel heeft de gelijkvormigheid na te streven van de beslissingen der nationale rechterlijke instanties;

Aangezien nochtans het niet nodig is ter zake een voorafgaandelijke prejudiciële beslissing aan te vragen gezien de feitelijke gegevens en omstandigheden van de zaak deze Rechtbank toelaten een beslissing ten gronde over de eis te vellen;

Aangezien ten onrechte door verweerder Van Praag beweerd wordt dat art. 9 § 3 van het uitvoeringsreglement 27 de bevoegdheid van de nationale rechter der Staten-Leden voorziet om over de toepassing van de beschikkingen van art. 85 § 1 en art. 86 te beslissen;

Aangezien inderdaad art. 9 § 3 van het reglement bepaalt dat: « Aussi longtemps que la Commission n'a engagé aucune procédure en application des art. 2, 3 ou 6, les Autorités des Etats-Membres restent compétentes pour appliquer les dispositions de l'art. 85 § 1 et de l'art. 86 conformément à l'art. 88 du Traité, même si les délais prévus à l'art. 5 § 1 et à l'art. 7 § 2, pour procéder à la notification ne sont pas expirés »;

Aangezien artikel 88 beschikt dat « tot op het tijdstip van inwerkingtreding van de voorschriften op grond van art. 87 vastgesteld, beslissen de autoriteiten van de lid-Statens over de toelaatbaarheid van mededingingsregelen en over het misbruik van een machtspositie op de Gemeenschappelijke Markt, in overeenstemming met het nationaal recht en de in art. 86, met name lid 3 en in art. 86 neergelegde bepalingen »;

Aangezien nochtans sindsdien uitvoeringsreglementen getroffen werden ten overstaan van art. 85 en 86 van het Verdrag en namelijk het reglement nr 17 van de Raad van 8.2.1962 en reglement nr 27 van de Commissie in uitvoering van het reglement nr 17, dewelke juist voor doel hebben de aanvragen van het negatief attest van niet toepasbaarheid voorzien door art. 85 § 1 en het positief attest van vrijstelling op basis van art. 85 § 3 te regelen en bijgevolg de bevoegdheid voorzien in art. 88 vervalt;

Aangezien uiteindelijk en volledigheidshalve het niet kan beweerd worden dat de wet van 27 juli 1961 op

de overeenkomst van exclusieve verkoop tegenstrijdig zou zijn met het Verdrag van Rome;

Aangezien inderdaad de Wet van 27 juli 1961 en het Verdrag van Rome zich op een gans verschillend terrein bewegen: dat nl. de Wet van 27 juli 1961 op de overeenkomst van exclusieve verkoop de verhouding tussen partijen regelt terwijl het Verdrag van Rome de derden betreft nl. de concurrenten en de verbruikers in het algemeen;

Aangezien de Wet van 27 juli 1961 door dame Blume-De Doncker ingeroepen kan worden tegen Anker Phoenix Fabrieken en vice versa, gezien deze wet inderdaad enkel beheerst de verhouding tussen partijen bij een overeenkomst;

Aangezien deze exclusiviteitsovereenkomst echter niet tegenstelbaar is aan derden voor wie zij een res inter alios acta is evenmin als de wet van 27 juli 1961;

Om deze redenen,

Melding makend dat de beschikkingen van artikel 2 van de Wet van 15 juni 1935 in acht genomen werden;

Alle andere en strijdige besluiten verwerpende;

Wij, Ovide Wuyts, ondervoorzitter, alleenzettelend Rechter, in de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen, zetelend zoals in kortgeding bij toepassing van het K.B. nr 55 van 23 december 1934, in vervanging van de heren voorzitter en ondervoorzitter belet, bijgestaan door Georges Beckers, Referendaris dezer Rechtbank, voegen de zaken ingeschreven onder nrs. 254 en 56 van de rol samen als verknocht;

Verklaren Ons onbevoegd om te kennen over de eis in tussenkomst tegen Anker Phoenix Fabrieken;

Verklaren de hoofdeis van dame Blume-De Doncker tegen Hugo Van Praag ontvankelijk doch ongegrond;

Wijzen aanlegster af van haar eis en veroordelen haar tot de kosten van beide gedingen;

Verlenen akte aan aanlegster dame Blume-De Doncker van haar uitdrukkelijkste voorbehoud voor de bevoegde rechtsmacht herstel te vorderen van het stoffelijk nadeel dat haar door verweerder Van Praag tot hiertoe zou aangedaan geweest zijn;

Zegt voor recht dat verweerder Hugo Van Praag geen enkele daad van oneerlijke mededinging begaan heeft.

BOEKBESPREKING

G. E. LANGEMEIJER. - *Juridische dogmatiek*. Mededelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van wetenschappen, afd. Letterkunde. Nieuwe Reeks, deel 25, nr. 10. — N.V. Noord-Hollandse Uitgevers Maatschappij, Amsterdam, 1962. 23 blz.

De term dogmatiek in verband met de rechtswetenschap is in België haast onbekend. Het is vooral in Duitsland dat deze term gebruikt wordt en ook in Nederland komt hij, al is het niet zo veelvuldig, toch vrij dikwijls voor.

Ten onzent is ook het proefschrift van Prof. Meijers, dat deze destijds betitelde « Dogmatische rechtswetenschap », in brede kring bekend, wat echter niet van aard geweest is grote belangstelling voor dit begrip te doen ontstaan.

In de uiteenzetting die hij hield voor de Koninkl. Nederlandse Academie van Wetenschappen wees de Heer Langemeijer er op dat, wanneer de term in Nederland bij gelegenheid wel gebezigd wordt, er vrij

uiteenlopende betekenissen aan gegeven worden en het is zijn bedoeling geweest op dit gebied klaarheid te scheppen en nauwkeurig na te gaan wat met de uitdrukking bedoeld wordt.

De auteur vangt zijn onderzoek aan met het proefschrift van Meijers «Dogmatische rechtswetenschap» van 1903. Hierin wordt door dogmatiek verstaan de wetenschappelijke bearbeiding van rechtsvoorschriften uitsluitend met behulp van wetten der logica. Deze opvatting van Meijers wordt vergeleken met deze van Ihering, die de dogmatiek stelt tegenover de rechtsgeschiedenis en er door verstaat alle wetenschap die het op een gegeven ogenblik geldend recht wil vaststellen.

Meijers betoogt in zijn proefschrift dat de dogmatische rechtswetenschap, zoals hij ze opvat, waardeloos en onbruikbaar is.

Langemeijer bespreekt ook nog het artikel van Prof. J. C. van Oven «Dogmatiek en historische rechtswetenschap», verschenen in «Ars aequi» en verder een studie, gepubliceerd door Romme in de bundel opstellen aangeboden aan Prof. G. Van den Bergh «Derdenbinding en tuchtrecht in de P.B.O.», studie die wel niet rechtstreeks handelt over de dogmatiek, doch waarbij deze toch zeer uitvoerig ter sprake komt.

In zijn artikel onderscheidt van Oven in de rechtswetenschap drie typen: het exegetisch, het dogmatisch en het historisch type, en hierbij wordt door dogmatisch verstaan «door middel van logische redenering inductief rechtsregels en rechtsbegrippen te formuleren die geschikt zijn om door de deductie gebruikt te worden bij het beslissen van concrete rechtsvragen».

Langemeijer acht deze definitie van van Oven duidelijker dan deze van Meijers. De bepaling die Romme van de dogmatiek geeft is veel minder klaar; hij lijkt eerder het oog te hebben op een soort natuurrecht of op beginselen van zeer algemene aard.

In elk geval constateert schrijver dat bij de drie auteurs Meijers, van Oven en Romme de dogmatiek wordt opgevat als iets meer beperkt «dan bewerking in volle omvang van het geldende recht».

Bij verschillende andere auteurs, die Langemeijer citeert, wordt zeer weinig belang aan het begrip dogmatiek gehecht en men kan in elk geval concluderen dat er, in het Nederlands spraakgebruik, aangaande de inhoud van deze term grote onzekerheid bestaat.

Verder wordt nagegaan hoe de toestand zich voordoet in Duitsland, waar de term zoveel meer belang heeft dan in Nederland. Langemeijer deelt mede wat er desaanvande geschreven werd door auteurs als Ewald J. Thul, in een nog onuitgegeven proefschrift, en verder door Rothacker, Koschacker, Becker, Esser, Coing en anderen. Telkens wordt gewezen op de verschillende schakeringen die voorkomen in de respectieve opvattingen van deze auteurs en het blijkt wel dat ook in Duitsland de onzekerheid en de verdeeldheid even groot zijn als in Nederland. Samenvattend acht Langemeijer dat men er door dogmatiek verstaat «alle methodische en niet rechtstreeks praktische bemoeienis met een geldend rechtstelsel».

Het ander uiterste is de definitie van Meijers, die de dogmatiek enkel opvat als een bewerking van rechtsbegrippen en daartussenin heeft van Oven een middenweg gekozen die de auteur het meest redelijk schijnt.

Dogmatiek zou dan kunnen bepaald worden als «een bewerking van het positieve recht, die daaraan

op methodische wijze oordelen meent te kunnen ontlokken, die dat recht in de vorm, waarin het gegeven is, niet rechtstreeks uitdrukt». In deze zin opgevat is de behoefte aan dogmatiek veel sterker in een periode waarin de wettekst zelf onvoldoende lijkt. Zo is dit het geval geweest in Duitsland vóór de codificatie. In Frankrijk daarentegen werd, tengevolge van de exegetische werkwijze, de dogmatiek volledig uitgeschakeld. Wanneer nu de codificatie zelf haar gebreken en onvolmaaktheden gaat vertonen ontstaat opnieuw de behoefte aan dogmatiek en deze behoefte wordt breder of enger naargelang de kern van de wet door de jurisprudentie wordt aangevuld en aangepast.

Langemeijer vraagt zich nu af of het stadium waarin men thans in de Nederlandse rechtswetenschap is gekomen een nieuwe dogmatiek zou vereisen. Meer bepaald stelt de auteur de vraag of een richting van juridisch onderzoek in deze tijd verantwoord is «die het positieve recht in het oog vat met het doel daaruit richtlijnen voor rechtsbeslissingen af te leiden, die daarin niet met zoveel woorden zijn uitgedrukt». De grote meerderheid der rechtsbeslissingen wordt bepaald door een veelheid van factoren en daarom zijn rechtsgeschiedenis, rechtsvergelijking, analyse van jurisprudentie en zelfs rechtsfilosofie ook als bijdrage tot rechtsvinding belangrijk (blz. 17). Nadat men de illusies die de vroegere dogmatiek had verwekt heeft prijs gegeven heeft deze methode van rechtsvinding toch voorzeker haar praktisch belang.

Deze nieuwe «juridische dogmatiek» wordt dan toegelicht door een aantal voorbeelden uit de werken van recente Nederlandse auteurs, zoals Thiel, Bregstein, Wertheim, R. J. Polak en de betreunde Nederlandse fiscalist De Langen. In verband met de rechtspraak wordt ook verwezen naar de dissertatie van J. M. Polak en verder naar enkele belangrijke arresten van de Hoge Raad.

Langemeijer onderstreept nog hoezeer de dogmatiek zoals hij haar opvat verwant is met andere juridische werkwijzen, namelijk de analogie en verder de systematische en teleologische rechtsvinding. De uiteenzetting van de auteur wordt besloten met de bedenking dat, hoezeer ook de tegenwoordige opvatting van dogmatiek zich onderscheidt van de vroegere, er toch aanleiding bestaat deze term, ook in onze tijd, aan te houden in de betekenis van «een stelselmatige bewerking van het positieve recht met het doel daaruit nog andere lering te putten dan haar voorschriften onmiddellijk uitdrukken».

Deze diepdoordachte en voortreffelijk gedocumenteerde lezing heeft vooral de bijzondere verdienste uiterst verhelderend te werken en klaarheid te brengen waar tot nog toe meestal onzekerheid en verwarring heerste.

René Victor.

VLAAMSE JURISTEN.

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

BALIELEVEN

Verbond van Belgische Advocaten

Pleitwedstrijd van 14 september 1963

Reglement

I. Deelneming, prijzen en jury.

1. De wedstrijd is voorbehouden aan de confraters van de Belgische balies die op 31 december 1962 sinds minder dan vijf jaar de eed hebben afgelegd. Nochtans zijn de laureaten der vorige jaren tot deze wedstrijd niet toegelaten.

2. Iedere balie duidt, door het orgaan van de Voorzitter der Conferentie van de Jonge Balie en, daar waar dergelijke conferentie niet bestaat, door het orgaan van de heer Stafhouder, de kandidaat of de kandidaten aan die aan de wedstrijd zullen deelnemen. Iedere balie kan slechts één kandidaat voor de nederlandstalige wedstrijd en slechts één kandidaat voor de franstalige wedstrijd aanduiden.

3. Het Verbond hecht een eerste prijs van 7.500 F aan de nederlandstalige wedstrijd en een eerste prijs van 7.500 F aan de franstalige wedstrijd.

4. De heer Voorzitter van het Verbond hecht een tweede prijs van 3.000 F aan de nederlandstalige wedstrijd en een prijs van 3.000 F aan de franstalige wedstrijd.

5. Daarbij hecht de heer Stafhouder Raymond Janne, van de Balie te Luik, Oud-Voorzitter van het Verbond, nog een bijzondere prijs van 3.000 F voor de franstalige kandidaat die het beste pleidooi in het nederlands zal hebben gehouden.

6. De jury voor de nederlandstalige wedstrijd wordt voorgezeten door de heer Stafhouder René Victor van de Balie te Antwerpen. De jury voor de franstalige wedstrijd wordt voorgezeten door de heer Stafhouder E. Reumont van de Balie te Bergen.

7. Zowel voor de nederlandstalige als voor de franstalige wedstrijd wordt de jury samengesteld uit de voorzitter en twee bijzitters. Deze laatsten zullen voorzitters zijn van respectievelijke nederlandstalige en franstalige Conferenties van de Jonge Balie.

De bijzitters worden door het lot aangeduid.

8. De kandidaturen worden ingediend vóór 15 juni 1963 bij Mr. Arnould Bayart, algemene sekretaris van het Verbond, Messidorlaan 202, Brussel 18.

Conferentie van de Jonge Balie te Brugge

De Conferentie van de Jonge Balie te Brugge zond aan haar leden onderstaand rondschriften.

* * *

Waarde confrater,
Geacht erelid,

Hierbij hebben wij het genoegen u uit te nodigen tot een **BEZOEK AAN HET HAVENGEBIED EN ZEEBRUGGE**, dat zal doorgaan op woensdag 22 mei 1963.

Het bezoek wordt geleid door de heer Pierre Van Damme, burgemeester van de stad Brugge.

We vertrekken op de Brug aan het Justitiepaleis te 14.30 h. per autocar.

Verdere dagindeling:

— bezoek aan de nieuwe woonwijk St-Pieters,

— tocht door het industriegebied,
— geleid bezoek aan de Out Board Marine,
— rondrit in Zeebrugge: haveninstellingen, vissershaven, de nieuwe kaaimuur,
— Collatie in het restaurant van het Zeestation. Deze uitstap wordt gratis aangeboden door het Stadsbestuur van Brugge.

Gelieve in te schrijven vóór 20 dezer opdat alle nodige schikkingen zouden kunnen getroffen worden.

Met confraternele groeten

Magda Sabbe, Raoul De Pauw, Frank Dousselare,
Secretaris. Voorzitter. Ondervoorzitter.

Gelieve volgende data te noteren:

— donderdag 13 juni, te 11 uur: Algemene vergadering en verkiezingen voor de Conferentie;
— zaterdag 15 juni, vanaf 14 u.: Te Heist aan Zee in de «Calet Suisse» (er is verandering van uitbater): Sportfeest en souper.

MEDEDELINGEN

Vrije Universiteit te Brussel

*Eerste diploma van licentiaat in sociaal recht
afgeleverd aan de Vrije Universiteit te Brussel
(Nederlandse afdeling)*

De heer René Lambrichts, doctor in de rechten, is de eerste student die het diploma van licentiaat in sociaal recht (Nederlandse afdeling- aan de Vrije Universiteit te Brussel heeft verworven. Hij legde met grote onderscheiding examen af over de volgende vakken:

- grondige studie van het arbeidsrecht;
- grondige studie van de sociale zekerheid;
- sociale verzekeringen en mutualiteiten;
- internationaal sociaal recht;
- rechtspleging voor de bijzondere rechtbanken;
- beroepsverenigingen en syndikaten, collectieve arbeidsovereenkomsten en arbeidsgeschillen;
- vergelijkend sociaal recht;
- strafrecht, toegepast op het sociaal recht;

en diende een verhandeling in over: «*De huisarbeid in de kledingnijverheid*».

De Faculteit der Rechtgeleerdheid van de Vrije Universiteit te Brussel biedt, naast de speciale licentie in sociaal recht, ook nog de volgende specialisatiemogelijkheden:

- Licentie in Zeerecht en Luchtrecht,
- Bijzondere licentie in verzekeringsrecht,
- Bijzondere licentie in administratief recht,
- Bijzondere licentie in internationaal recht,
- Bijzondere licentie in economisch recht.

(Medegedeeld door de voorzitter van de Oudstudentenbond van de V.U.B., Dr. Fr. De Pauw.)

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

TAALKUNDIGE KRONIEK

Haar snijden — Haar knippen

Sinds meer dan twintig jaar laat ik mijn haar bij dezelfde kapper snijden.

De beat-dichters laten hun haar niet snijden... en dragen hun gedichten meestal voor in rokerige espressobars...

Het werkwoord « snijden » is, in de betekenis die we op het oog hebben, een van de zaadragers van taal-onkruid, die we ten koste van bovenmenselijke inspanningen, maar gedeeltelijk kunnen uitroeien. Zegt de Fransman: « Je me suis fait couper les cheveux », de Nederlander zal het woord « snijden » hier niet gebruiken.

Bij hem luidt die zin: Ik heb mijn haar laten *knippen*.

— *Knippen* (knipte, geknipt, a) couper (avec des ciseaux): c. les cheveux à quelqu'un (iemand's haar knippen). Gaston Vannes, *Vocabulaire du Néerlandais de base*, Anvers, 1939, p. 112.

— Sinds meer dan twintig jaar laat ik mijn haar bij dezelfde kapper *knippen*.

De beat-dichters laten hun haar niet *knippen*...

Bemerking — Opmerking

Met dergelijke academische bemerkingsen lost men de internationale vraagstukken niet op... (Brussel, 16-7-'60).

Een kleine bemerkingsen nog in verband met de genomen beslissing: (Brugge, 28-4-'60).

En we maakten bij ons de bemerkingsen... (Brugge, 19-8-'60).

Wordt het nu toch niet tijd om het germanisme « bemerkingsen » eens en voor goed af te leren? Net als « bestatigen » onteert het ons Nederlands. Laat dus niet langer het voortreffelijk Nederlandse woord *opmerking* op de achtergrond.

— (Behandeld woord). 104 bemerkingsen — (Aanbevolen woord) 1. *Aanmerkingsen*; 2. *opmerkingen*. Centrale Taalcommissie voor de Techniek, *Algemene Woorden, Woordenlijst*, 's Gravenhage, 1955, p. 20.

— Met dergelijke academische *opmerkingen* lost men de internationale vraagstukken niet op...

Een kleine (beter: *korte*) *opmerkingen* nog in verband met de genomen beslissing.

En wij maakten deze *opmerkingen*...

Onze Taalblaadjes

De jaargang 1962 (100 blaadjes met deel -en rubriekkaarten) kost 80 F.

De jaargang 1963 (48 blaadjes) kost 50 F.

Steun de uitgave « *Onze Taalblaadjes* », die door het studerende publiek als een « vondst » wordt beschouwd.

A. Blontrock, Braemtstraat 103, Sint-Joost-ten-Node, Brussel 3. - Postrekening, nr. 8551 19.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek Recht, jrg. 1963 - nr. 1-2:

J. M. Kan, De verhouding tussen de Tweede en de Eerste Kamer in Nederland. — J. Mertens de Wilmars, Verleden en toekomst van de bestuurlijke voogdij. — O. De Leye, De algemene regelen betreffende de bevordering tot een hogere graad van het rijks personeel, neergelegd in het K.B. van 2 oktober 1937. — M. Spreutels, De begrotingsclassificaties in de V.S.A. (slot). — S. Marien, De Overheidsaannemingen in België (slot).

Nederlands Juristenblad, jrg. 1963 - nr. 19:

W. Schenk, De onteigeningsprocedure. — J. M. Barents, Art. 85 E.E.G. en art. 65 E.G.K.S. — Th. A. Bruna, James St. Leger en het natuurrecht van Grotius. — H.F.W. Luiking, De titel Professor. — J.V. Rijpperda Wierdsma, Het recht van de kleine partijen.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jrg. 1963 - nr. 4767:

H. A. Drielsma, Anglo-Amerikaans trustrecht en Nederlands successierecht (1). — B. Grèvecoeur, Huwelijk en echtscheiding (11).

Ars Aequi, jrg. 1963 - nr. 7:

P. T. Fehmers, De hoogleraar en zijn auteursrecht. — R. P. Cleveringa, *Ars longa Vita Brevis*. — Prof. Mr J. C. van Oven.

Journal des Tribunaux, jrg. 1963 - nr. 4404:

Eug. Reumont, *Technique et droit naturel*.

Recueil de Jurisprudence du Droit Administratif et du Conseil d'Etat, jrg. 1963 - nr. 1:

J. Hoeffler, L'incidence de la loi du 26 juillet 1962 sur la compétence du Conseil d'Etat en matière d'expropriation. — K. Boom, Les cabinets ministériels - Organisation et fonctionnement.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jrg. 1963 nr. 7:

J. Ley, Les Anomalies psychiques et le Concept de maladie dans leurs rapports avec la politique criminelle. — P. Cornil, Une Expérience pénitentiaire belge: Les arrêts de fin de semaine et la semi-détention.

Recueil Général de l'enregistrement et du Notariat, jrg. 1963 - nr. 20605 à 20611:

Le droit d'enregistrement sur les actes de sociétés. — Sociétés belges de droit colonial. — Taxe de facture sur les contrats d'entreprise. — Taxes assimilées au timbre. — Vente. — Testament olographe. — Legs. — Bibliographie.

Recueil Dalloz (Parijs), jrg. 1963 - nr. 18:

J. Bing, Les avantages sociaux consentis aux praticiens conventionnés.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"